

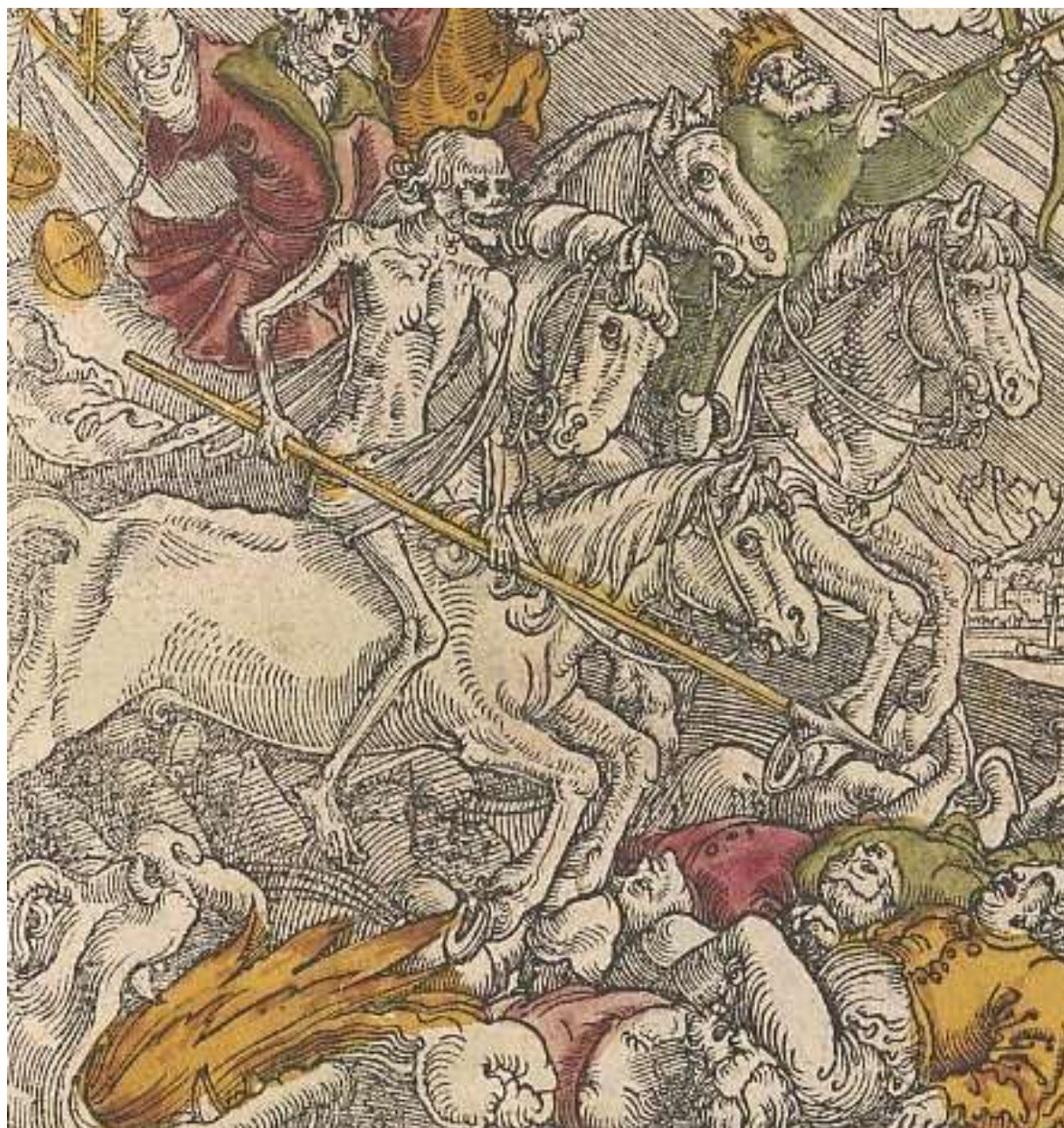

Hringariki

Medlemsblad for Ringerike Slekthistorielag

Nr. 1 - 2021

31. årgang

Norderhov kirke. Ukjent kunstner. Foto: Tom Larsen.

Nr. 1 - 2021

Innholdsfortegnelse

Side

3	Ragnvald Lien og Amund Gulsvik	Terje Østro (1949-2020)
4		Fra redaksjonen / Fortsatt korona
5		Finner du ikke begravelser i Norderhov før 1814?
6	Geir Hasnes og Bjørg Lunde	Bestemoren fra Hole som ble bestemor til Espen og Sofie i "Knøttene"
16	Sten Høyendahl	Den dødeligste epidemien på 1700-tallet
29	Nils Elsrud	Rasmus Olsen Lia i McGregor, Iowa
32	Amund Gulsvik og Ragnvald Lien	Gårdshistorie for Pukerud (gnr 139 bnr 1) i Soknedalen
46	Sten Høyendahl	Sagfogdslekten Kloth ved Hønefossen
56	Sten Høyendahl	Strid om Hunsdalen i Ytre Ådalen på 1600-tallet
60	Sten Høyendahl	Begravede i Norderhov 1740-1757 - og litt om kildematerialets utilstrekkelighet
66	Sfinx (Edle Hartmann Schjødt)	Ringerike
68	Sten Høyendahl	Sikt- og sakefallslister fra Ringerike i 1660-årene
28		Om de kvinnelige skjønnheter på Ringerike
31		Aktuelle artikler.
55		Fra kirkebøkene
67		Arbeider-Foreningernes Blad, 19. mai 1849

Hringariki

Medlemsblad for Ringerike Slettshistorielag

30. årgang

Redaksjon

Nils Elsrud

Sten

Høyendahl

Ole E. Yttri

Marte Inger Stubberud
(nettsideansvarlig)

Ringerike Slettshistorielag ble startet 7. februar 1985, og har rundt 200 medlemmer. Medlemskontingenten er kr 300 pr år. Medlemmene får tilsendt Hringariki to ganger i året, og det arrangeres jevnlig foredrag og kurs i Svenskestua på Ringerikes museum.

Laget disponerer lokaler på Veien gamle skole, og har der en samling av bøker og tidsskrift mv. Navnet Hringariki ble patentert i 2000.

Vår hjemmeside er:

<http://www.ringerike-slettshistorielag.com>

Medlemskap tegnes hos Nils Elsrud,
Paasche Aasens vei 26, 3514 Hønefoss.
Tlf. 915 66 980.

Artikler til Hringariki sendes: sten.hoyendahl@gmail.com

Postadresse: Sten Høyendahl, Hårumsbyen i Hole,
Vollgata 74, 3512 Hønefoss
Tlf. 902 09 842.

Forsiden:

Pesten kommer! Fra en dansk bibel (København 1550).

Baksiden:

Krusifiks fra Bønsnes kirke. Foto: Bjørn Geirr Harsson.

Terje Østro

(1949-2020)

Terje Østro fra Gol døde 4. oktober 2020 i en alder av 71 år. Han var i lokalhistorisk sammenheng en bauta i Hallingdal, og var forfatter av bygdebøker i flere bind om Gol kommune, Nes kommune og Flå kommune. For slektshistorisk interesserte i Ringerike kommune er hans arbeid med Flå særlig interessant. Den øvre delen av Strømsoddbygda hørte til Flå, men ble i 1852 overført til Norderhov kommune på grunn av at mange følte nærhet til Lunder kirke og det kom bestemmelse om faste skolebygg. Overgangen fra omgangsskole til fast skole var i tiden og ble pålagt ved lov i 1860.

Terje Østro publiserte sammen med Flå kommune fire bøker med til sammen over 3 000 tettepakkete sider. I bind 1 *Gårds- og slektshistorie for Flå i Hallingdal: Sørbygda av Gulsvikfjerdingen* fra 2003 omtaler han også gårdene og slektene i Strømsoddbygda. Det gjelder spesielt Øvre, Mellom og Nedre Tunga, Hølen, Roverud og Volden. De som i framtiden skal samle og bygge ut våre lokalhistoriske kunnskaper om gårder og slekter i Strømsoddbygda, har et viktig fundament i Østros arbeid fram til 1852.

Østro viste å sette pris på den hjelp han fikk fra andre. Det kommer tydelig fram i forordet til bind 1 at han også hadde god nytte av slekthistorikere nær knyttet til Ringerike slekthistorielag. Det var mye samkvem, gifting og flytting mellom Øvre Strømsoddbygda og bygdelagene omkring. Thorleif Solberg hadde stor kunnskap om og interesse for slektene i Soknedalen og bidro med mye stoff som Østro benyttet. Eigil Elsrud, en betydelig Ådalen-kjenner, er også nevnt i forordet. Det sammen er Erling Bjørke med sine avskrifter av kirkebøkene.

Bøkene til Østro er en skattkiste for de som ønsker dokumentert viten om egne og andres røtter. Til grunn for informasjonen ligger et livsverk med søken i tingbøker, skifteprotokoller,

Terje Østro i 1996 på Nordre Gulsvik.
Foto: Amund Gulsvik.

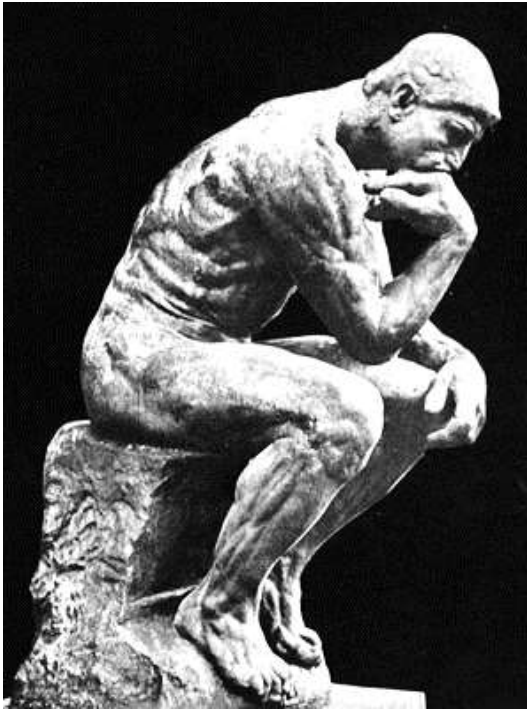
kirkebøker, matrikler, folketellinger, besøk i riksarkiv og statsarkiv samt intervju av stort antall lokale informanter.

Terje Østro var et uvanlig menneske med unike evner og interesse for gårds- og slekthistorie. Vi bøyer vårt hode i ærbødighet og takknemlighet for hva han skapte for oss.

Hønefoss og Oslo, februar 2021

Ragnvald Lien
Amund Gulsvik

Fra redaksjonen

”Knøttene” (*Peanuts*) er blant verdens beste tegneserier, antyder Geir Hasnes og Bjørg Lunde, og i dette har de full støtte av minst én av redaksjonsmedlemmene i bladet. Så viser det seg også at tegneren Charles M. Schulz har en mormor fra Hole, noe som neppe har vært kjent i lokalmiljøet. Og vi skal se at dette ikke er en hvilken som helst bestemor!

I disse koronatider er det naturlig å se på epidemiene i første halvdel av 1770-årene der kriseåret 1773 var det verste, mest sannsynlig med kraftige utbrudd av flekktufus. Epidemiene slapp ikke taket på Ringerike før i slutten av 1775, som også var et år med usedvanlig mange dødsfall. I Sten Høyendahls artikkel er angitt

samtlig tilfelle av flere dødsfall på samme gård, slik at man kan se hvor i lokalmiljøet epidemiene rammet.

Ringerikinger flyttet ofte på seg under siste halvdel av 1800-tallet, og Nils Elsrud tar for seg nok en familie fra Ådalen som emigrerte til Amerika. Her får vi historien om ekteparet Rasmus og Marthe fra Bergsundlia i Ådalen, som i 1871 reiste over dammen og kom til byen McGregor i Iowa.

Amund Gulsvik og Ragnvald Lien har skrevet gårdshistorie for Pukerud i Soknedalen der den første brukeren, Amund, er nevnt i 1644. Ut på 1800-tallet var det ellers en ætling av middelalderbonden Sigurd Bonde på Gulsvik (død ca 1482) som slo seg ned her, og hans etterkommere lever fortsatt på gården.

I annen halvdel av 1600-tallet utviklet Hønefossen seg til et sagbrukssamfunn med mange innflyttere. Flere av slekten Kloth gjorde det bra som sagfogder, men deres etterkommere forsvant fra Ringerike mot slutten av 1700-tallet. Sten Høyendahl gir oss en oversikt over slekten, og bidrar også med en beretning om plassen Hunsdalen under Søre Semmen i Ådalen. Her har det vært utallige stridigheter opp gjennom tidene!

Sten Høyendahl har i tillegg sett på begravelseslistene i kirkeboken 1740-1757 for Norderhov, og det med et kritisk, for ikke å si drepende blikk. Han viser at et stort antall dødsfall ikke er registrert, og har satt opp lister over dem han har funnet som ikke er tatt med. I tillegg har han en oversikt over lokale lovbyggere basert på sikt- og sakfallslistene mellom 1661 og 1665, som førte til tre henrettelser. Listene mellom 1612 og 1660 er tidligere utgitt som eget hefte.

Fortsatt korona

Koronaen har gjort sitt inntog i norske hjem og hytter, selv om vi her på Ringerike åpenbart har sluppet unna det verste. Etter mars 2020 har vi avlyst samtlig kurs og foredrag i slektshistorielagets regi, og årsmøtet, som var lagt til 16. februar, er blitt utsatt på ubestemt tid. I skrivende stund (9. mai) er årsmøtet fortsatt ikke avholdt. Det er da et lyspunkt at alle sittende styre- og varamedlemmer har vært innstilt av valgkomiteen til videre innsats.

Sten Høyendahls foredrag «Engebret Hesselberg, jurist og bøddel», som opprinnelig var tillyst 12. januar, vil bli holdt ved en senere anledning.

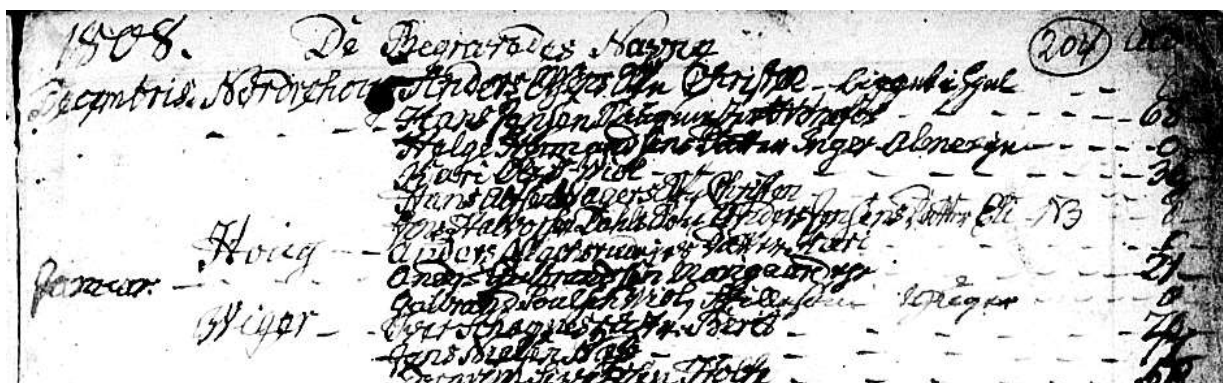
Vi vil holde medlemmene orientert gjennom oppslag på lagets nettsider.

Finner du ikke begravelser i Norderhov før 1814? Ikke noe problem nå lenger!

Ikke noe problem, står det i overskriften, er det mulig? Det er nok ikke helt korrekt, men de egentlige problemene innebærer at et stort antall døde ikke ble innført i begravelseslistene for Norderhov. For tidsrommet 1740-1757 kan det påvises at hele 264 dødsfall er unnlatt innført i kirkeboken, og dette er helt klart minimumstall.

Underrapportering av dødsfall har vi også sett i tidligere kirkebøker for Norderhov, og dette innebærer at de lokale prestene Daniel Ramus, Hans Rosing og Peter Jespersen Nyrop aldri vil oppnå noen høy stjerne hos våre lokale slektsgranskere.

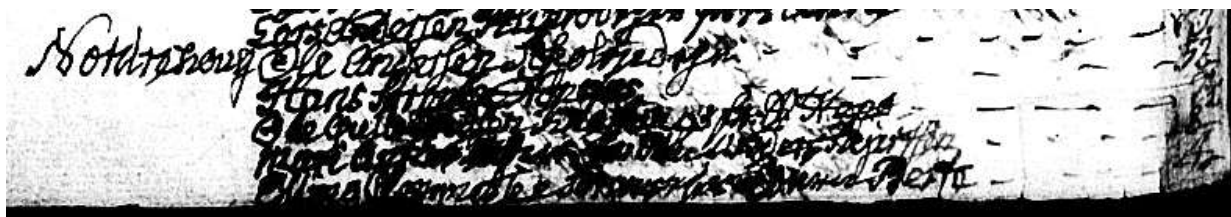

Problemer med gotisk håndskrift? De verste tilfellene finner vi i listene over begravelser i kirkebøkene tidlig på 1800-tallet.

Tidligere har vi i slektshistorielaget transkribert og trykt ministerialbøkene (kirkebøkene) fra 1704 til 1739 for Norderhov i sin helhet, og disse er lagt ut på lagets nettsider. Nå er samtlige begravelser i Norderhov fram til 1814 registrert, og disse er lagt ut på nettet for hver enkelt kirkebok med personnavnene i alfabetisk rekkefølge. Det blir dermed slutt på å måtte bla

fram og tilbake i kirkebøkene for å finne dødsfallene til våre forfedre på 1700-tallet.

Det er umulig å sette opp slike oversikter uten at enkelte småfeil sniker seg inn - gjør det derfor til en vane å kontrollere med de originale begravelseslistene! Og om noen kommer over feil i våre oppsett, vennligst send en e-post til redaksjonen.

Har noen lyst til å prøve seg på denne håndskriften? Samme protokoll i september 1809.

Rundt 1800 gikk Norderhov-presten over til månedsoversikter som slett ikke alltid virker tillitvekkende, ettersom flere personer oppføres som begravet to ganger med flere måneders mellomrom.

Paradoksalt nok griper man seg ofte til å lengte tilbake til de tidligere nevnte prestene, som i det minste presenterte sine mangelfulle

oversikter med noenlunde tydelig håndskrift. Begravelsene for årene tidlig på 1800-tallet, som ofte har vært dandert av flytende blekk fra prestens penn, har selvsagt vært ekstra problematiske å transkribere, og man må bare gjenta at ett og annet navn nok kan være blitt misforstått. Våre skrifttydere er slett ikke ufeilbare, om noen skulle ha trodd det!

Bestemoren fra Hole som ble bestemor til Espen og Sofie i ”Knøttene”

Med en oversikt over de nærmeste slektningene i Norge

Helt siden barneårene har jeg lest *Knøttene*, på amerikansk *Peanuts*, med stor glede. Stor var også gleden da *The Complete Peanuts 1950-2000* ble publisert i 26 bind, hvert halvår fra 2004 til 2016.

av Geir Hasnes (tekst)
og Bjørg Lunde (slektsliste)

Knøttene hadde norsk avstamning

I 2007 utkom den mest omfattende biografien til nå om Charles M. Schulz, *Schulz and Peanuts, a Biography* av David Michaelis, en mursten på over 600 sider. Der kunne jeg lese på side 11 at moren til Charles Schulz var av norsk avstamning, at hun het Dena Bertina Halverson, var den fjerde av ni søsken, og at hun giftet seg med tysk fødte Carl Schulz fra St. Paul, 2. mai 1920 i Minneapolis.

Forfatteren siterer Charles M. Schulz, som sier han anså seg alltid som norsk, og ikke tysk. Det var den norske siden av familien som var dominerende under hans oppvekst, og det var også den delen av familien som hadde humor og som formet Schulz' egen noe kyniske form for humor, som til fulle utspiller seg i den merkværdige tegneserien *Peanuts*, som av mange regnes som verdens mest betydningsfulle tegneserie gjennom tidene.

På side 12 kan vi lese at da Dena ble gravid, flyttet paret til 919 Chicago Avenue South i Minneapolis, bare tre inngangsdører unna Denas mor Anne Sophia, og nært mange av hennes familie. Da Charles ble født 26. november 1922, sendte faren et postkort til Denas onkel Lars og tante Gusta på gården Borgen i Spring Valley (ifølge forfatteren).

Biografien opplyser greit om norske aner. På side 15 får vi vite om Denas far, Torjus Halverson, som kom til USA som gutt i 1866, og som bosatte seg i Martell i Pierce County i Wisconsin. Der giftet han seg med Anne Sophia Borgen, samtidig som hennes bror Lars Borgen, som var født i Norge i 1863, giftet seg med Torjus' søster Augusta, født 1872 i Martell. Torjus' familie var fattige, mens Borgen-bondegården på 120 acres var relativt rik og godt drevet. Lars hadde ti barn som vokste opp, mens ytterligere seks døde som barn.

Denas far Torjus var ikke godt egnet som bonde, og det sies han kjøpte seg et sagbruk og produserte ski. På et tidspunkt forlot han familien og dro til Portland i Oregon, hvor han jobbet på skipsverft inntil han døde i spanskesyken i 1918.

Charles Schulz uttalte at ”i en stor familie er det uavvendelig at én person vil bli den som alle de andre henvender seg til når de trenger hjelp, og den personen var min mor”. Hun tok seg av søsken, søskenbarn, nieser og nevøer når de trengte det, hun var ”navet i familiehjulet”.

Hvor kom de fra og hvor gjorde de av seg?

Charles' bestefar Torjus ble født i 1862, og kom fra Fyresdal i Telemark sammen med sine foreldre til Martell Township. Både Torjus og hans far het Halvorsen til etternavn, som i USA ble til Halverson. I USA tok Torjus etter hvert navnet Thomas og brukte også forkortelsen Tom.

Charles' bestemor Anne Sophia og hennes foreldre kom fra Hole. Hun ble født på plassen Grønvoll under Mo på Røyse i 1866, som hennes to eldre søsken Elise og Lars, og der var hennes mor Karen Christiansdatter også født i 1839. Faren Daniel Larsen var født i 1837 på Frøyshov-eie, og de to giftet seg i 1860 og fikk fem barn før de emigrerte til USA, han i 1872 og hun og de fire barna som da var i live i 1873. Da brukte de navnet Borgen siden de bodde de siste årene i Norge på Borgen-eie, hvor de to siste barna ble født. Karens liv i USA ble kort; hun døde etter bare tre måneder. Da var lille Anne Sophia syv år. Daniel giftet seg igjen i 1886, også i Martell, med Jørand Olsdatter Torslien, og de fikk en datter Emma tre måneder senere, i Gilman, nabo-township i øst til Martell, også i Pierce County.

Daniel og Karen ser ut til å ha slått seg ned i Rush River Township i St. Croix County i Wisconsin, nabo-township til Martell i nord, og der døde Karen 27. august 1873. Den yngste datteren Karine ble satt bort til en fosterfamilie, i Gilman, mens Daniel bodde med de tre eldste i Rush River. Townshipet er oppkalt etter elven som går tvers gjennom området, og som fortsetter sørover inn gjennom Martell. Den 14. februar 1885 giftet Anne Sophia seg i Rush River Parish i The Norwegian Evangelical Lutheran

Bestemoren Anne Sophia med yngste datter Marion og hennes datter Patricia.

Church, som ligger nord i Martell, med Torjus Halverson, som også bodde i Martell og var konfirmert i 1877 i samme kirke.

Alle delstater var delt inn i counties, hvor inndelingen ofte benyttet rette grenser i nord, sør, øst og vest, helst så rettlinjet som mulig. Så ble hvert county delt inn i township, som igjen var kvadratiske. Men det var ikke slik at countyene kom først, det var gjerne stikk motsatt. Man delte opp hele delstaten i jordstykker på 40 acres, som var kvadratiske. Disse ble satt sammen i fire deler, benevnt NW, NE, SW og SE. og så ble disse igjen satt sammen, fire av gangen, til 16 jordstykker og 640 acres, igjen identifisert med NW, NE, SW og SE. På denne måten kunne man identifisere alle gårdstykkene. Så ble et passende antall slike 640 acre-kvadrater slått sammen til townships, i Martells tilfelle 6 x 6 kvadrater. Så ble slike townships igjen slått sammen til et passende stort county. For å holde rede på hvem som eide hvilke gårder utarbeidet man "platte books", se plattebokside for Martell fra 1941.

Vi ser også at veiene i Martell helst følger gårdsgrensene, og det er derfor det er så mange rette veier i USA. Vi ser også veiene foretrekker å følge kvadrat-grensene, men at det hender at større veier unngår dette.

Anne Sophia og Torjus bodde til å begynne med i Rush River. Vi finner dem der i 1889 og 1893, da Dena (døpt Dina Bertina) ble født 7. februar, og hun ble også konfirmert i Rush River i 1908, men som det fortelles var ikke Torjus noen bonde, og vi finner ham og familien ved forskjellige sagbruk; i 1900 i Woodboro,

Oneida, i 1905 i Gilman, Pierce, hvor også Rush River går gjennom sørvestre del av countyet, og i 1910 i Spooner, Washburn. Etter at han døde av 'influenza' i 1918 i West Park i Oregon, finner vi Anne Sophia i Rib Lake, Taylor, i 1920. Vi vet at familien allerede bodde der i 1915 fordi Denas eldre bror Oscar døde der det året.

Det fremgår av biografien om Charles Schulz og av folketellingene at bestemoren Anne Sophia etter at mannen døde ser ut til å ha reist rundt til sine mange barn og bodd hos dem på rundgang. Hun finnes hjemme hos familien Schulz både i 1929, 1935 og 1940, og i 1946 i Los Angeles hvor hun også døde 12. mai 1949. Det fortelles at hun delte rom med Charles når hun bodde hos dem, og at han ofte måtte legge seg på stua fordi hun snorket.

En stor familie i USA

Anne Sophia var nr. 3 av fem søsken, hvor den fjerde, Karine, døde to uker etter fødselen. Elise, den eldste giftet seg i 1885 med Julius Bredahl, som var født i 1859 i nabotownshipet Gilman, som også tilhørte Rush River Parish, og han var der i 1880. I 1886 fikk de Hannah og deretter Edward, Albert, Arthur, Sarah, Josie, Hans og Melvin. De bodde i Gilman i 1900, i 1910 i River Falls, Pierce, og i 1920 i Aitkin i Minnesota.

Lars Borgen, den nest eldste av søsknene som giftet seg med Augusta Halverson, fikk Caroline (1891), Olga Amanda (1894), Duffy Edward (1897), Lillian Galenia (1900), Florence Lenora (1905), Oscar Leonard (1908), Alice Imanda (1910), og Glenn Louis (1913). De kjøpte

Dena og Carl giftet seg i 1920.

i 1905 en gård i Martell, ca. 1 km sør for Rush River-kirken. Denne gården kom til å bli sentral for hele familien Borgen. Det var hit Dena tok med familien på søndagsutflukter og ferier, og det var her Charles Schulz satt om kveldene år etter år og hørte onklene fortelle morsomme og ofte outrerte historier. Når de ble fulle kranglet og slåss de, og alkoholisme - eller overdreven drikking - ble også et problem for flere av dem. Det førte til at Charles Schulz var avholdsmann livet ut.

Karine Marie som ble satt bort havnet etter hvert i Abercrombie, North Dakota. Hun giftet seg i 1889 med Hans P. Myron og fikk Herman, Marie, Doffie, Alice og Selmer. Hun døde i 1947.

Anne Sophia selv fikk ni barn som vokste opp: Clara Amanda (1886-1986), Ida (1888-1929), Oscar (1890-1915), Dena (1893-1943), Harris Leonard (1896-1954), Ella (1898-1970), Silas Theodore (1900-1949), John Monroe (1903-1950), og Lottie Marion (1905-1963).

Dena Bertina arbeidet som serveringsdame på La Belle Home Pastry Shop, Selby Avenue i St. Paul, og der traff hun Carl Schulz, som eide The Family Barbershop med en kollega, på hjørnet av Selby Avenue og Snelling Avenue. De fikk kun ett barn, Charles Monroe, i 1922. Dena døde av kreft i 1943.

Charles Schulz giftet seg med Joyce Halverson i 1951. De var ikke i slekt til tross for navnet. Han adopterte også hennes første datter Meredith Hodges, som var født i 1950 i Minneapolis. Paret fikk fire barn; Monte (1952), Craig (1953), Amy (1956), og Jill (1958). Charles og Joyce skilte seg i 1972, og 22. september 1973 giftet han seg med Elizabeth Jean Forsythe Clyde som var 19 år yngre. Han døde 12. februar 2000, og neste dag utkom den siste siden med Peanuts.

Bestemoren i tegneserien

Forfattere beskriver ofte virkelige personer og opplevelser i sine verk. Schulz var bevisst på ikke å gjøre det mulig å kjenne igjen noen av familien, men han gjorde ett unntak. Han lot bestemoren sin opptre som bestemoren til Espen og Sofie (Linus og Lucy på engelsk) i tegneserien. Som de andre voksne i serien vises hun aldri, men hun både beskrives, siteres og har samtaler med barna.

Første gang hun nevnes var 21. mars 1960. Espen, som alltid drar med seg en sutteklut mens han suger på tommelen, hevder at det er to typer mennesker i verden som er brutalt i opposisjon til å suge på tommelen: tannleger, og bestemødre som blander seg. Det fortsetter med at hun prøver å gjemme suttekluten, mens Espen prøver å lure henne. Hver gang bestemoren kommer på besøk kommer hun til å bo der en stund, og det fører til nye konflikter om suttekluten.

I en serie striper fra 1963 tar bestemoren suttekluten fra Espen fordi han driver ap med henne fordi hun drakk 32 kopper kaffe, og først etter at han har bedt om unnskyldning får han den tilbake.

I 1967 utfordrer Espen henne: Hvis hun slutter å røyke skal han slutte å bruke suttekluten, men det går ikke som han tror. Hun greier det

Charles, Dena og Carl i 1942.

nemlig, og da gjemmer Sofie suttekluten mens Espen i flere uker har abstinenser og fortviler. Da Sofie til slutt erklærer at hun skal brenne suttekluten fordi hun har vent broren av med den, stjeler han suttekluten tilbake og erklærer at hverken Sofie eller bestemoren kan ta den fra ham igjen. Og slik fortsetter det utover årene.

Fra biografien var det tydelig at det var Borgen-gården som var stedet å oppsøke, ved siden av å finne huset hvor Charles Schulz vokste opp. Det var Borgen-gården som var stedet som mer enn noe annet la grunnlaget for tegneserien Knøttene, hvor han på godt og ondt opplevde norsk humor i form av historier, kynisme, spydigheter og sarkasmer, og ren mannjevning slik man fremdeles kan oppleve det når menn kommer sammen og "prater skjit" og skal overgå hverandre i morsomheter.

På leting etter gården

Jeg dro til Minneapolis og St. Paul flere somre på rad for å holde foredrag på den årlige Chesterton-konferansen der. I juni 2008 dro jeg også til Stillwater ved grensen til Wisconsin for å holde foredrag om Sigrid Undset, og morgenen etter dro jeg sammen med en pensjonert oberst, "Colonel Buzz", inn i Wisconsins nydelige landskap, for å lete etter gården. Vi hadde ikke annet å forholde oss til enn Martell og Spring Valley.

Da vi ankom Spring Valley fikk vi vite at Martell ikke hadde noe med Spring Valley å

gjøre. Vi måtte kjøre tilbake og ned mot Ellsworth, hovedstaden i Pierce County, om vi skulle ha en sjanse til å finne ut noe. Vi ankom så Ellsworth Town Hall, og ble raskt geleidet inn til høyre etter inngangen, hvor de arkiverte alle skjøter og transaksjoner i svære protokoller. Da fant de frem en plattbok for Pierce County for å se om vi kunne finne gården der. De hadde funnet frem en bok fra 1941, og det var tydeligvis ikke hvert år en slik plattbok ble laget. Etter en del leting fant vi så skjøtet på gården som Lars Borgen kjøpte, og koordinatene var angitt. Så dro vi til gården.

Da vi svingte av hovedveien for å kjøre på en god, gammeldags landevei, så vi gården i det fjerne, og øverst oppe i åkeren kom det en traktor kjørende. Vi ventet på at han skulle komme frem til veien, og så begynte vi å prate med ham. Han hadde kjøpt Borgen-gården i 1955 og visste ingen ting om Peanuts. Det kan vel skyldes at Lars døde i 1934 og at tante Augusta bodde der helt til 1952. Han så ut som den erketyperiske amerikanske farmer, som den berømte maleren Norman Rockwell ville malt ham på forsiden til et amerikansk månedsmagasin.

Vi kjørte rundt hjørnet, og der så vi verandaen hvor Charles Schulz hadde hørt alle morsomhetene og fortellingene. Og så så vi huset, selve Huset. Et lite skjul som stakk opp fra nede i en bakke, og som så ut akkurat som hundehuset til Sniff, på engelsk Snoopy.

Vi var ved veis ende. Her ble grunnlaget lagt for verdens største tegneserie.

Det var magisk. Anne Sophia var husmannsdatter fra Hole, dro over til ingen ting i USA syv år gammel, ble morløs etter tre måneder, levde og giftet seg blant nybyggere, fikk en datter som dro til storbyen for å jobbe som serveringsdame, datteren giftet seg med en frisør, de fikk bare ett barn, han ble tegner og så søkkrik at det ikke er mulig å fatte det, der han skrev, tegnet og tusjet Peanuts hver dag i 50 år. Og lot Anne Sophia fremstå som den ultimate hater av sutting på tommelen.

Aner i Norge

I anetabellen nedenfor finner vi søsken til Anne Sophias foreldre (tall), søskenbarn til Anne Sophia (tall og bokstav), tremenninger til Dena (tall-bokstav-tall), og firemenninger til Charles M. Schulz (tall-bokstav-tall-bokstav) i Ringerike-området.

Charles Monroe Schulz, født 26. november 1922 i St. Paul, Minnesota, død 12. februar 2000 i Santa Rosa, California.

Borgen-gården i Spring Valley.

Mor til Charles Monroe Schulz var Dina Bertina (Dena) Halverson, født 7. februar 1893, Rush River, Pierce, Wisconsin, død 1. mars 1943. Hun giftet seg 2. mai 1920 i Minneapolis, Minnesota med Carl Friedrich August Schulz, født 1897, Stendhal, Tyskland, død 1966.

Det var Charles Schulz' mormor Anne Sophia Danielsdatter Borgen som kom fra Hole og utvandret til Wisconsin i 1873. Hun ble gift 14. februar 1885 i Pierce, Wisconsin med Torjus Halvorsen født 28. januar 1862 i Fyresdal, død 30. november 1918, sønn av Ole Halvorsen og Åsne Torjusdatter fra Fyresdal. Sammen fikk de barna:

- a. Clara Amanda 1886-1986
- b. Ida 1888-1929
- c. Oscar 1890-1915
- d. Dina Bertina 1893-1943, gift Schulz, mor til Charles M. Schulz.
- e. Harris Leonard 1896-1954
- f. Ella 1898-1970
- g. Silas Theodor 1900-1949
- h. John Monroe 1903-1950
- i. Lottie Marion 1905-1963

Anne (Annie) Sophia Danielsdatter Borgen ble født 20. januar 1866, Grønvoll under Mo på Røyse, og døpt 4. mars 1866. Død 12. mai 1945. Hennes far Daniel Larsen reiste til Amerika i 1872, og året etter reiste resten av familien, henne, moren Karen og søsknene Elise, Lars og Karine, sammen med en Anne M. Gulbrandsdatter. De ankom 30. april 1873.

Anne Sophies foreldre:

Daniel Larsen, født 25. februar 1837, Frøyshov-eie, Hole. Han brukte navnet Borgen ved emig-

rasjonen og senere. 30. mars 1860 giftet han seg med Karen Christiansdatter, født 12. september 1839, Mo-eie, Hole. Daniel var snekker av yrke og bodde i 1865 som innerst med familien hos svigerfaren på Grønvoll. Han emigrerte til Amerika 22. august 1872 og slo seg ned i Pierce County, Wisconsin. I april året etter kom resten av familien. Karen Christiansdatter døde alt 27. august 1873 i Rush River, Pierce, og Daniel ble enkemann med mange små barn. Den yngste måtte han sette bort.

Daniel Larsen giftet seg annen gang 27. mars 1886 i Martell, Pierce, med Jorand Olsdatter. En datter Emma ble født i juni 1886, Gilman, Pierce. Daniel døde 24. juni 1898. Daniel og Karen fikk fem barn, hvorav fire vokste opp og fulgte dem over til Amerika:

- a. Elise, født 25. febr. 1861, Mo-eie. Gift med Julius Bredahl.
- b. Lars, født 14. juni 1863, Mo-eie, død 1934. Gift med Augusta Halverson, død 1952.
- c. Anne Sophia, født 20. jan. 1866, Mo-eie, død 1949. Gift med Torjus Halverson.
- d. Karine, født 13. des. 1869, Borgen-eie, død 28. des. 1869.
- e. Karine, født 13. des. 1870, Borgen-eie, død 1947. Gift 24.12.1889 i Abercrombie, North Dakota, med Hans Andreas Pedersen Myron. Etter at moren døde bodde Karine hos Anna og Gilbert Olson Weimodet. Det er mulig at dette er den Anne M. Gulbrandsdatter som emigrerte sammen med dem.

Foreldrene til Daniel Larsen var Lars Andersen født 1800 på Frøyshov, gift 30. desember 1822 i Hole med Sybilla Hansdatter, født 1798 på Gjesvold. De hadde følgende barn:

1) Berte 1823, 2) Lisbeth 1825, 3) Inger Marie 1827, 4) Jens 1828-1829, 5) Erik 1830, 6) Hans Andreas 1833, 7) Daniel 1837.

Foreldrene til Karen Christiansdatter var Christian Hansen født ca 1794 i Hole, gift 27. desember 1819 med Eli Gulbrandsdatter, født ca 1795.

De bodde på Mo-eie. Følgende seks barn er funnet:

1) Ingeborg 1820, 2) Gulbrand 1823, 3) Anders 1827, 4) Anders 1830, 5) Johan Gustav 1836, 6) Karen 1839.

Nedenfor skal vi ta for oss søsknene til Daniel og Karen og det vi har funnet av etterkommere.

Søsken av Karen Christiansdatter og deres etterslekt:

1. Ingeborg Christiansdatter, født 1820

Barn utenfor ekteskap med Gulbrand Andersen Froks-eie i Norderhov:

1A Christen Gulbrandsen Moe, født 4. april 1846, Mo-eie.

Gift 26. nov. 1875 på Modum med Karen Torkildsdatter. Forpakter på Åsterud, Tyristrand.

Barn:

1A1 Christian Christensen Moe, født 27. aug. 1876, Mo-eie.

Gift 27. aug. 1916 i Hole med Maren Nilsdatter Klementsens.

Barn: 1A1a Kirsten, født 12. des. 1918, Nygård, Nakkerud.

1A2 Hilda Christensdatter Moe, født 23. jan. 1879, Åsterud. Ikke funnet etter konfirmasjonen i 1893.

1A3 Inga Christensdatter Moe, født 1. jan. 1881, Åsterud.

Strikkerske hjemme på Åsterud i 1910, ikke funnet senere.

1A4 Thorvald Christensen Moe, født 15. mai 1883, Åsterud. Bodde på Norderud, Tyristrand.

Gift 6. mai 1914 på Tyristrand med Maren Christiansdatter (1891-1930). Død 25. des. 1960.

Barn: 1A4a Kristi Moe, født 4. sept. 1917, gift Pedersen, død 23. april 1996.

1A4b Kristen Moe, født 1. april 1920.

1A4c Hilda Moe, født 31. mai 1921, død 13. april 2002.

1A4d Olaug Moe, født 16. juli 1923.

1A5 Olaf Christensen Moe, født 20. mars 1886, Åsterud. Hjemme på Åsterud i 1910, ikke funnet senere.

1A6 Carl Christensen Moe, født 25. mars 1887, Åsterud.

Gift 13. juni 1925 på Modum med Kristi Ramstad, født 5. mai 1882, Sigdal, død 20. jan. 1948.

Død 16. aug. 1953, Modum.

Barn: 1A6a Karen Moe, født 3. sept. 1925, Åsterud. Gift med Eivind Brunæs, barn: Aud og Randi.

1A7 Otto Christensen Moe, født 26. mai 1888, Åsterud. Hjemme på Åsterud i 1910, ikke funnet senere.

1A8 Kristi Christensdatter Moe, født 17. nov. 1891, Åsterud.

Gift 9. sept. 1914 på Tyristrand med Olaf Olsen Aamodt. Eiere på Pjåka siden 1917.

Barn: 1A8a Ove Aamodt, født 10. jan. 1915, Jonsrud, Tyristrand.

1A8b Hilda Aamodt, født 17. des. 1917 Pjåka, Tyristrand.

1A9 Else (Elise) Marie Christensdatter, født 11. des. 1893, Åsterud. Hjemme på Åsterud i 1915.

Ugift, ingen barn. Død 1981.

(1) Ingeborg Christiansdatter ble gift 28. des. 1852 i Hole med Christian Olsen fra Modum.

Bosatt i Nedre Mo-eie i 1853. Utflyttet til Aker før 1858. Bosted Korsgata, Kristiania 1865.

Barn i ekteskapet:

1B Ole Christiansen, født 18. juli 1853, Nedre Mo-eie. Ikke funnet i folketellingen 1865, trolig død som liten.

1C Laura Christiansdatter, født 2. des. 1855, Aker. Konf. 16. april 1871, Gamle Aker. Bosted 1871 Korsgt. 3.

Ugift, boende sammen med søsteren i Thv. Meyers gate 77 i 1910.

1D Caroline Christiansen, født 28. juli 1859, Aker. Konf. 12. april 1874, Gamle Aker.

Ugift, boende sammen med søsteren i Thv. Meyers gate 77 i 1910.

2. Gulbrand Christiansen, født 16. juli 1823, Mo-eie

Gift 28. des. 1850 med Marte Madsdatter. 1865: husmann på Grønvoll under Mo på Røyse.

Barn (minst fire ifølge bygdeboka, funnet tre):

2A Anne Jørgine Gulbrandsdatter, født 28. sept. 1851. Stuepike på Helgeland i Hole i 1875.

Gift 1876 med Hans Petter Kristiansen, født 1853 fra Bergeløkka, Jonsbråten i Sundvollen.

Utvandret 26. april 1880 til Amerika. Kalte seg der Sundvold.

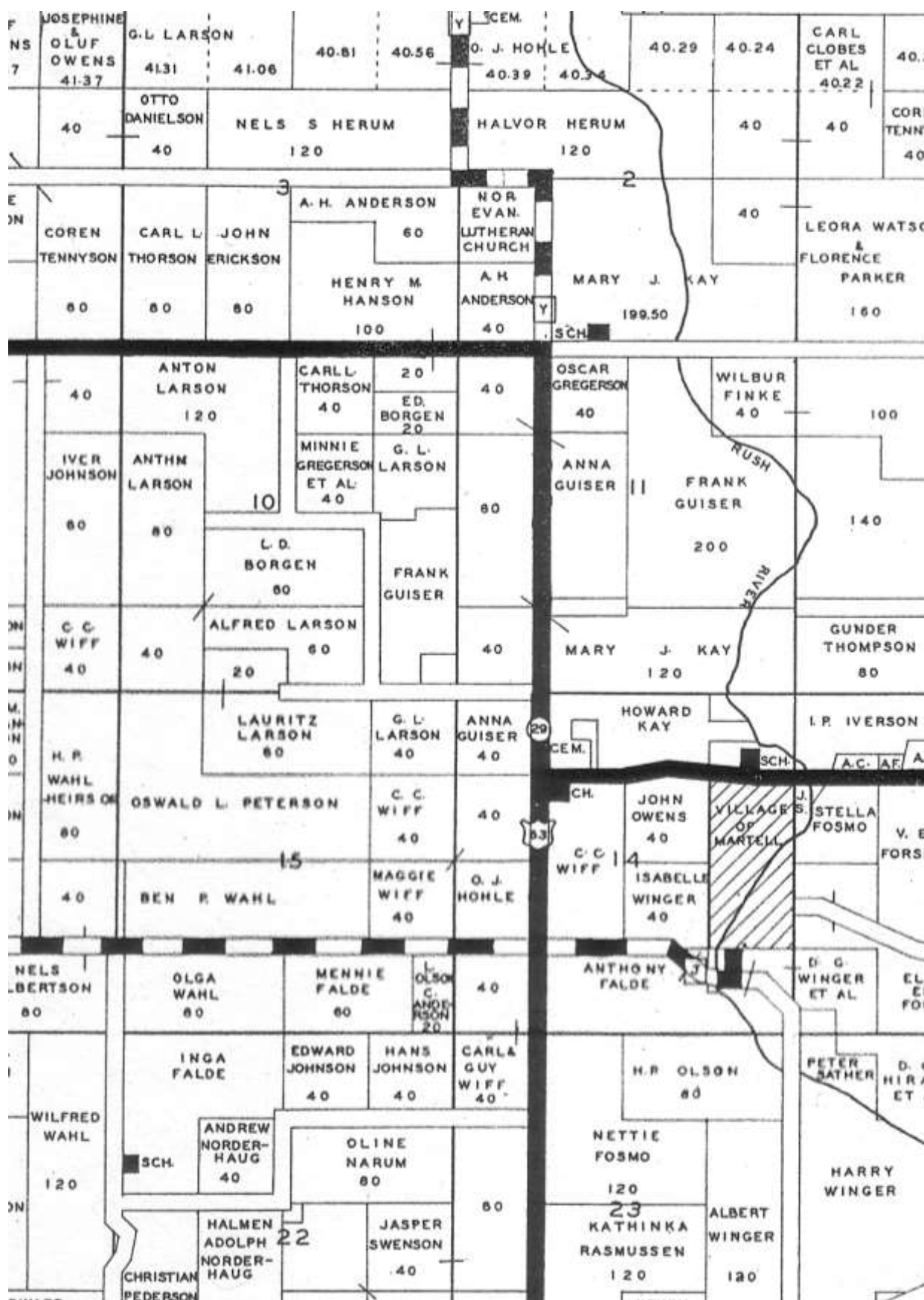
Barn: 2A1 Martin Hansen, født 4. febr. 1877 på Lørvika, Hole.

2A2 Elise Hansdatter, født og død 1879.

2A3 Gunda Marie Hansdatter, født og død 1881, Menomonie, Dunn, Wisconsin.

2A4 Gunda Marie Hansdatter, født 1883, død 1884, Minneapolis, Minnesota.

2A5 Herman Homer Hansen, født 1887, død 1956.

Utsnitt av Martell platte book (1941). Borgen-gården, eid av L. D. Borgen, sees midt på bladet. Dette viser ellers nordgrensen mot Rush River Township, og Rush River går ned til høyre i bildet. Der den går gjennom Village og Martell (skravert), lå sagbruket der Torjus og Anna Sophia bodde.

- 2B Mathea Gulbrandsdatter, født 3. mars 1855, Nedre Mo-eie. Flyttet til Haugerød, Onsøy i 1875.
 Gift 25. sept. 1879 i Glemmen med Olaves Hansen, født 1847 i Skiptvet. Uvisst om de hadde barn.
- 2C Elise Gulbrandsdatter, født 27. juni 1860, Mo-eie. Konf. 4. okt. 1874, Hole.
 Tjenestepike på Krøderen jernbanestasjon, Sigdal i 1875. Mulig død hos søsteren i Onsøy i 1877.

3. Anders Christiansen, født 12. febr. 1827, Mo-eie. Død 1829.

4. Anders Christiansen, født 17. des. 1830, Mo-eie.

- Gift 30. mai 1855 med Kari Andersdatter, født 1823 i Norderhov. Ser ikke ut til å hatt egne barn.
 Bosted 1865 og 1875: Bergsbråten. Bosted 1900: Grønvoll.

5. Johan Gustav Christiansen, født 13. okt. 1836, Mo-eie. Tjenestekar på Mo, Libakke, Frøyhov i 1865.

- Gift 3. nov. 1871 med Otilie (Tilla) Johannesdatter Sløga (1846-1922). På Grønvoll i 1875, og på Bønsnes i 1891. Eier av Damenga (Østvoll nedre) under Hole prestegård. Død 1899.

Barn:

5A Karoline Johansdatter, født 24. okt. 1873, Mo-eie. Utflytteatt. 27. aug. 1896 iflg konfirmasjon i kirkeboken.

- Gift 13. sept. 1896 i Kristiania, Paulus, med Gustav Anton Kristiansen, født 17. jan. 1864, Østre Aker.
 Bestyrerinne ved Bjølsen Interneringslokale i Maridalsveien 234 i 1900 og 1910.

Barn:

5A1 Astrid Katrine Kristiansen, født 12.01.1897 i Kristiania. Død tidlig.

5A2 Astrid Catrine Kristiansen, født 23.03.1909 i Kristiania.

5A3 Gustav Kristiansen (ifølge bygdeboka).

5B Ragna Elise Johansdatter, født 7. aug. 1878 i Kristiania. Konf. 1. okt. 1893.

- Butikkjomfru boende i Rådhusgata 17, Kristiania i 1910. Ugift, ingen barn.

Søsken av Daniel Larsen og deres etterslekt:

1. Berte Larsdatter, født 17. juni 1823, Frøyshov. Ikke funnet konfirmert.

2. Lisbeth Larsdatter, født 4. april 1825, Gornes. Konf. 4. okt. 1840.

- Gift 3. des. 1847 i Hole med Jens Johannesen Sørumsøie, død 14. juli 1857.

Hun var på Ribberud med barna i 1865 og 1875.

Barn:

2A Anne Jensdatter, født 21. juli 1848, Sørumsøie. Død 4. nov. 1890 på Mo-eie.

- Gift med Karl Kristiansen, født 1854, åtte barn i dette ekteskapet. Han var enkemann på Hansund i 1891, ble gjengift med Karen Birgitte Martinsdatter, og hadde ni barn i dette ekteskapet.

Barn:

2A1 Maren Johanne Karlsdatter, født 24. sept. 1875, Sørumsøie. Konf. 4. okt. 1891, Hole.

- Gift 28. sept. 1895 i Hole med Johan Jørgensen, født 1872 i Hole.

1900 og 1910: Hagen, Norderhov. Trolig død 1953.

Barn:

2A1a Anders Johansen, født 2. nov. 1893 Hole, død 1872 (etternavn Hagen).

2A1b Karine Johansdatter, født 22. des. 1898, Norderhov, død 1982 (etternavn Hagen).

2A1c Marta Johanne Johansdatter, født 15. des. 1904, Norderhov. Konf. 5. okt. 1919 i Hole, Hagen.

2A1d Karl Johan Johansen Bråten, født 3. okt. 1908, Norderhov, død 1985 (etternavn Bråten).

2A1e Jørdis Johansdatter Bråten, født 18. april 1912 Norderhov, død 2004 (etternavn Hoddevik).

Konf. 1926 i Hole.

2A2 Karen Lovise Karlsdatter, født 13. jan. 1877, Sørumsøie. Konf. 4. okt. 1891, Hole.

- Gift 25. nov. 1900 i Kristiania med Karl Anton Martinsen Selte, født 1872 i Hole, død 1955.

På Selte, Hole i 1910. Død 1968.

Barn:

2A2a Asta, født 23. juni 1901, død 1967 (etternavn Johansen).

2A2b Olga, født 25. des. 1902, død 16. nov. 1987 (etternavn Selte).

2A2c Martin, født 5. jan. 1906. Emigrerte 1927.

2A2d Kaare, født 26. sept. 1908. Emigrerte 1928.

2A2e Trygve, født 3. juni 1911, død 1986 (etternavn Selte).

2A2f Helga, født 5. jan. 1914, konf. 1928, død 2005 (etternavn Karlsen).

2A2g Sigurd, født 11. nov. 1915, død 25. aug. 1998 (etternavn Selte).

2A3 Anne Karine Karlsdatter, født 20. febr. 1879, Sørumsøie. Konf. 1. okt. 1893, Hole. 1910 på Hønefoss.

Ugift. Død 1959, Hønefoss, ugift.

2A4 Jens Kristian Karlsen, født 9. febr. 1882, Sørumsøie. Konf. 4. okt. 1896, Hole. Utvandret til Seattle.

Ugift.

- 2A5 Marte Sofie Karlsdatter, født 31. mai 1884, Sørums. Konf. 25. sept. 1898 i Hole (bosted Øderå-eie).
Tjener på Bjerke vestre i 1900.
Gift med Ole Eriksen Bjerkeli. Død 1954 i Norderhov.
Barn: 2A5a Karl Bjerkeli. 2A5b Olav Bjerkeli. 2A5c Anna Bjerkeli. 2A5d Maren Bjerkeli.
2A5e Karen Bjerkeli. 2A5f Bjarne Bjerkeli, død som liten. 2A5g Bjarne Bjerkeli. 2A5h Sverre Bjerkeli.
- 2A6 Karl Anton Karlsen, født 8. des. 1886, Øvre Mo. Hos faren på Bergerstua i 1900. Konf. 6. okt. 1901, Hole, bosted Øderå-eie (Bergerstua). Emigrerte 1907. Gift med Laura Piper. Ingen barn.
Falt på slagmarken i Frankrike nov. 1918.
- 2A7 Sara Elise Karlsdatter, født 31. des. 1888, Øvre Mo. Død 24. jan. 1889.
- 2A8 Sara Elise Karlsdatter, født 3. mai 1890, Øvre Mo. Pleiebarn hos farmoren på Bråten i 1891, samme sted 1900. Gift 14. juli 1912 i Hole med sliperiarbeider Emil Peter Andreassen, født 1894, Vang, Hedmark.
Barn:
2A8a Marte Emilie Andreassen, født 17. juli 1913, Monserud u. Hverven, Norderhov.
Død 1998 i Norderhov (etternavn Støa).
2A8b Eivind Andreas Andreassen, født 8. april 1915 Vestheim 1, Benterud, Norderhov.
Død 2001 i Hønefoss.
2A8c Anne Kristine Andreassen, født 11. april 1917 Bakkeli, Rabbene, Haug.
Død 1993, Modum (etternavn Larsen).
2A8d Erling Andreassen, født 13. okt. 1919 Bakkeli, Rabbene, Haug. Ikke funnet konfirmert.
2A8e Sverre Andreassen. 2A8f Anton Andreassen. 2A8g Bjarne Andreassen. 2A8h Solveig
- 2B Johan Syver Jensen, født 8. febr. 1851, Sørumsseie. Ikke funnet senere. // Andreassen.
- 2C Hans Andreas Jensen, født 28. nov. 1853 Sørumsseie, Hole.
Gift 27. juni 1877 på Jevnaker med Caroline Anette Johannesdatter, født 1851 i Aker.
Barn:
2C1 Lovise Jonette, født 8. juni 1878, Norderhov. Død av skarlagensfeber 12. des. 1883, Øvre Mo, Hole
2C2 Carl Johan, født 24. mars 1880, Hønefoss.
2C3 Thea Josefine, født 17. juni 1882, Øvre Mo. Død av skarlagensfeber 2. jan. 1884, Øvre Mo
2C4 Jens Christian, født 15. sept. 1884, Øvre Mo
- 2D Jens Laurits Jensen, født 21. okt. 1856, Sørumsseie. Hos moren på Ribberud i 1875.
- 3. Inger Marie Larsdatter, født 28. mai 1827.**
Gift 13. april 1855 i Hole med Lars Nilsen, født ca 1812 i Hole.
Bodde på Frøyshov i 1865, Åsen i 1875, og Støa på Tyristrand i 1891.
Livøresenke på Støa hos sønnen Nils i 1900. Død 14. april 1905, Støa.
Barn:
3A Nils Larsen, født 1855, død 1863.
3B Hans Andreas Larsen, født 17. sept. 1858, Frøyshov. Dreng på Frøyshov 1875. Emigrerte til Amerika 1880.
3C Louise Larsdatter, født 11. okt. 1860 og død 15. april 1862, Frøyshov.

- 3D Nils Larsen, født 19. jan. 1863, Frøyshov.
 Gift 12. des. 1887 i Hole med Astrid Martinsdatter, født ca 1868 i Ål, Hallingdal.
 Selveier på Støa, Tyristrand i 1900 og 1910, kaller seg Frøshaug i 1910. Nikkelverksarbeider i 1918.
 Barn:
 3D1 Lars Nilsen, født 16. des. 1887, Frøyshov.
 Gift 1. mars 1908 på Tyristrand med Ragna Eriksdatter Haug, født 19. juni 1888 i Hole.
 Smedsvenn i Kristiania i 1910. Død 10. febr. 1972. Oslo.
 3D2 Inger Marie Nilsdatter, født 18. febr. 1890, Snaketangen på Tyristrand, Hole.
 Gift 1. gang 25. des. 1909, Vålerenga, Kristiania, med Alfred Larsen, født 1887 i Ådal.
 1910 på Pålerud i Ådal.
 Barn: 3D2a Louis Nikolai Larsen, født 29. juli 1910, død 31. juli 1910 .
 3D2b Åsta Marie Larsen, født 17. april 1912, Hole. Mulig død 1996 (etternavn Ringen).
 Barn utenfor ekteskap med Ulrik Ellingsen:
 3D2c Edvin Normann, født 17. juni 1918, Tyristrand.
 Gift 1947 med Frida Marie Andresen, Oppegård. Død 2008 i Oppegård (etternavn Fjeldstad).
 Gift 2. gang 26. okt. 1919 på Tyristrand med Edvard Johansen Fjeldstad, født 1883 i Ådal, død 1954 i Oslo.
 Barn:
 3D2d Johan Fjeldstad, født 14. juli 1919, Tyristrand. Mulig gift Sørensen, død 7. sept. 1968, Oslo.
 3D3 Margit Helene Nilsdatter, født 19. mars 1894, Skjærdalen, Tyristrand. Gift 1. juli 1918 på Tyristrand med Hans Simensen, født 1879, Haug, Norderhov. Død 1. mai 1975, Ringerike.
 Barn: 3D3a Solveig. 3D3b Astrid. 3D3c Erling.
 3D4 Anna Nikoline Nilsdatter, født 9. jan. 1897.
 Gift 29. jan. 1922, Tyristrand, med Johan Tollefsen, født 1867, Norderhov.
 Barn: 3D4a Astrid. 3D4b Synnøve.
 3D5 Hansine Nilsdatter, født 28. jan. 1901. Gift 2. mai 1921 i Sylling, Lier med Karl Martin Larsen, født 1898 i Sylling. Død 1974, Lahell, Lier.
 Barn: 3D5a Aslaug. 3D5b Nora. 3D5c Gerd.
 3D6 Borghild Karine Nilsdatter, født 6. mars 1904, gift Haug. Død 18. des. 1997, Ringerike.
 3D7 Alfa Martine Nilsdatter Frøshaug, født 2. juli 1907. Død 25. nov. 1990, Ringerike. Ugift, ingen barn.
 3E Louise Larsdatter, født 2. jan. 1865, Frøyshov. Konf. 5. okt. 1879, bodde da på Fjell, Hole. Emigrerte til Amerika i 1884.
 3F Johan Larsen, født 19. okt. 1867, død 23. mai 1868, Frøyshov.
 3G Marie Larsdatter, født 29. april 1870, Frøyshov. På døveskole 1885, døvstum sypike hjemme 1891.
 Gift 31. mai 1903 i Kristiania, Døves menighet, med Ole Rafaelsen Tuff, født 1865 i Namsos.
 Død 12. okt. 1903, Namsos.
 Barn: 3G1 Ragnhild Lovise, født 14. sept. 1903, død 24. sept. 1903.

4. Jens Larsen, født 1828, død 1829.

Artikkelforfatter Geir Hasnes i gang med arkivstudier. Foto i privat eie.

5. **Erik Larsen**, født 4. april 1830, Frøyshov. Konf. 6. okt. 1845 i Hole.
 Gift 27. sept. 1857 i Brandval, Grue, Hedmark med Anne Johannesdatter, født 1823 i Brandval.
 Husmann på Skotterud i Eidskog, Hedmark. Portner for jernbanen. Død 9. des. 1903, Skotterud, Eidskog.
 Barn:
 5A Jørgine/Georgine Louisa Eriksdatter, født 1. okt. 1858, Brøderud, Brandval, Grue.
 Konf. 12. okt. 1873, Eidskog. Ugift i 1891. Ikke funnet senere.
 6. **Hans Andreas Larsen**, født 2. nov. 1833, Frøyshov-eie. Konf. 1. okt. 1848, Hole. Ikke funnet i 1865.

Den dødeligste epidemien på 1700-tallet

Alle med erfaring fra kirkebøker i østlandsområdet vet at 1773 var et uhyggelig år med mange dødsfall. Epidemier fant ofte sted i våre trakter, men denne smittespredningen var den verste her i landet siden pestårene midt på 1600-tallet. Nå stoppet da heller ikke smitten på Ringerike i 1773, og hvor pålitelige er egentlig begravelseslistene som legges til grunn ved tallbaserte analyser i ettertid?

av Sten Høyendahl

Sogneprest Hans Strøm hevdet i 1784 i *Physisk-Oeconomisk Beskrivelse over Eger Præstegjæld* at helsetilstanden i prestegjeldet var god, men også at 1773 hadde vært et forferdelig år med et stort antall døde. Han kalte sykdommen *Forraadnelles-Feber*, og hevdet at en av årsakene var hjemvendte soldater som hadde vært stasjonert ved svenskegrensen. Den medisinske fagkunnskap den gang var ikke spesielt god, men man antar i dag at sykdommen var identisk med flekktufus.

Sunnmøringen Hans Strøm hadde riktignok ikke tiltrådt som sogneprest i Eiker før i 1779, og hans betraktninger var basert på forgjengrens kirkebøker og opplysninger fra kapellanen Lorentz Budde. Blant de døde på Eiker i 1773 var ellers presten Peter Jespersen Nyrop, tidligere sogneprest i Norderhov.

Hva kirkebøkene forteller

En sjekk av kirkebøkene for 1773 viser 284 begravelser i Norderhov og 135 i Hole (mot 84 og 55 året før) - dødfødte ikke medtatt. Ifølge folketellingen 1769 var det 5667 mennesker i

Norderhov, herunder 3240 i Haug, Lunder og Viker annekser, og om vi tar utgangspunkt i dette tallet, utgjør antall døde nøyaktig 5 prosent av befolkningen her i 1773. Tilsvarende tall for befolkningen i Hole og Tyristrand på 2226 mennesker utgjør et noe større tall, 6,1 prosent.

På Eiker var det 5678 personer her ifølge folketellingen 1769, på elleve personer nær samme antall som i Norderhov. Her var dødstillene i 1773 atskillig høyere enn på Ringerike: 392 personer, 6,9 prosent. Nå må det tilføyes at folketellingen 1769 neppe ga et helt riktig bilde. Hans Strøm mente at antallet i Eiker dette året var for lavt angitt, og at det i 1784 trolig var kommet opp i noe over 6200 personer.

Vi vil også se på tilsvarende tall for Modum, ettersom vi da kan sammenlikne fire prestegjeld som grenser mot hverandre. Ifølge folketellingen 1769 var det på Modum 3367 personer. Her ble det i 1773 foretatt 215 begravelser, som tilsvarer en dødelighet på 6,4 prosent av folketallet slik det framsto i 1769.

Hans Strøm gjorde seg sine refleksjoner ved å måle overskuddet av døde i ett år i forhold til antall fødte, og det samme har nåtidens historikere Sølvi Sogner og Ole Georg Moseng gjort. Her vil vi ta utgangspunkt i de årlige dødstillene med et særskilt blikk på Norderhov og Hole, og vurdere påliteligheten av begravelseslistene.

Høye tall også i 1774 og 1775

Begravelseslistene viser at det også døde et stort antall personer i 1774 og 1775, mens årene før og etter var normalår. Vi setter derfor opp en oversikt over samtlige begravelser i de fire prestegjeldene for disse årene:

	1771	1772	1773	1774	1775	1776	1777	Folketell. 1769
Norderhov	90	84	284	170	194	73	78	5667
Hole	41	55	135	67	80	34	27	2226
Modum	44	72	215	70	89	48	82	3367
Eiker	111	170	392	168	241	113	111	5678

Oversikt over begravelser i Norderhov, Hole, Modum og Eiker for 1771-77 etter kirkebøkernes oppgaver.

Tallene kan vanskelig tolkes annerledes enn at årene 1773-75 var sterkt preget av epidemiske sykdommer. I forhold til mellomåret 1774 øker antall døde i 1775, og så synker dødstillene dramatisk, men med unntak for Modum i 1777,

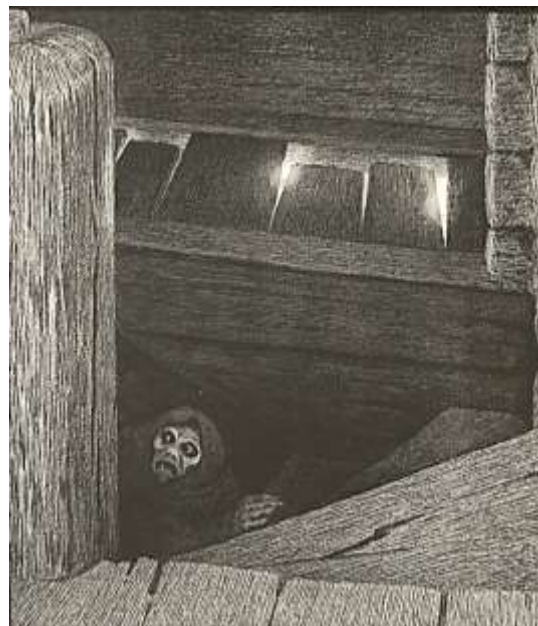
der dødstillene er relativt høye uten at noen rimelig årsak kan påvises. I 1775 utgjør dødstillene i forhold til 1773 nær 68 prosent for Norderhov og 60 prosent for Hole og Eiker. Modum skiller seg ut her med bare 42 prosent.

I årene før epidemien, i 1771 og 1772, finner vi ingen tegn på smittsom sykdom, men vi vet at disse to årene var uår med kornmangel. I Eiker synes likevel antall dødsfall i 1772 påfallende høyt, så godt som samme antall som i smitteåret 1774, og faktisk det dobbelte av Norderhov der folkemengden skulle være omtrent den samme. Antall dødsfall i 1772 i Norderhov synes da også forholdsmessig lavt i forhold til Hole.

Også i de kritiske årene 1773 og 1775 har Eiker langt høyere antall begravede enn Norderhov, noe som selvsagt kan skyldes ulikheter i hvordan epidemien har truffet. Tidligere på 1700-tallet er det imidlertid påvist betydelig underrapportering av begravede i Norderhov, og det synes som om dette fenomenet har fortsatt inn i 1770-årene.

Fra måned til måned i 1773

For å fastslå på hvilket tidspunkt i 1773 smittebølgen nådde de fire prestegjeldene, setter vi opp de begravede månedsvis. Da ringerikstallene for oss er de mest interessante, fordeler vi de døde i Norderhov på hovedsognet og de tre

Theodor Kittelsen: "Pesta i trappen" (1901).

anneksene. Derimot er det ikke skilt mellom begravelser i Hole hovedsogn og Tyristrand anneks, da mange av de døde der er innført uten stedstilknytning.

	Jan.	Febr.	Mars	April	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Des.	Sum
Norderhov	8	28	23	28	61	27	14	23	10	41	9	12	284
herunder:													
N:hov/Haug	8	25	17	27	40	10	14	14	8	15	9	12	199
Viker	-	3	2	-	-	15	-	3	-	20	-	-	43
Lunder	-	-	4	1	21	2	-	6	2	6	-	-	42
Hole	4	8	25	18	22	10	12	10	9	9	5	3	135
Modum	8	19	11	24	42	38	11	14	14	12	8	14	215
Eiker	27	34	45	44	48	35	36	27	30	23	20	23	392

Oversikt over begravelser i Norderhov, Hole, Modum og Eiker for 1773 etter kirkebøkernes oppgaver.

Vi ser at antallet begravelser øker på vårparten, særlig med et kraftig hopp for Norderhov hovedsogn i mai, og avtar utover høsten med unntak for en ny stigning for Norderhov i oktober. Listene i Hole har en noe jevnere utvikling, noe som også gjelder for Eiker. Eiker har i begynnelsen av året langt flere dødsfall enn Norderhov, men også her synker tallene noe fra høsten av. I Modum stiger dødsfallene i mai/juni.

Av anneksene i Norderhov skiller Viker i Øvre Ådalen seg merkbart ut. Her har vi 6. juni 15 begravelser, mot 27 totalt i prestegjeldet for hele måneden, og 23. og 24. oktober er det 20 gravlagte fra Viker, mens totalt for hele prestegjeldet i oktober er 41. Lunder har 23. mai et

bemerkelsesverdig hopp med 21 begravelser, en tredjedel av alle begravelser i Norderhov denne måneden, og av disse hørte fem menn og fem kvinner hjemme ved Soknedalens jernverk. De døde i Viker og Lunder utgjør hele 29,9 prosent av alle begravede i prestegjeldet dette året, langt flere enn det normalt burde være.

Vi merker oss ellers at de døde er jevnt fordelt mellom de sosiale gruppene i området. Smitten festet seg både hos fattig og rik.

Når skjedde begravelsen?

Utenom drukning oppgis ingen dødsårsaker i kirkebøkene, som i Norderhov for 1773 er ført av samme mann. Det er utvilsomt sognepresten

Nordste Intelligenz-Sedler.

No. 23.

Onsdagen den 9. Junii 1773.

Christiania. Ved det i No. 21 ommeldte stærke Torden-Væjr, er for en Huusmand i Sigdahl adskillige Creature af Lynilden ihjelslagne. — Den saa kaldede Stær-Elven er saa stor, at man i mange Aar ikke kan erindre den saa stor; Den 6 hujus var Elven ved Lærsund Færgestæd saa høj, at Færgemans Stuen, som ligger temmelig langt fra Elven, var nesten oversvømmet. — Den 7 hujus om Eftermiddag kom Ild løs i en Barke-Mølle i Aggers Elven under en meget stærk Storm, hvorved de saa kaldede Kongens Møller og Hovedbygningerne Hr. Assessor Kræsting tilhørende, vare i største Fare, men nest Guds Bistærrelse og ved Hielp fra Byen med Sprøjter bleve reddede.

Bekjendtgjørelser:

Efterat det Kongelige Danske Cancellie har informeret Sig hos Collegium Medicum i Kiøbenhavn, om den i Aggershuus Stift og i sær paa Friderichshald grasserende Sygdom, er derfra erholdet, og Stiftet under 29de passato, communiceret saadan Efterretning, samt Anviisning til Cuur, Forhold og Præservativ udi Sygdommen, som følger:

- 1.) I Begyndelsen af denne Svaghed, (som er en Febris Putrida o: Forraadnelses Feber, med eller uden Pletter, og er, som sædvanlig, Smitsom, og griber om sig i de Huuse hvor den først har yttret sig, men angriber dog fornemmelig den meenige Mand, som formedelst manglende eller slet Føde, Ureenlighed og anden Uagtsomhed, dertil i Særdeleshed er disponeret,) forend de Syge endnu have maattet legge sig til Sængs, tages om Morgenens under jævnlig lunket tynd Drikke, følgende Brekmiddel:

Rp: Americanst Brekrod stødt 20 Gran.

Tartari emetici 1 Gran.

Vitriolari 20 Gran.

Mdf: Brek-Pulver for en Boren, som efter Alder formindskes.

- 2.) De tvende paafølgende Dage tages et halvt Laxer-Pulver Morgen og et halvt Eftermiddag, ligeledes med jævnlig varm tynd Drikke:

Rp: Jalap-Rod 30 Gran.

Viinsteens Crystaller 1 Quintin.

Mdf: Laxer-Pulver hvoraf en Boren tager et halvt om Morgenens og et halvt om Eftermiddagen.

- 3.) Fra den Tid af, at de Syge maa nodes til at holde Sængen, tages hver anden Time omrystet en Spiise-Skee fuld af efterstaaende Mixtur, hvorved i Mængde driffes Nat og Dag, megen syrlig Drikke:

I avisen Norske Intelligenssedler, utgitt i Christiania, er det 9. juni 1773 inntatt en bekjendtgjørelse over to sider av etatsråd og konstituert stiftsamtmann Christian de Schouboe om en grasserende sykdom i Akershus stift og på Frederikshald. Etter en beskrivelse av sykdommen gis anbefalinger om legemidler, som brekkmidler, lakserpulver og syrlig drikke basert på hyllebær, vineddik og kamfer, hvilket altsaa til meenige Mands Nytte herved bekjendtgjøres.

Flekktyfus

Klassisk epidemisk flekktyfus er en alvorlig sykdomstilstand med feber og utslett og ofte hjernepåvirkning, forårsakes av en bakterie som overføres til mennesker gjennom kroppslus og enkelte andre insekter.

Første gang epidemisk flekktyfus ble beskrevet var på 1500-tallet. Den forekom hyppig under kriger og hungreår, og tok livet av tusener.

Historikeren Ole Georg Moseng er enig med Hans Strøm om at hjemvendte soldater var en vanlig årsak til epidemiene på 1700-tallet. Han viser til at flekktyfus og blodgang, åpenbart en betegnelse for dysenteri, sprer seg lett under forhold der mennesker bor tett sammen, som i militærforlegninger.

Baltazar Meizner Schnitler som har ført protokollen. Han hadde kapellanen Hans Nimb, men denne overtok et annet embete i mai 1774, og samme håndskrift i Norderhov fortsetter til sommeren 1790, da Schnitler ganske riktig døde.

Viker er åpenbart den delen av Ringerike som har vært hardest rammet, og begravelsesdatoene i kirkeboken er neppe korrekte. Før massebegravelsen 6. juni er siste innførsel om Viker datert helt tilbake til 21. mars, altså et tidsrom på to og en halv måned. Da de 20 begravelsene i Viker ble holdt 23. og 24. oktober, var de siste seremoniene her holdt 25. og 26. september, altså i underkant av en måned. Noe av det samme mønsteret ser vi i Lunder der siste prediken med en enkelt begravelse ble holdt 3. april, altså over halvannen måned tidligere enn det betydelige antallet i slutten av mai.

En del av begravelsene i Viker og Lunder er utvilsomt foretatt tidligere enn innført, kanskje med et unntak for de 20 begravelsene i Viker i oktober. Det var den gang vanlig at begravelser foregikk uten at presten var til stede. Man kunne da sette en stokk på kistelokket, og ved neste prestensøndag ble stokken dratt opp, slik at presten kunne foreta den symbolske jordfestingen. Slikt kunne være praktisk i langstrakte prestegjeld som Norderhov, og det var vel heller ikke særlig fristende for de geistlige å legge ut på lange reiser midt i en epidemi. Det kan vel også

ha hatt noe å gjøre med førefallet i Ådalen og Soknedalen i april/mai.

Det er ikke foretatt noen begravelser i Viker eller Lunder i november og desember 1773, men heller ingen kirkelige seremonier er holdt her da. Dette ga ikke utslag i begravelseslistene da preknene tok til igjen her i januar 1774, og det kan se ut som epidemien var i ferd med å tørke ut ettersom dødstallene sank betraktelig.

Hvem døde i epidemien?

Dødsårsak er ikke angitt i kirkebøkene, og de fleste er nok døde av naturlige grunner. Det er imidlertid mange familiemedlemmer i Norderhov som er begravet på samme eller tilnærmet samme dato i 1773, og de aller fleste av disse er utvilsomt gått bort under epidemien. Det er mange eldre ektepar her, og for denne gruppen må man ta et lite forbehold - det er ikke uvanlig at mann og kone dør med kort mellomrom.

Hole og Modum hadde i 1773 en noe høyere dødsrate enn Norderhov, men her er det færre tilfelle av dødsfall innen samme familie. Merkelig nok er det svært få familiemedlemmer i det hardt rammede Eiker som sees begravet på tilnærmet samme dato.

Trolig omkom nedenstående personer i samme familie av epidemien i 1773, rundt 40 i Norderhov og åtte i Hole:

Norderhov prestegjeld - 1773

Nh = Norderhov hovedsogn, Hg = Haug, Vi = Viker, Lu = Lunder

- 6/2 Frok søndre (Nh): Ingeborg Gundersdatter (gift med selveiersønn Nils Andersen Frok), og ett barn, alder ikke oppgitt, trolig Gunder, født 1771
- 13/2 Borgerud (Nh): selveierbonde Gudbrand Mikkelsen, 50½ år, og hans mor Marit Christoffersdatter, 74 år
- 28/2 Hønefossen: Børger Olsen, 48 år, og hans kone Rønnaug Hansdatter, 43 år
- 14/3 Gile(eie) (Nh): husmann Lars Hansen og Else Gundersdatters barn Marte, 12½ år, og Dorte, 10½ år
- 12/4 Aslaksrudeie (Hg): husmann Ole Knutsen, 42 år, og hans kone Inger Olsdatter, 43 år
- 2/5 Hovseie (Hg): husmann Lars Larsen, 42 år, og hans barn, 6 mndr
- åpenbart Lars Larsen, som med hustru Ragnhild Kolbjørnsdatter døde sønnen Lars 1772 8/11, da i Færdenhagen
- 16/5 Åsen u. Røyseng (Nh): husmannskone Sara Gregersdatter, 64 år, og datter Anne Olsdatter, 21 år
- datteren Mari Olsdatter begravet 11/4, 21 år, og ektemannen Ole Persen 1773 6/6, 64 år
- 23/5 Kittelsby (Lu): lensmann Ole Gunvaldsen, 50 år - hans kone Rønnaug Eriksdatter begravet 8/8, 49 år

Nordiske Intelligenz-Sedler.

No. 33.

Onsdagen den 18. Augustii 1773.

Underretning

at curere Blodsot ved sikke og ej kostbare Midler.

Denne smertefulde og farlige Svagbed har nu begyndt med Hæftighed at grassere i mange Bøjder her i Stiftet, og, som det fornuddes, henrykket mange. For 5 Aar siden bekendtgjorde jeg i disse Blade simple og sikke Midler derimod, men da maaskee samme alt er glemt, og desuden s. r. Hr. Etats-Raad og constitueret Stift- og Amtmand de Schouboe i Skrivelse har forlangt, at i denne Intelligenz-Seddel maatte indføres, hvad Hjelpermiddel og Preservativ kunde være tiensligst imod denne Svagdom, saa bliver det min Pligt samme herved at opgive.

Eenhver kender denne Svagbed, som fører med sig megen Stuelgang, Pine i Mæven, Trykken paa Stuel og Vand-Gangen, Tørst og Mæthed. Med Stuelgangen følger Slim lignende Selee eller Eggehvide, og Blod; dog ej altid Blod; Det er dog alligevel den samme Svagbed, naar der kun er Pine i Mæven, Mæthed og Slimagtige Stuel-gange, og Curen bliver den samme. Naar den kommer til det yderste, sluttet den med Indvoldenes Inflammation, Trøste i Munden, Hinken, Stuelgang som er tynd, stinkende, blandet med Materie, og som den Syge ej sandser, kold Sved, Ørthed: Den Syge fornemmer omfattet ingen Smerter meer, faaer Besvimelse, samt andre Tegn af Koldbrand, og døer.

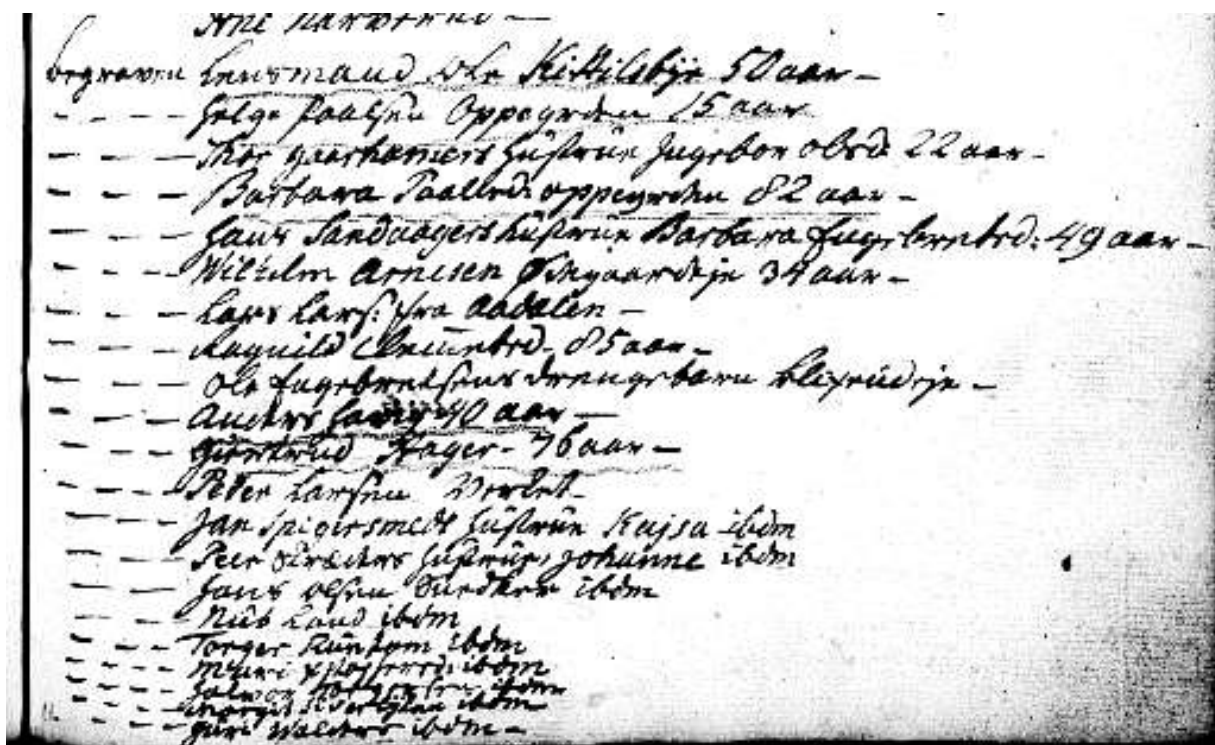
NB. Naar Hinken kommer i Begyndelsen, og med Tegn til Vinde, samt forlindres med varme Omflag, er den ej saa farlig.

Derfor Patienter seer hidsig ud og rød i Ansigtet, eller har haard og høy Puls, eller hæftig Hoved- og Rygge-Pine, eller udspændt Mave, hvilken af Deleene det er, da er der Fare for Inflammation, og saa bør han, forend noget andet bruges, aarslades paa Armen. Et Par Timer derefter tager han ind et Bræk-Pulver, bestaaende af een Skrupel (et trediedeels Quintin) pulveriseret Ipecacuanha-Rod. Det indtages i Thee eller bare Vand. Naar man har brækket sig derefter, avvarter man et Quarters Tid, kommer da ej ildere Brækning, drikker man ud paa een Gang 3 til 4 Væler lunket Vand, saa følger der vist ny Brækning: og dersom man atter inden halvandet Quarter efter samme, ej fornemmer meere Opkastning, drikker man atter lunket Vand for at faste op tredie Gang, saa er det nok. Denne Dag bruges intet andet, og nydes intet uden tynd filet Gryns-Suppe af Risen, Havre, eller Byg/Gryn, hvorav man jevnlig drikker.

Den følgende Dags Morgen indtages 2 Skrupler (to trediedeels Quintin) pulveriseret Rhabarber. Man nyder den Dag lidt og tit af ovenmelte Suppe, og har man Lust til Mad, saa maa man spise Gryngrød kogt i Vand, eller Melk og Vand, dyppt i serst eller usaltet Smør; 5 til 6 Timer efter man har taget ind Rhabarbera: Om Aften, eller 12 Timer derefter, indtages et eller og halvandet Quintin Benedikt Theriak, som smeltes i lidt Thee eller Suppe, og vel omrøres. Derpaa følger merendeels Forlindring. Men skulde

Den tredie Dag Stuelgang med Smerterne indfælde sig paa nye, da indtages een Solus eller Bete, som tillaves af *Pitrum Ceratum Antimoni* og Rosen-Conserv. Den svelges heel ned, med noget Baadt, uden at tygges. I de følgende 3 Timer maa intet spises eller drikkes. Men siden nydes samme Drikke og Spise, som Dagen tilforn. Skulde Qualme eller Brækning vilde indfælde sig derefter, da skader det ej. Man drikke ifkun bray lunket Vand, for at befordre den. Om Aften ved Sove-Tid indtages Benedikt Theriak, ligesom Dagen tilforn.

I Norske Intelligenssedler av 18. august 1773 finner vi en nok en oppskrift om hvordan blodsott kan kureres, ettersom sykdommen nå har begynt med Hæftighed at grassere i mange Bøjder her i Stiftet. Innlegget, som er ført i pennen av stadsfysikus Peder Sundius i Christiania, går over fire sider i avisen, og vi ser også at dette er forlangt inntatt i bladet av stiftsamtmann Christian de Schouboe.

Norderhov kirkebok, begravede 23. mai 1773, Lunder anneks.

- 6/6 Neseie (Vi): husmann Ole Ellingsen, 70 år, og hans kone Anne Mikkelsdatter, 44 år
- 6/6 Neseie (Vi): Marit Persdatter, 48 år (gift med husmann Østen Torstensen), to drengebarn og ett pikebarn
- 26/6 Aure (Lu): Lars Amundsen, 52 år, og hans datter Helle, 15 år
Ingrid Larsdatter Aure begravet 17/10, 18 år. trolig en datter
- 27/6 Brandalen u. Sørums (Nh): husmann Nils Olsen, 63 år - hans kone Kari Hansdatter begravet 1/8, 65 år
- 8/8 Rud (Lu): selveierbonde Klemet Torbjørnsen, 41 år, og hans sønn Torbjørn, 1 år 5 uker
- 21/8 Blakstvet (Vi): Anne Vegarsdatter, 52 år (gift med leilending Ole Ellingsen), og hennes mor Marit Larsdatter, 78 år - Marit Ellingsdatter begravet 6/6, 60 år, Oles søster, enke etter leilending Gudbrand Olsen
- 5/9 Setrang nordre (Hg): selveierbonde Gudbrand Iversen, 55 år, hans kone Anne Torstensdatter, 50 år, og sønn, 19 år
- 19/9 Hønefossen: skomaker Per Olsen Sæver svenske, 70 år, og hans datter Anne, 22 år
- 23/10 Åset (Vi): Knut Gudbrandsen, 68 år, og hans kone Kirsti Knutsdatter, 76 år
- 23/10 Buttingsrudeie (Vi): husmann Per Nilsen, 60 år, og hans kone Mari Halvorsdatter, 51 år
- 23/10: Hella u. Nes (Vi): husmann Even Andersen, 70 år, og hans kone Ragnhild Nilsdatter, 90 år

Hole prestegjeld - 1773 Ty = Tyristrand

- 28/3 Kroksundødegården (Sundet): selveierbonde Guttorm Nilsen og Anne Jakobsdatters barn, Jakob, 5 år, og Maria, 1½ år
- 29/3 Hårums øvre: selveierbonde Per Nilsen, 38 år, og hans kone Maria Paalsdatter, 38 år
- 16/5 Stiksruideie (Ty): Ingeborg Jakobsdatter, 16 år - husmann Jakob Hansen, hennes far, begravet 13/6, 61 år
- 12/9 Svingerud u. Hole prestegård: husmann Tore Christensen og Siri Persdatters barn Per, 6 år, og Kari, 3 år

Nye dødsfall i 1774

Også året 1774 skulle bli tungt for mange. De siste månedene av 1773 hadde det bare vært et normalt antall dødsfall, men i første kvartal av 1774 gikk dødeligheten opp igjen. Var det samme epidemi, den sannsynlige flekktyfusen som

nå hadde fått et oppbluss, kanskje sammen med dysenterier? Det lar seg ikke fastslå med sikkerhet. Sykdommer venter da heller ikke pent i kø og kommer én og én, som en av våre dagers epidemiologer nylig uttalte.

Det var utvilsomt epidemisk smitte som herjet på en plass under By i Hole, der vi ser at kona Mari Johansdatter og tre døtre bukket under for smitten og ble begravet 13. mars. Neste søndag var det nok en husmann i Hole, Iver Christensen under Borgen, som måtte stede tre sønner til hvile, og samme dag ble også en hel husmanns-familie under en av Semmen-gårdene i Ytre Ådalen begravet: Gullik Knutsen med kone og to barn.

Mot slutten av året finner ytterligere tre familiebegavelser sted samme dag på nabo-

gårder i Lunder: to i Modalen og en på Tranby, og nå var det bønder som ble rammet.

I forhold til året før var det i 1774 likevel få begravelser som kunne knyttes til familiedødsfall: 13 i Norderhov og 11 i Hole. Antall begravelser i forhold til 1773 var høyest i Norderhov, nærmere 60 prosent. For Hole var forholdstallet 48 prosent, Eiker nærmere 43 prosent, og for Modum 33 prosent. For Modums vedkommende var antall dødsfall faktisk noe høyere i 1772, noe som tyder på at dette prestegjeldet slapp lettere unna enn sine nærmeste nabosokn.

Norderhov prestegjeld - 1774

- 20/3 Semmeneie, trolig Korgerud (Nh): husmann Gullik Knutsen, hans kone Ragnhild Persdatter, og døtrene Inger og Berte
- 7/8 Neseie (Vi): husmann Lars Andersens døtre Kari, 5 år, og Kirsti, 1½ år
- 2/10 Tranby (Lu): bonde Elling Evensen, 38 år, og to små pikebarn
- 2/10 Modalen (Lu): selveierbonde Ole Mikkelsens to sønner og en datter
- 31/12 Modalen (Lu): selveierbonde Engebret Persens sønner, Per, 26 år, og Torkel, 16 år

Hole prestegjeld - 1774

- 13/3 Byeie: Mari Johansdatter (husmann Per Persens kone) og deres døtre Lisbet, 12 år, Mari, 7½ år, og Anne, 4 år
- 20/3 Borgeneie, trolig i Sandvika: husmann Iver Christensens sønner Johannes, 9 år, Christen, 6 år, og Iver, 3 år
- 5/4 Sonerud: husmann (?) Christoffer Hansens barn Kari, 6 år, og Bernt, 5 år
- 17/4 Sørumsbråten u. Sørum: husmann Anders Monsens barn Hans, 5 år, og Maria, 3 år

En ny bølge sommeren 1775

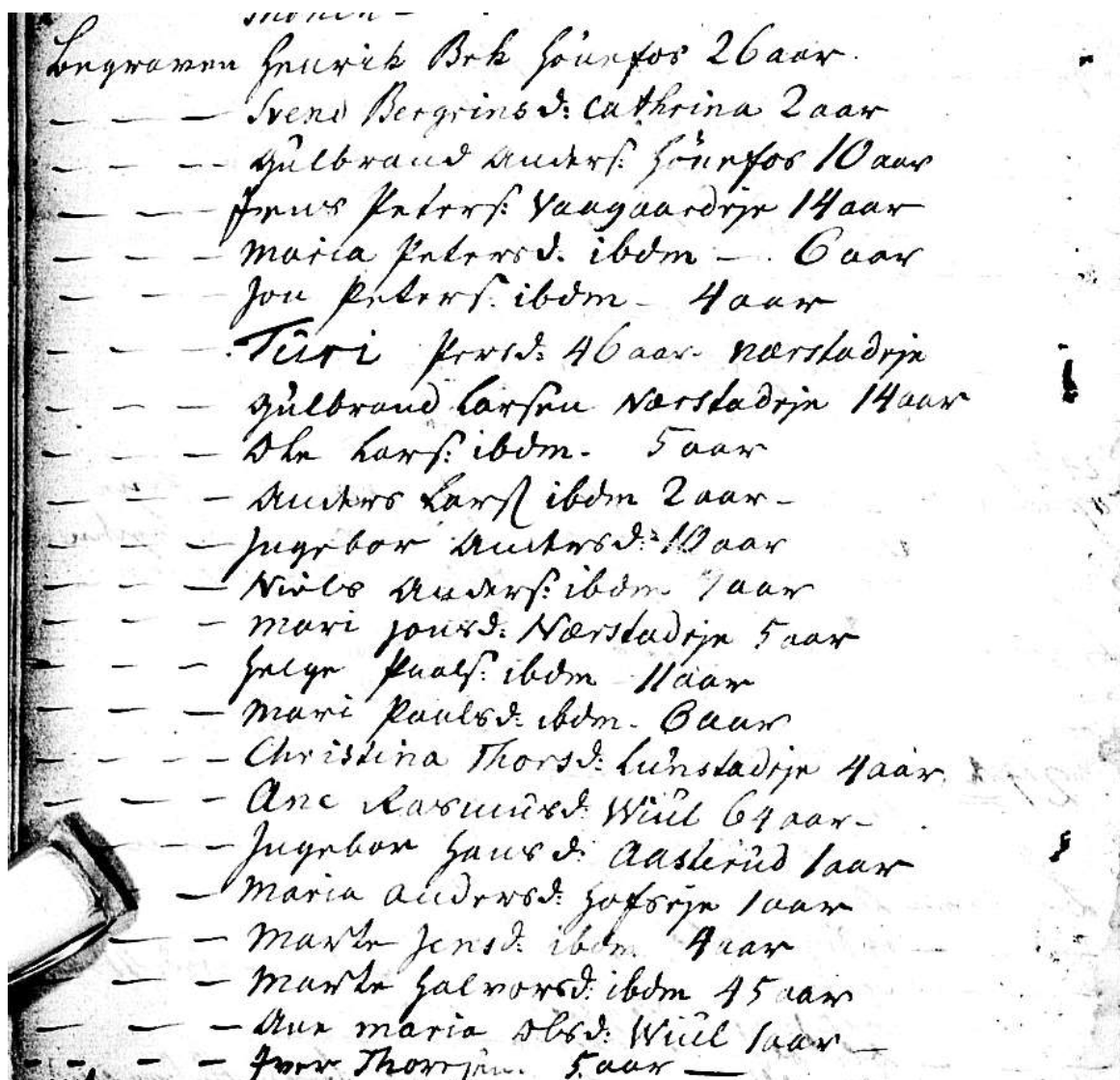
Så går det noen måneder inn i 1775 før smitten plutselig er der igjen, og vi ser at den angriper første gang i juli på Eiker med 36 begravelser, og hele 72 måneden etter. Først i august går dødstallene opp i Norderhov og Hole, og dobles i september med henholdsvis 56 og 22 begravelser. For Norderhov skjer med ett unntak alle begravelser i september i hovedsognet. På Modum

stiger derimot ikke tallene nevneverdig. Dødstallene synker betraktelig i slutten av året.

Er det flekktyfusen som er vendt tilbake, og fortsatt ikke er utryddet? Med bakgrunn i begravelseslistene kan vi vurdere antall dødsfall for hvert enkelt prestegjeld etter samme oppsett som i 1773:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Des.	Sum
Norderhov	3	7	6	5	12	10	14	28	56	24	20	9	194
herunder:													
N:hov/Haug	3	7	6	5	9	6	14	20	55	21	18	4	168
Viker	-	-	-	-	-	4	-	8	-	3	-	-	15
Lunder	-	-	-	-	3	-	-	-	1	-	2	5	11
Hole	3	-	6	5	6	1	2	11	22	12	6	6	80
Modum	7	8	9	5	4	-	5	10	13	11	7	10	89
Eiker	18	19	15	10	11	11	33	72	25	9	15	4	242

Oversikt over begravelser i Norderhov, Hole, Modum og Eiker for 1775 etter kirkebøkernes oppgaver.

Norderhov kirkebok, begravede 3. september 1775, Haug anneks.

På Ringerike begynner det litt ut på sommeren med barnebegravelser ved Haug kirke, og deretter er det Klemet Andersen, selveierbonde på Midt-Haug på Tyristrand, som rammes hardt. Tre av hans barn legges 13. august i jorden, og noen dager senere er det hans kone Rønnaug og to andre barn som begraves - det er midt i en barsel, og Rønnaug og det nyfødte barnet er kanskje helst avgått ved døden under selve fødselen. Flere begravelser av barn i samme familie skjer i denne tiden på Tyristrand.

Når vi kommer fram til 3. september blir hele 23 mennesker, herav 19 barn, begravet ved Haug kirke, der det sist var holdt prediken og foretatt begravelser så sent som 13. august. Alle de 23 må følgelig ha avgått ved døden i løpet av en treukersperiode. Det er særlig fattigfolk i Ullerål nordvest i anneksset som nå sykner hen: på plasser under Nærstad en voksen kvinne og åtte

mindreårige, og også de tre yngste barna til Petter Christensen og Kari Hansdatter på Søflaten under Vågård blir begravet samme dag. Når først og fremst fattigfolk rammes, synes det naturlig å søke en sammenheng mellom underernæring og sykdom - dette vil bli fulgt opp senere i artikkelen.

Også i kirkebøkene for Eiker ser vi i 1775 en sterk økning i dødsfallene i forhold til året før, til tross for at presten Hans Strøm i sin beskrivelse bare har konsentrert seg om 1773 som det lokale *annus horribilis*.

I 1773 hadde hele 29,9 prosent av begravelsene i Norderhov funnet sted i Viken og Lunder, et langt høyere tall enn det burde forventes. Disse utkantanneksene ble rammet langt mindre nå i 1775, da bare 13,4 prosent av dødsfallene kan spores dit.

Norderhov prestegjeld - 1775

- 23/7 Stiksruideie (Hg): Johannes Persen og Anders Persen, begge 3 år
- trolig sønner av husmann Per Nilsen
- 30/7 Klekkeneie (Hg): husmann Hans Persen og Mari Endresdatter sønner Per, 4 år, og Ole, 1 år
- 13/8 Borger (Hg): selveierbonde Per Vegarsen og Johanne Engebretsdatters (tidligere på Alme) barn Hans, 16 år, og Inger, 10 år
- 20/8 Blakstvet (Vi): bonde Gunvald Nubsen og Marit Olsdatters barn Ole, 1½ år, og Kari, 5 år
- 27/8 Pjåka (Nh): Ole Persen, 7 år, og hans søster Kari Persdatter, 3 år
- 3/9 Søflaten u. Vågård (Hg): husmann Petter Christensen og Kari Hansdatters tre barn Jens, 14 år, Maria, 6 år, og Jon, 4 år
- 3/9 Nærstadeie (Hg): husmann Lars Knutsen og Guri Persdatters barn Gudbrand, 14 år, Ole, 5 år, og Anders, 2 år
- 3/9 Nærstadeie (Hg), trolig på pl. Dæla: husmann Anders Nilsen og Marte Helgesdatters barn Ingeborg, 10 år, og Nils, 7 år
- 3/9 Nærstadeie (Hg): Helge Paalsen, 11 år, og Mari Paalsdatter, 6 år
- trolig barn av husmann Paal Helgesen og Ragnhild Christensdatter Dæla u. Nærstad
- 21/9 Ultvet (Nh): selveierbonde Gudbrand Engebretsen, 41 år og døtrene Helle, 4 år, og Else, 2½ år
- 21/9 Slepa u. Hverven (Nh): husmannsenken Lisbet Andersdatters barn med Søren Nilsen: Ole, 3½ år, og Kari, 6½ år - 29/9: Kari, 4 år, og Per, 2 år - Søren Slepa begravet 1773 11/7, død ved drukning
- 28/9 Slepa (også skrevet Monsrud) u. Hverven (Nh): husmann Ole Olsen og Mari Villumsdatters sønner Elling, 4½ år, og Nils, 2 år
- 27/9 Grønvoll (Nh): bonde Helge Ellingsen og Kari Gudbrandsdatters døtre Inger, 11 år, og Gunhild, 2½ år
- 2/10 Gjermundbu (Hg): Inger Amundsatter, 35 år (leilending Ole Nilsens hustru), og sønnen Halvor, 2 år
- 15/10 Sørums (Nh): enken Kari Sørums to barn, Truls, 3 år, og Christense, 5 år
- 29/10 Gravli (Vi): leilending Iver Olsens barn Kari, 5 år (med første hustru Ingrid Andersdatter), og Ole, 2 år (med annen hustru Guri Knutsdatter)
- 12/11 Vesterneie (Hg): husmann Ole Sjursen, 50 år, og hans hustru Siri Juelsdatter, 45 år
- 31/12 Støvern (Nh): selveierbonde Hans Persen, 41 år, og hans barn med Guri Olsdatter: Ole, 9½ år, Halvor, 6½ år, og Anne, 4 år

Hole prestegjeld - 1775

- 13/8 Midt-Haug (Ty): selveierbonde Klemet Andersens sønner Ole, 10 år, Elling, 6 år, og Christian, 2 år
- 24/8 Midt-Haug (Ty): selveierbonde Klemet Andersens kone Rønnaug Gudbrandsdatter, 40 år, og barn Kari, 4 år, og Elling, 8 dager
- 27/8 Hollerudeie (Ty): husmann Gul Engebretsens kone Barbro, 49 år - barna Anders, 16 år, og Christian, 4 år, ble begravet 3/9
- 3/9 Skjærdalen (Ty): husmann Christen Christensen, 73 år, og hans sønn Elling, 4 år
- 17/10 Oppsal (Ty): leilending Tord Olsen og Berte Gulsdatters barn Erik, 10 år, og Marte, 5 år - datteren Olea begravet 24/9, 10 år
- 30/11 Ole Robarths barn Karen Sophie, 12 år, og Ole, 6 år

I 1776 var det slutt på epidemien, og dødstillene stupte brått. Vi finner nå ingen familiedødsfall i Hole, men i Norderhov har vi Mari Helgesdatter, 22 år, og Berte Helgesdatter, 29 år, begge på Knestang, som ble begravet 11. august og kan ha vært søstre, men ingen av dem sees døpt her. Smitten sees å være borte for godt denne gangen, men nye epidemier skulle senere dukke opp.

Av dødsfallene som trolig skyldes epidemien er det notert svært få tilfelle ved Hønefossen, nokså påfallende for et sagbrukssentrum der mange mennesker samlet seg.

Om dåp og begravelse

I sin demografiske undersøkelse fra 1979 har Sølvi Sogner utarbeidet en rekke oversikter og tabeller, blant annet med utgangspunkt i over-skuddet av antall døde i forhold til antall fødte. Hun har særlig tatt for seg registreringen av dødfødte og spebarns dødsfall. Om påliteligheten av dåps- og begravelseslister anfører hun:

Mens giftermål som demografisk begivenhet ikke eksisterer uten gjennom den kirkelige handling, stiler det seg helt annerledes med fødsler og dødsfall. Her er det ikke sammenfall mellom begivenhet og

kirkelig handling. Mennesker fødes og dør, det er begivenheter uavhengig av noen institusjon. Det er fullt tenkelig at det er unnlatt å melde fra til presten om slike begivenheter, men neppe i stor målestokk. Barn som var liv laga, har nok foreldrene søkt å få døpt. Selv om man skal være forsiktig med å trekke slutninger av tause kilder, kan det likevel nevnes at man kjenner ingen klager fra prestene over dette forhold. Det er også vanskelig å tenke seg - det oppvoksende barn måtte før eller senere komme for prestens øyne, hvis embetsplikt og inntektsgrunnlag barnedåp var. Annerledes stiller det seg med dødsfall - spebarn og eldre. Her kunne en begravelse utenfor kirkens regi lettere gå sporløst hen. Uten prestens medvirkning, ja, men kanskje ikke uten hans vitende. På dette punkt har prestene klaget, men klagen kan og like gjerne tas til inntekt for det uhørte ved framgangsmåten som for at fenomenet var allment utbredt.

Mangelfull kirkebokføring

Tidligere begravelseslister i Norderhov har vært nokså mangelfulle, og et stort antall døde er ikke blitt registrert. For tidsrommet 1740-1757 kan det dokumenteres at 264 begravelser ikke er innført i kirkeboken (se artikkelen side 60-65). Dette dreier seg om 54 voksne menn og 57 kvinner samt 153 barn under 20 år, utvilsomt minimumstall der mange gamle og fattige ikke er blitt registrert. Man skal ikke se lenge på listene over de uregistrerte før man merker seg at et betydelig antall av disse har sitt hjemsted i utkantanneksene Viken og Lunder.

En slik undersøkelse kan ikke foretas for ett enkelt kirkeår, men ved kontroll av skifteprotokollene kan man avklare hvorvidt arvelaterne i 1773 og 1774 er innført i begravelseslistene. Mellom juli 1774 og september 1778 er det beklageligvis en lakune i skifteprotokollene.

1773 15/3	Bergsund vestre i Ytre Ådalen, pl. Strømsstøa; Jon Gudbrandsen og hustru Ingeløv Evensdatter
1773 16/3	Gravli i Viken, Ingrid Andersdatter, gift med Iver Olsen
1773 15/6	Eidsgård i Lunder, Anders Kolbjørnsen, gift med Guri Eriksdatter
1773 15/6	Leirfallet i Lunder, Per Andersen og hustru Anniken Simensdatter
1773 27/5	Strande i Viken, Gunvald Nubsen, barn, døpt 1759 24/2
1773 20/7	Somdalen i Ytre Ådalen, pl. Søla, Lisbet Larsdatter, gift med Harald Evensen
1773 11/12	Hval i Ytre Ådalen, pl. Bergsrud, Simen Olsen, gift med Kari Olsdatter
1773 11/12	Hønefossen, Gudbrand Olsen Gjermundbo, gift med Johanne Maria Moss
1774 20/1	Gundersby i Haug, Per Torgersen, barn, døpt 1762 26/9
1774 8/3	Borgerud i Ytre Soknedalen, Anne Gudbrandsdatter, datter på gården, døpt 1770 8/7

Det var bare et fåtall personer som det ble holdt skifte etter, og fattigfolk uten midler kunne nok være lett å glemme i kirkebokføringen for en travel sogneprest. Med en såpass høy andel uregistrerte arvelatere må man spørre seg om det er tilfeldig at Norderhov gjennomgående har så mange færre dødsfall enn Eiker, ettersom

I Hole ble det i 1773 holdt 15 skifter med 16 arvelatere, og i 1774 bare ett skifte med én arvelater. Samtlige arvelatere var inntatt i begravelseslistene. Dette gir et fordelaktig inntrykk av Hole-prestens kirkebokføring, men antall skifter er selvsagt for lavt til å kunne trekke sikre konklusjoner.

I Norderhov var det derimot i 1773 holdt 44 skifter med 49 arvelatere, og i 1774 18 skifter med 20 arvelatere, sum 62 skifter med 69 arvelatere. Her var det tolv personer i ti skifter som ikke var innført i begravelseslistene, noe som utgjør hele 17,3 prosent. For 1773 alene tilsvarte dette 20,4 prosent, altså en femtedel av samtlige arvelatere. Vi skal ta et blikk på disse:

folketallet i de to prestegjeldene er noenlunde det samme.

De fleste unnlatte innførslene berører folk fra Ådalen og Soknedalen. I prestegjeldets utkanter kunne kanskje en begravelse utenfor kirkens regi lettere gå sporløst hen, som Sogner skriver. Viken og Lunder hadde i utgangspunktet

Nordste Intelligenz = Sedler.

No. 40.

Onsdagen den 4. October 1775.

Huus-Middel imod den nu grasserende Catarrhe og Hoste.

Den første Morgen tager man ind 3 Lod Cremor Tartari, et Lod av Gangen, og een fiendeel Time imellem hvert Lod. Man tager det ind i Thee som er gjort vel sod med Sukker-Candi. Den heele Dag siden drikker man jevnlig Thee eller tynd filet Bryn-Suppe. Dette laxerer gelind, og brækker dygtig de feberagtige Betægelser i Legemet.

De følgende Dage tager man hver Morgen kun et Lod Cremor Tartari, og ud paa Dagen bruges følgende Oll: Man tager 2 Potter Maaltids-Oll, 2 Styk-ker heel Ingefær, 2 Theeskeer usaltet Smør, og et Stykke Sukker-Candi: dette koges til een Pot er igien, saa files det, forvares paa een Buttel og drikkes deraf een Theekop varmt hver eller hver anden Time.

Man maa tillige:

- 1) Holde sig inde i et Bærelse som hverken er hedt eller koldt.
- 2) Ej spise meget, og derhos lade Kiød, samt det som er salt og meget suurt; iltigemaade Wiin, Brendeviin og alt som kand hidse.
- 3) Drikke jevnlig noget Tyndt, som for Exempel: Thee, Olløst-Walle, tynde filede Bryn-Supper, tynd og vel filed Mandelmelf.

Man maa ej foragte eller forsamme denne Omgangs-Syge, thi den kan bringe Tærling med sig: og ved saaledes som ovenmelt er at fordrive den, sætter man sig i Sikkerhed for Forraadnelses-Feber og Blodsot, hvilke ved Lustens Forandring fra den stærke Heede til vedvarende Fugtighed kan ud p-a Hosten være at besejgte.

Sundius.

Christiania 1775. Udi vor Frelseres Kirke blev første Søndag efter Michelsdag den 1te October til Confirmation udi deres Daabes Maade antagen: 30 Drenger, 41 Piger, til-
sammen 71.

Sogneprest Hans Strøm i Eiker.
Stikk 1791 av Seehusen etter maleri av Peder Aadnes.

en betydelig andel av de registrerte begravelsene i 1773, og antall døde her har åpenbart vært enda høyere.

Feil kan forekomme i ovenstående oversikt. Avdøde kan ha blitt begravet i et annet prestegjeld, folk kan ha forsvunnet for godt i skog eller vann, og navnet i begravelseslisten kan være feilskrevet - det var da også et par eksempler på oppføring av feil farsnavn i begravelseslisten.

At en såpass stor andel av arvelaterne i 1773 ikke er innført i kirkeboken for Norderhov indikerer at det oppgitte antall 284 begravelser har vært betydelig høyere, særlig med henblikk på at tilsvarende i Eiker var på hele 392 personer. Og vi har altså her to prestegjeld som i 1769 ikke skulle ha mer enn 5600 personer hver. Alt tyder på at sogneprest Schnitler i Norderhov i likhet med flere av sine forgjengere har hatt en betydelig underrapportering av begravelser.

Som man vil se av kartet var Norderhov (i dag Ringerike kommune) et mer langstrakt prestegjeld enn Eiker, og noen av de påviste svakhetene ser i høy grad ut til å skyldes lange avstander og dårlig kommunikasjon mellom sognepresten og utkantanneksene.

Epidemier eller hungersnød?

Eldre historiske utredninger om helsetilstanden på 1700-tallet har lagt stor vekt på uår og matmangel i østlandsområdet. Eiker-presten Hans Strøms betraktninger om sykdommen i 1773

synes godt begrunnet, og han nevner ikke noe om hungersnød.

Sølvi Sogner stiller spørsmål om krisedødeligheten i østlandsområdet på 1700-tallet var en funksjon av matmangel eller av sykdom, og konkluderer med at epidemier åpenbart var den viktigste faktor. Med bakgrunn i tilgjengelig kildemateriale anfører hun at det som skjedde i 1773 var en kombinert krise av mangel og epidemi, og at epidemiske sykdommer etter all sannsynlighet har gjort det avgjørende utslaget. Noen livstruende hungersnød var det neppe snakk om i uårene på tidlig 1770-tall.

Flere sogneprester rapporterte på 1700-tallet om sykdom og sult, men historikerne har liten tiltro til at de alltid klarte å stille riktig diagnose. Sognepresten i Trøgstad i Indre Østfold skrev i 1742 at mange måtte ty til barkemel og sultet i hjel, men Ole Georg Moseng betviler dette etter som prester i nabosognene meldte om at epidemier herjet stygt dette året. Han antyder at Trøgstad-presten kan ha latt vonde erfaringer med barkemelet prege hans evner til å stille sykdomsdiagnoser. Den fagmedisinske kompetansen var i det hele tatt så som så på 1700-tallet, og prestene visste naturlig nok enda mindre enn legene.

Noe liknende ser vi i 1801, da sogneprestene i Hole og Gran hevdet at hungersnød var årsaken til de relativt høye dødsfallene dette året. Dette står i motsetning til hva prestene i Norderhov, Jevnaker, Aurdal, Land, Toten og Nittedal rapporterte: dødsfallene skyldtes ondartede kopper.

I 1823 rapporterte presten i Norderhov at hunger var den vanligste dødsårsaken der, mens hans kolleger i omliggende prestegjeld som Hole og Jevnaker kunne fortelle om blodgang - dysenteri.

Ved alle tallbaserte analyser må man ta i betraktning at begravelseslistene neppe noen steder har vært fullstendige, og at folketellingen 1769 utvilsomt har sine svakheter.

Oppsummering

Hans Strøm skriver om *det usunde Aar 1773*, hvis Lige man nok ikke i et halvt Aarhundred

Nils Elsrud har i artikkelen «Epidemier i vårt distrikt», *Hringariki* nr 2/2010, gitt en oversikt over epidemier som gjennom tidene har rammet Ringerike. Han har særlig sett på utbredelsen av kopper i 1801 som forårsaket 82 dødsfall i Norderhov og et uvisst antall i Hole, der dødsårsak ikke er nevnt i kirkeboken. Han har også tatt for seg senere lokale epidemier utover 1800-tallet.

har havt. Det er året 1773 som har festet seg hos alle som har beskrevet denne perioden, men også de to neste årene hadde dødstall langt i overkant av det normale. Dødstallene for 1775 viser at sykdommen var kommet sterkt tilbake, for Ringerike og Eikers vedkommende kanskje vel så hardt som i 1773 ettersom mange gamle og svake personer trolig døde i den første bølgen.

Året 1773 er blitt stående som det store kriseåret på 1770-tallet i østlandsområdet, men for Ringerike og Eiker kan man like gjerne bruke betegnelsen kriseårene 1773-75. Man finner likevel lokale variasjoner, og her skiller Modum seg ut - skal man tro begravelseslistene var det

bare året 1773 som rammet hardt i dette prestegjeldet.

Etter 1815 mistet de epidemiske sykdommene sin voldsomme slagkraft. Barnedødeligheten gikk kraftig ned, og befolkningen økte i betydelig grad. Smittsomme sykdommer var selvsagt ikke utryddet, og ved enkelte anledninger har epidemier med betydelig dødelighet blusset opp igjen. Koleraen herjet i 1833 og 1853 på flere steder i østlandsområdet, men slo ikke til på Ringerike.

Spanskesyken i 1918-20 tok derimot mange liv på våre kanter. Og hva dagens koronasmitte kan utvikle seg til, vet vi dessverre fortsatt i mai 2021 for lite om.

Utrykte kilder i Statsarkivet på Kongsberg

Eiker prestegjeld, ministerialbok I-8.

Hole prestegjeld, ministerialbok 2.

Modum prestegjeld, ministerialbok 2.

Norderhov prestegjeld, ministerialbok 4 og 5.

Litteratur

Elsrud, Nils: Epidemier i vårt distrikt. *Hringariki* nr 2/2010, s. 12-18.

Høyendahl, Sten: Begravelser i Norderhov prestegjeld - og litt om kildematerialets utilstrekkelighet. *Hringariki* nr 1/2021, s. 60-65.

Lindblad, Sven: Kriseåret 1773. *Follominne* 2011, s. 117-136.

Moseng, Ole Georg: *Ansvar for undersåttenes helse 1603-1850. Det offentlige helsevesen i Norge 1603-2003*, bind I. Universitetsforlaget (Oslo 2020).

Sogner, Sølvi: *Folkevekst og flytting. En historisk-demografisk studie i 1700-årenes Øst-Norge*. Universitetsforlaget (Oslo-Bergen-Tromsø 1979). Det inntatte sitatet står på s. 26-27.

Statistisk Sentralbyrå: *Norges første folketelling 1769* (Oslo 1980).

Store Norske Leksikon, nettutgave: *Begravelse* (sist oppdatert 2018).

Strøm, Hans: *Physisk-Oeconomisk Beskrivelse over Eger Præstegjæld i Aggershus Stift i Norge* (København 1784). Ny utgave i faksimile (Oslo 1980).

Om de kvinnelige skjønnheter på Ringerike

Sokneprest Hans Strøm på Eiker var i sin beskrivelse fra 1784 ikke særlig begeistret for kvinnene i sitt kirkesokn. Han likte bedre kvinnene på Ringerike, Toten og Hedemarken, *hvor man blant Qvindekjønnnet skal antreffen næsten lutter regulaire Skjønheder, de ere altsaa blant Norske Fruentimmer omtrent det samme som Georgianer og Circassier blant de Orientalske*.

§ 23. Om Folkets Character og Tilstand.

Circassier skal vel være tsjerkessere, et kaukasisk folkeslag.

Utvandring fra Ådal

Rasmus Olsen Lia i McGregor, Iowa

Rasmus Olsen Lia var født 17. september 1837 i Bergsundlia av foreldre Ole Helgesen (1808-1889) og Kari Syversdatter Åsterud (1806-1907). Rasmus var nest eldst av syv barn. Han giftet seg 2. april 1861 med Marthe Johnsdatter (1835-1910) fra Arnegård, Nes i Hallingdal.

av Nils Elsrud

Etter at Rasmus og Marthe giftet seg, flyttet de inn i Bergsundlia i Ådal og fikk fire barn der. I 1865 er Rasmus husmann med jord, og de dyrker poteter og blandingskorn. På plassen har de tre kuer og seks sauer.

I april 1871 melder familien med mor, far og de fire barna utflytting til Amerika. De legger 15. april ut fra Christiania med seilskipet *Concordia*, og ved roret står kaptein Chr. Christensen. De går via Liverpool. Seilskipet har 202 passasjerer og et mannskap på 15.

I 1872 skriver Rasmus brev hjem hvor han forteller om reisen og ankomsten til Amerika. Sammen med andre fakta og dokumenter gir brevet en god beskrivelse av reisen. Brevet er adressert til Johan Bergsund (Aslaksrud), født på Klekken ca. 1804.

Reisen gikk først over Nordsjøen, og deretter over Atlanterhavet. De hadde for det meste godt vær, med unntak av et par døgn med storm. Under overfarten kunne de se det flotte dyrelivet i havet, og de så springhval og niser. De ankom Quebec i Canada 23. mai 1871.

Da familien satte kursen videre fra Quebec mot Wisconsin beskuet Rasmus skogen, og skriver at det er mye forskjellig skog som han ikke har sett før, men samtidig er det mye av skogen som ligner på den norske. Rasmus syntes ikke at det var så vakkert i Canada, men da de krysset grensen til Michigan og fikk øye på en stor eplefarm, så var det meget vakkert. De reiste videre forbi Michigansjøen og opp til Milwaukee, Wisconsin, en tur som tok syv timer. Derfra dro de videre til bestemmelsesstedet McGregor, Clayton i Iowa. Rasmus skriver:

Med someren først med Grubing eller Rodhugst og siden naar Harvisen begynner som er den Beste for tjenesten hele aaret kan en som er leid faa for Maanedn op til 48 Daler (Dollar). Men det er haart arbeide her men saa Lever vi saa godt som vi gjorde om juledagen i Norge.

McGregor, Iowa i 1870. Foto: Wikipedia.

Rasmus fikk tilbud om å være med på bygging av jernbane den første vinteren, men på grunn av dårlig rygg takket han nei til det. Han tok seg jobb hos en norsk bonde i seks uker før jul og tjente 14 daler (*dollar*) på dette. Etter jul gikk han og stelte de to kuene de hadde, samt hogg ved. For å få pengene til å strekke til jobbet Marthe med "binding" av sokker og votter, og Rasmus laget skjeer og øser av lønn for salg. Han fikk en daler for dusinet. Han skriver videre at de hadde tjent 100 daler (*dollar*), og at hver daler er 100 cent, og 1 cent er omtrent en norsk skilling.

Siste høst hadde de to små griser som de slaktet så de fikk mat. De betalte 8 daler for en eldre gris som de kjøpte etter jul. Ei ku kostet 58 daler, og med foring kostet ei ku 80 daler.

På slutten av brevet sender Marthe en hilsen til Karen, kona til Johan, hvor hun forteller at de steker brød i Amerika på akkurat samme måte som i Norge. Det er et steikerom i "Aaren".

Rasmus og Marthe fikk syv barn:

1. Karen, født i Bergsundlia 14. juni 1861. Hun bruker navnet Caroline eller Carrie, og gifter seg 11. april 1880 i Clayton med Joseph Louis Stiner (1850-1932). Død 29. august 1941 i Fargo, Nord-Dakota.
2. Ole, født i Bergsundlia 25. november 1865, død 20. februar 1941 i Summit, Sør-Dakota.
3. Gurine, født i Bergsundlia 2. februar 1868. Ved folketellingen i 1880 kalles hun Julia, og i 1885 Gurine. Død 4. februar 1942.
4. Maren, født i Bergsundlia 30. april 1870. Ved folketellingen i 1880 kalles hun Mariah og i 1885 Masen. Død 1940 i Iowa.

5. Edward, født 24. juni 1872 i Clayton. Gift 21. april 1901 i Hanlontown, Iowa med Bertha Amanda Bray Bratterud (1881-1906), og som enkemann 2. november 1909 i Hanlontown, Iowa med Julia Sophia Pederson (1880-1976). Edward døde 11. oktober 1949 og er gravlagt ved Hanlontown, Worth County, Iowa.

6. Martin, født 1874 i Clayton. Død 13. februar 1934 i Roseau, Minnesota.

7. Tilda, født 15. januar 1878 i Clayton. Død 23. mai 1881 i Clayton.

Ved folketellingen 1880 bor Rasmus og Marthe i Wagner, Clayton, Iowa sammen med de seks

yngste barna. I 1885 bor de på samme sted med barna, Ole, Gurine, Masen, Edward og Martin. Ved folketellingen 1900 bor Rasmus og Martha hos sønnen Martin.

I 1896 var Rasmus en tur tilbake i hjemlandet, og vi kan se av passasjerlisten fra skipet *Cameo* som seilte fra Göteborg at Rasmus Olsen, 60 år, fra Norge, skulle til McGregor i Iowa. McGregor ligger ca. 2½ norske mil fra Wagner, og er den nærmeste byen til der de bodde.

Rasmus døde 9. september 1909 og Martha 20 april 1910. Begge er gravlagt ved Hanlontown, Worth County, Iowa.

Rasmus hadde skrevet testamente:

338

LAST WILL AND TESTAMENT OF RASMUS OLSON.	Filed October 14, 1909. W. L. Thosen. CLERK.
I, - Rasmus Olson of the County of Worth, in the State of Iowa, being of full age and sound mind and disposing memory, do make, publish and declare this to be my last will and testament, that is to say:- FIRST:- I direct that all my lawfull debts, the expense of my last sickness and burial, and of the administration of my estate, be first paid and subject thereto. SECOND:- I give and bequeath to my beloved wife MARTHA R OLSON, the following described real estate to-wit:- Lot number (7) seven, in Block number Four (4) in the original platt of the town of Fertile in Worth County Iowa for her home, and said Lot shall be charged up to her in the final settlement of my estate for the sum of \$900.00 which amount shall be deducted from her One Third of all my personal and real property of which I may be possessed at the time of my decease. I give and bequeath to my beloved children, Carry Steiner, Ole R. Olson, Julian J. Thompson, Maria R. Myle, Edward Olson, and Martin R. Olson, Two Thirds (2/3) of all my personal property, and real estate of which I may be possessed at the time of my decease, which shall be divided equally between them share and share alike. THIRD:- There being a contract between my beloved son Martin R. Olson and my self for the sale of the North Half of the South West quarter, and the South West 1/4 of the South West quarter of Section Number 30 in Township number 99 North, Range number 22 West of the 5th P. M. Iowa, for the sum of Seven Thousand Dollars, said contract to be fulfilled in March 1911, and it is my will that my administrators or executors of this will carry out the agreements in said contract. FOURTH:- And I hereby nominate and appoint my beloved son, Edward Olson, of Hanlontown, Iowa, as executor of this my last will and testament. RASMUS OLSON. The foregoing written instrument, consisting of one sheet of type written paper was on the 1st. day of September A. D. 1909, subscribed by the testator as and for his last will and testament, in the presence of each of the undersigned, who at his request, and in his presence, and in the presence of each other, have signed our names hereto as subscribing witnesses. A. J. Peterson. A. A. Eithon.	

Oversettelse:

Siste vilje og testament for Rasmus Olson

Skrevet 14. oktober 1909.
W. L. Thoson, Clerk

Jeg, Rasmus Olson, boende i County of Worth, i staten Iowa - jeg er kommet i mine eldre dager og har godt minne. Jeg skriver og publiserer herved min siste vilje.

- 1) Jeg ønsker at alle mine utgifter som kostnader ved min siste sykdom og begravelse samt kostnader rundt administrering av min eiendom betales først.
- 2) Jeg gir fordel til min kjære kone Martha R. Olson, følgende eiendom: Lot nr. (7) syv, i blokk nummer fire (4) i den opprinnelige del av byen Fertile i Worth County, Iowa, som hennes hjem. Eiendommen skal verdsettes til \$ 900 som skal trekkes fra den 1/3 av alle mine personlige verdier samt verdien på mine eiendommer i det øyeblikk jeg blir syk.
Jeg gir fordel til mine kjære barn, Carry Steinor, Ole R. Olson, Julian J. Thompson, Maria H. Myle, Edward Olson, and Martin R. Olson, to tredeler (2/3) av alle mine personlige verdier, samt verdier av mine eiendommer i det øyeblikk jeg blir syk. Alle verdier skal deles likt mellom dem.
- 3) Det foreligger en kontrakt mellom min kjære sønn Martin R. Olson og meg selv for salget av den nordre halvdel av den sydvestre del av eiendommen, og den sydvestlige ¼ av den sydvestlige del av eiendommen som er seksjon nr. 30 i by nr. 99 Nord, område nr. 22 vest av 5te P. M. Iowa, for en sum av syv tusen dollar. Avtalen skal fullføres i mars 1911, og det er min vilje at administrator av min siste vilje gjennomfører avtalen som står i kontrakten.
- 4) Jeg utnevner min kjære sønn, Edward Olson, boende i Hanlontown, Iowa, til å fullbyrde min siste vilje og testamente.

Rasmus Olson

Den 9. november signerer W. L. Thompson som vitne, på vegne av retten i Worth County, Iowa, at testamentet er gyldig satt opp.

Kilder

www.ancestry.com
Kirkebøker

Aktuelle artikler

Sten Høyendahl: En Bragernes-slekt med sagbruk ved Hønefossen.
Norsk Slekthistorisk Tidsskrift, bind XLVI, hefte 2 (Oslo 2020), s. 91-118.

Denne artikkelen er en utvidet og sterkt omarbeidet utgave av et tidligere arbeid, publisert i Hringariki nr 2/2008: "Guttorm Trulssøn på Bragernes - borger med morsslekt på Hamnor i Hole".

Her beskrives tre generasjoner som fra tidlig på 1600-tallet var sentrale i driften av sagbrukene ved Hønefossen: Truls Lauritssøn Temte fra Eiker som anla ei sag i 1618, den etter

hvert kondisjonerte borgeren og sageieren Guttorm Trulssøn på Bragernes, og endelig ungkaren Truls Guttormssøn ved Hønefossen som døde som sagfogd i 1739. Den slektsmessige tilknytningen til Ringerike gikk gjennom Truls Lauritssøns kone, Anne Guttormsdatter fra Østre Hamnor på Røyse. Anne var datter av Guttorm Hamnor, en av de mest velstående bøndene i Hole.

Gårdshistorie for Pukerud (gnr 139 bnr 1) i Soknedalen

Nabogårdene Pukerud (gnr 139) og Hovland (gnr 140) gikk en del i salg og hadde på 1700- og 1800-tallet samme eier. Det forkludrer lett den historiske gjennomgangen. En forsvunnet gård Fuglerud lå også mellom dem. Pukerud og Hovland har også noen husmannsplasser som vekslet i tilhørighet. Spesielt gjelder det rundt Moen nord for gårdene. Siden 1890 har Roverud-familien vært eiere av Pukerud gård.

av Amund Gulsvik og Ragnvald Lien

Navnet Pukerud

Tidligere matrikkel: nummer 176 med løpenummer 421 ac Pukkerud i Lunder anneks, Norderhov prestegjeld, Buskerud fylke. På kaptein Ramms kart fra 1826 er eiendommen kalt *Puggerud*.

Margit Harsson (Harsson 2010:532) skriver at gårdsnavnet sannsynlig kommer av mannstilsnavnet *Púki*. Pukerud ble ryddet på grunn som tilhørte prestebølet (Halvorsen 1955/56:25), og kanskje forklarer dette navnet som er laget av appellativet *púki* med betydning 'djevel'. Vi har beholdt skrivemåten Pukerud med lang u også i første stavelse slik Kartverket bruker, selv om lokal uttale og skrivemåte i kirkeboka og andre skrevne kilder oftest er som i Pukkerud.

De første eiere/beboere

Eyvind Fjeld Halvorsen (1955/56:24f) oppgir at Pukerud, Hovland og Kroksrud ikke var bebodd i 1577, og de ble heller ikke nevnt i 1612 og 1624 (Halvorsen 1999). At gårdene ble ryddet før reformasjonen i 1537, er nokså sikkert, men de kan ha ligget øde etter svartedauden i 1349. I 1644 er 4 skinn tilhørende Norderhov prestebol, og oppsitteren Amund Pukerud må betale bot for slagsmål. Han betaler koppskatt i 1646 (Halvorsens ekserpter).

Amund bygsler i 1647: *Amund Pucherud, böggess aff hr. Willemb 4 kalschind med böxell* (Fladby og Imsen 1971:30). Gården er ført som ødegård eller kvartgård, og er altså i den laveste skatteklassen. Willum eller Wilhelm Andersson var sokneprest i Norderhov fra 1625 til sin død i 1652 (Steinhamar 1914:314). Halvorsen (ekserpter = utvalg) nevner også at 4 skinn tilhørte Norderhov prestebol i 1650 og 1660.

I 1657 het oppsitteren Klemet. Han var ikke eier, kun bruker, og betalte kvegskatt for én hest, tre kuer og fire sauer, og gården er oppført blant halvgårdene. I 1652 var Klemet Pukerud stevnet for gjeld på 2½ riksdaler til Jens Lang på Bragernes, og i 1660 var enka etter Klemet innstevnet for gjeld til Rasmus Christenssøn på Bragernes. Klemet Tordsen var hans fulle navn ifølge en sak i 1657 (Ringerike Sleksthistorielag 1988:38; 1993:24; 2009:47).

Det er tre kirkeverger i 1662, og en av disse er Fredrik Pukerud (Schutter 1961:8), sikkert den samme som i 1664 er ført som Fredrik Syverslørkke. Han er bruker av ødegården med skyld 4 skinn, og han bruker siden gården som fortsatt eies av Norderhov prestebol. Tienden i 1665 var ½ tønne blandingskorn, 1½ kvarttønne lettkorn og ½ kvarttønne rug (Bjørke u.å.). Fredrik Kristoffersen, 34 år, er oppsitter på Syverslørkke ved Berg. Fuglerud er i 1664 ført som ødegård og ødeland med skyld 1 skinn og oppsitter Anders Eriksen, 25 år. Fuglerud er i 1723 ført under Pukerud som eng.

I 1666 er en Ole Olsen, 33 år, ført som oppsitter på Pukerud. Oppsitteren i 1674 heter fortsatt Ole, og står til rest for skatt (Bjørke u.å.). Det kan være den samme Ole som i 1686, som én av seks lagrettemenn, besiktiget Lunder kirke (Schutter 1961:10).

Ved makeskiftebrev av 16. oktober 1679, tinglest 1. mars 1683, ble gården solgt fra Norderhov prestebol til *Commerce Commissarius* Laurits Lauritsen (1630-1686) på Bragernes. Trelasthandler og jordegodseier Laurits Lauritsen fikk i 1684 pantebrev for 40 riksdaler av Ole Gulbrandsen Pukerud mot pant i alt hans løsøre (Bjørke u.å.). Ole Gulbrandsen Pukerud (født ca 1632, død mellom 1694 og 1704) var nok fra Rygg i Hol (Østro 2003:485f). Han tjente på Søndre Sønsteby i Flå i 1654. Ole Pukeruds hustru var Barbro Olsdatter fra Søndre Sønsteby med far Ole Fredriksen Sønsteby.

I 1665 var Ole og Barbro bygselsfolk under Sønsteby og deretter brukere på Pukerud. De hadde i 1704 etter seg sju barn: Gudbrand, Harald (gift 1707 med Ingebjørg Viggjerdsdatter), bosted: Bårdsplassen, Nordigarden Gulsvik (Østro 2003 II: 409), Fredrik (ca 1681-1752), bosted Solheimstøen, Flå (Østro 2003 I:294, 482), Ingri, Ingeborg, Anne og Guri. Skifte

Pukerud med hovedbygning i front i 1908. Fotograf og eier av bildet er ukjent.

på Veien i 1704 etter Ole Pukeruds søster Guro Gudbrandsdatter viser avdøde Ole Pukeruds alle sju barn, og videre at hans bror og brorsønn het Halsten og Ole Medhus. Medhus er nabogården til Rygg i Hol.

Ole Olsen Hovland, født ca. 1636, død ca. 1689, får 9. februar 1683 skjøte av Ole Pukerud på hans kones arvelodd i Leknes. Ole Hovland og Barbro var søsken fra Søndre Sønsteby. Ole Hovlands kone var Rønnaug Paulsdatter fra Oppgarden (Østro 2003 I:485, Bjørke u.å.). I 1690 var Ole Gulbrandsen Pukerud stevnet for skoghugst til like med hans naboer (Bjørke u.å.). Dette er den samme Ole som satt på Pukerud helt fra 1666.

Laurits Lauritsen hadde 13. juni 1682 stevnet Elling Oppgarden (ca 1604-ca 1696) og hans bror Paul Oppgardens arvinger (Paul døde før 1664), da brukeren Ole Pukerud hadde beklaget seg over at de har tatt sig til bruk den plass Fuglerud, som fast ingen skal være ret bevist hvor rettelig bør ligge, og dog efter beretning skal være optaget og bygt udi Pukeruds eiendom og derfor formener det derunder bør følge (Bjørke u.å., Ringerike Slekthistorielag 2010:34).

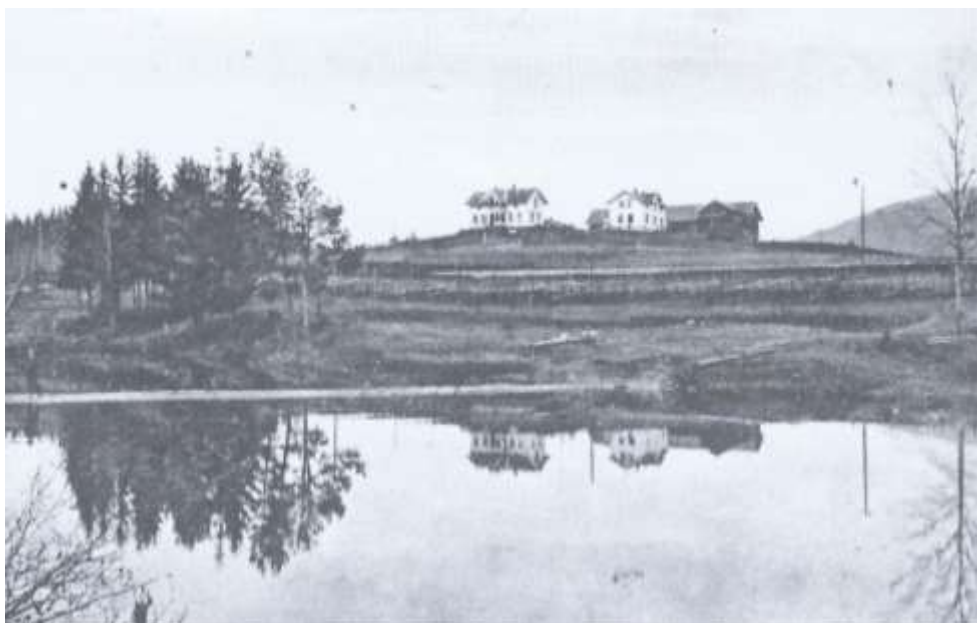
Blant vitnene var gamle Ole Kjos (født ca 1585/1600, Solberg 2004) som blant annet fortalte at for omkring 40 år siden satte Elling Oppgarden en husmann ved navn Ole til å rydde og bygge på denne plass, som tilforn lå udi øde skog og mark, og Ole Kjos var med å bygge den stua som ennå står der, men han visste ikke

hvem som eide stedet. Hans Røsby visste heller ikke hvem som eide plassen, men hans far og farfar var med og tømret stuen som står der.

Eli Hansdatter prøvet at hennes salige mann Nils Knutsen og hans far Knut Nilsen tømret og bygde den stue som ennå står der, og da hørte hun dem si at de ikke fant noen hustomter der. Og hun minnes en mann ved navn Aamund, som da bodde her på Pukerud, han lot rydde en bråte der som husene nå står på plassen, før det ble bygd noe her, men Elling Oppegaard jaget ham derfra igjen.

Turi Knutsdatter hadde bodd på Pukerud halvannet år med sin første mann Narve, og siden en stund med sin annen mann Aamund, og Aamund lot først rydde Fuglerud, men Elling Oppegård kjørte dem derfra. Det ble dømt at *Fuglerud som ligger mellom Pukerud og Hovland skulle tilhøre Pukerud*. I dommen opplyses det også at husene på Fuglerud sto *dig*t ved eller tett ved jordet og husene på Pukerud.

I dag er det vanskelig å tro at ikke Fuglerud og dagens Fuglehaugen er identisk. Med samme eier for Pukerud og Hovland er det naturligvis vanskelig å fastslå om Fuglerud tilhørte Hovland eller Pukerud for 400 år siden. Kulturhistorisk museum i Oslo har registrert en gravhaug fra jernalderen (71231-1) på Fuglehaugen ved Pukerud gård som ligger noe mer NNØ på haugen og i noen avstand fra det sted SSV på haugen hvor man antok at bygningene lå. Det er i dag ingen tufter etter disse mulige bygningene.

Pukerud fotografert fra Sogna i 1912. Fotograf og eier av bildet er ukjent.

Niels Iversen Tyrholm (ca. 1664-1738)

Pukerud tilhørte på slutten av 1600-tallet Laurits Lauritsens sønner Anders og Truls, og ble av dem solgt til deres morbror Gregers Mortensen Sand i Hurum, som 16. november 1695 solgte gården inklusive Fuglerud til Truls Erikssen Slevigen for 300 riksdaler. Hva som skjedde med denne handelen er usikkert, da gården kom i Gregers Sands eie igjen. Tyrholm har 7. juli 1700 fått utlegg i gården for tilgodehavende hos Gregers Sand, og pantsetter 3. november 1707 sammen med andre gårder, deriblant Hovland, til Christiania Qvæsthus (sykehus).

På skiftet 24. august 1698 etter Knut Pukerud opplyser enken Anne Nilsdatter at da de flyttet dit for et års tid siden, var husene elendige, hun fordret 7 riksdaler for fjøset, som hadde vært helt ubrukelig, men som nå var bygd nytt. Deres barn var Guttorm og Brynild. I matrikkelen for 1723 har gården fått nummer 158. Det er én oppsitter, og Nils Iversen (Tyrholm) er eiende. Én husmann sår én kvarttønne blandkorn. Gården har én hest, seks kuer og sju sauer. Taksten er 4 skinn som tilsvarer 3 $\frac{1}{3}$ lispund. Tyrholm bygsler 18. oktober 1715 gården til Peder Knudsen.

Tron Ellingsen Rishovd (ca. 1673-1752) og Live Trulsdatter Slevika (ca. 1679-1764)

Nils Tyrholm selger 2. juli 1723 gården skyld-satt til 4 skinn med underliggende Fuglerud til Tron Ellingsen Rishovd for 200 riksdaler. Dessuten må Tron 22. desember 1727 betale Tyrholms sønn Iver 200 riksdaler for Ivers odelsrett til gården. Tron kjøper opp gårder i Soknedalen,

og får 2. juli 1723 skjøte på 4 skinn i Pukerud og 1 setting i underliggende Fuglerud av Nils Tyrholm for 200 riksdaler (Solberg 1993).

Tron Rishovd, som også sammen med Truls Slevika eide Hovland i 1723, var gift med Live Trulsdatter, og hadde med henne følgende barn:

- a. Elling Rishovd
- b. Erik Gunbjørud
- c. Kari Tronsdatter (1702-1776), gift med Elling Andersen Lundesgarden (1692-1756) på Hovland. Ved skifte etter Tron og Live 20.7.1746 får Elling Pukerud med Fuglerud av skyld 4 skinn 1 setting og 35 riksdaler i penger. Slehta fortsetter på Lundesgarden og Enger samt Hæl (ved Nes i Ådal), Somdalen og Finsand i Ådalen (Solberg 1993).
- d. Åse, gift med Narve Hågensen Lesteberg, Krødsherad
- e. Gunhild, gift med Helge Olsen Hallingby, sønnesønn av Helge Ellingsen Berg
- f. Gjertrud, gift med Truls Aslesen Lerberg

Det ble 18. august 1744 fastsatt dele i utmarka mellom Pukerud og Hovland på en side og Røsbu, Hallkjennrud og Sørsdal på den annen side.

Elling Hovland bygsler 5. juli 1754 gården til sin eldste sønn Anders, og 11. og 12. januar 1757 er det skifte på Hovland etter Elling Andersen,

gift med Kari Tronsdatter. Boet eier blant annet Pukerud med verdi 375 riksdaler. Eldste sønn er kalt Anders Ellingsen Pukerud. Ellers er Hovland taksert til 620 riksdaler, Lundesgarden til 550 riksdaler og Bråten under Aure til 50 riksdaler. Ved ekstraskatten i 1762 er *No. 158 Pugerud*

Selveier gods med følgende beboere på hovedbølet: Tron Ellingsen husbonde, Joen Pedersen tjenestekar og soldat, Johan Nielsen tjenestekar, Ingri Ellevsdatter tjenestepike, Guri Nielsdatter tjenestepike og Karen Tronsdatter.

Elling Andersen Lundesgård/Hovland/Pukerud (ca. 1692-1756) og Kari Tronsdatter Rishovd (ca. 1702-1776)

En kontrakt datert 20. september 1745, tinglyst 5. mars 1746, beskriver delet mellom Hovland og Pukerud på den ene siden og Røsby, Hallkjennrud og Sørsdal på den andre siden. Eier av Hovland og Pukerud er Elling Andersen, mens Anders Lundesgaard er eier av Nordre Røsby, Isak Størksen av Søndre Røsby, Helge og Ole Gulbrandsønner av Hallkjennrud og Peder Knudsen av Sørsdal. Røsby, Hallkjennrud og Sørsdal betegnes i denne kontrakten som øde-

gårder. Vitner ved kontrakten er Michel Borge-rud, Jon Kjos og Peder Somdalen.

Skifte etter Elling Andersen Lundesgarden på Hovland, født ca. 1692, død 1756, var 11. og 12. januar 1757. Pukerud er taksert til 375 riksdaler. Foruten Hovland og Pukerud eide han Nedre Lundesgarden og Bråten i Strømsoddbygda. Med løsøre utgjorde hans formue over 1970 riksdaler som ble delt likt mellom enken Kari Tronsdatter fra Rishovd og barna. Kari og Elling hadde disse barna:

- a. Sidsel (1720-1769), gift med Knut Pedersen Somdalen
- b. Anders (1722-1792), var gift først med Marit Torsdatter Semmen og fikk med henne fem barn, deretter gift 1771 med Helge Ellingsdatter Sandvassbråten
- c. Elling Hval, født 1724 og gift med Inger Andersdatter fra Søndre Hval i Ådal
- d. Gjertrud, født 1726
- e. Gunhild, født 1728 gift med Lars Guttormsen Rund fra Krødsherad. Han kjøpte senere Hæl i Ådal og bodde der
- f. Rønnaug (1730-1788), gift med sin fetter Helge Engebretsen Havik på Enger
- g. Barbro (1734-1768), gift med Ole Monsen Finsand
- h. Live, født 1737
- i. Tron (1743-1763)

Anders Ellingsen Pukerud (1722-1792) og Marit Tordsdatter Semmen

Kari Tronsdatter skifter 17. juli 1761 mellom sine barn, og Anders får Hovland, Elling får Lundesgarden og Tron får Pukerud. Tron Ellingsen døde fort, og i skifte ble Pukerud taksert for 700 riksdaler, og for denne prisen ble

gården overdratt broren Anders Ellingsen. Anders ble trolovet 1742 med Marit Tordsdatter Semmen som hadde vært gift med Ole Paulsen Oppgarden (skifte 8. oktober 1739). Marit døde omkring 1770, og gårdene ble loddet på enke-mann og barna, som totalt var:

- a. Elling Andersen Hovland (1743-1822), døpt 13.10, gift med Mari Knutsdatter Nes
- b. Ingeborg Andersdatter (1746-1793), døpt 6.1., gift med Erik Knutsen Gulsvik-Nerigarden (1745-1793).
I 1773 skjøtte Erik det kona hadde arva og det han hadde kjøpt i Pukerud til Elling Andersen for 900 riksdaler. Elling Pukerud var verge til sønnen Erik Eriksen Gulsvik (Nerigarden Gulsvik) (Østro 2003 II:201).
- c. Gjertrud (1748-1752), døpt 18.2
- d. Ole (1750-1754), døpt 29.8
- e. Kari Andersdatter døpt 15.4.1753, død 1830, gift med Erik Paulsen Oppgarden (1749-1809). Barnløse.

Anders Ellingsen giftet seg på nytt 25. mars 1771 med Helge Ellingsdatter Sandvassbråten (1748-1800) og hadde med henne tre barn:

- a. Marit Andersdatter, født 1772, gift med Ole Ellingsen Halkinrud, født 1762, på Flaskerud
- b. Tron, begravet 4.5.1780 på Hovland, 1 år gammel
- c. Live (1784-1844), gift med Erik Andersen Eeg (1764-1832) i Lier, født på Flaskerud

Anders Ellingsen døde i 1792 (skifte 22. mars). Hans enke Helge Ellingsdatter giftet seg i 1792 med Elling Ellingsen Bårnås, og døde i 1800

(skifte 24. juni). De hadde sønnen Elling Ellingsen, født 1794, gift 1824 med Kari Torstensdatter Hjelle, født 1802.

Kartet til kaptein Ramm med Pugerud gård og omgivelser fra 1826. Kilde: Historiske kart, Statens kartverk.

Elling Andersen Pukerud /Hovland d.y. (1743-1822) og Mari Knutsdatter Nes/Ørneberget

Elling Andersen kjøper 23. oktober 1773 sine søskens parter i Pukerud for 900 riksdaler. Gårdens verdi ble da ansatt til 1 300 riksdaler. Seinere ble han også eier ved skjøte fra mor og søsken 16. desember 1792 for 1000 riksdaler

(Bjørke u.å.:4). Elling Andersen Pukerud/Hovland d. y. var gift med Mari Knutsdatter Nes eller Ørneberget fra Ådal. De ble trolovet 26. februar og viet 2. juli 1770, og hadde ti barn:

- a. Marit Ellingsdatter, døpt 24.3.1771, gift med Gulbrand Hengsle i Ådal, senere Molstad på Toten
- b. Tron Ellingsen (1772-1826) hadde Pukerud og var gift med enken Åse Olsdatter Veme, født Blikrud. Åse, født 1769, var gift 1. med Gudbrand Narvesen Veme, 2. med Tron Torkelsen Flaskerud, 3. med Jon Jon- sen og 4. med Tron Ellingsen (Lien 2003).
- c. Knut (1772-1815), døpt 3.1.1773
- d. Gjertrud (1774-1775)
- e. Kari Ellingsdatter, født 1775, gift med Ole Helgesen Enger/Flaskerud
- f. Gjertrud Ellingsdatter (1779-1854), gift 1809 med Ole Tostensen Jonsrud (1782-1841). Seks barn: Ole, Kirsti, Marit, Marie, Kari og Berte
- g. Ole (1784-1793)
- h. Gudbjørg, døpt 4.2.1787, gift med Anders Pedersen Tossevik
- i. Elling (1790-1831), gift med Guri Gulbrandsdatter Veme. Fra kirkeboka: De får 1.6.1822 datteren Gunhild, og faren er skrevet Elling Ellingsen Pukerud. Elling Ellingsen Modalen dør 15.9.1831, 45 år gammel.
- j. Mari (1793-1801)

Tron Ellingsen Pukerud/Hovland (1772-1826) og Åse Olsdatter Blikrud/Veme (1769-1849)

Ved folketellingen i 1801 er Knut Ellingsen, 29 år gammel, oppført som husbonde på Pukerud med yrke gårdbeboer og bonde. Her er fire

tjenestefolk med navnene Knut Pedersen, 18 år, Elling Pedersen, 16 år, Goro Olsdatter, 48 år og Berte Olsdatter, 21 år.

Underskrifter ved skiftet på Pukerud 15. og 16. november 1826, bestyrt av fullmektig A. Sæther.

Elling Andersen deler 11. september 1804 gården Hovland og Pukerud mellom sine to eldste sønner Knut og Tron. Tron skulle ha Pukerud med underliggende Fuglerud, samt plassene Bjørnerud, Fossen og Lofthus, halvdelen av Nordby og slåtteengene Taterbru og Tangen. Prisen for hver gård var 2 000 riksdaler. Skogen skulle de eie sammen, men kunne også dele den om de ville. Det ble gjort i en skylddelingsforretning allerede 19. september 1804. De ble også enige om at hele enga Taterbru skulle følge Hovland og hele Tangen Pukerud. Tron får 9. september 1809 skjøte av sin far på Puke-

rud i henhold til kontrakten av 11. september 1804.

Ifølge kirkeboken døde Tron Ellingsen 13. september 1826. Han ble 44 år og kjørte seg i hjel ved å falle og ble knust av en vogn. Det var skifte 15. og 16. november 1826. Ved siden av enken Åse Olsdatter var det flere søsken og svogere i skiftet: Gulbrand Molstad, Ole Tostensen Jonsrud, Anders Tosseviggen, Elling Modalen, Kari Enger. Dessuten Gulbrand Andenrud, Erik Flaskerud, Per Tyrholm, Narve Weme, John Weme, Helge Mehler, Helge Røsbj, Anders Sørsdal og Ole Aalde.

Åse Olsdatter (1769-1849) var gift fire ganger (Lagesen 1935:437):

1. 1789 med Gulbrand Narvesen Øvre Veme (1751-1794). De hadde tre barn: Narve Veme, Guri, gift med Elling Ellingsen som en tid var gårdbruker på Modalen i Lunder/Hovland, og Kari, gift med Helge Torstensen Pukerud, en tid bruker av Modalen og senere husmann under Hovland/Pukerud. Dette må være Helge Mehler i skiftet.
2. I 1795 med Jon Pedersen Øst-Veme. Han døde, men de fikk en sønn Jon, døpt i juli 1796. Dette må være Jon Veme i skiftet.
3. I 1796 med Tron Torkelsen Flaskerud, død i 1803. De fikk en datter Kristi.
4. I 1804 med Tron Ellingsen Hovland.

Erik Ellingsen Lundesgarden (1766-1843) og Helga Olsdatter Berg (1770-1851)

Erik Ellingsen eide Lundesgarden og kjøpte Pukerud etter at Tron Ellingsen Hovland døde i 1826. I matrikkelen fra 1827 er Erik Lundes-

gaard eier av Pukerud og Fuglerud med matrikelnummer 421 (6 spesidaler, 1 ort, 13 skilling i skyld). Proprietær Tyrholm står fortsatt som

eier av Pukerud, nummer 422 i 1827. Det var en liten skyld (2 ort 10 skilling) og sammenligningstallene var hhv. 105 og 8. Det foreligger skogsdelekontrakt mellom Pukerud og Hovland

datert 29. juni 1849, tinglyst 22. mai 1850, som er signert av Peder Hovland, Erik Lundesgaard og Tron Pukerud. Kontrakten er utarbeidet på Hovland.

Ole Eriksen Lundesgarden «Hovlandingen» (1795-1869) og Anne Torsdatter Braaten (1805-1842)

Ved matrikkelen i 1838 var eier av Pukerud 421 Ole Eriksen, Bjørnerud 421 b hadde eier Peder Johnsen, Mælum 421c hadde eier Helge Torsensens bo, og Pukerudtangen 422 hadde eier Ole Ellingsen. Gudbrand Helgesen Pukkerud var 21. august 1849 forpakter med sønnen Jakob.

Ved folketellingen i 1865 har Ole Lundesgarden, 71 år og fødested Norderhov, bosted på Hovland, Pukerud og Lundesgarden. Her er en stor besetning med åtte hester, 34 kuer, 23 får og to svin. I alt var 16 personer hørende til denne eiendommen. Sammen med han bodde to ugifte døtre, Anne Olsdatter, 17 år, og Bolette Olsdatter, 16 år. Den eldste datteren Anne var bestyrer av husholdningen.

Dessuten var to fosterdøtre bosatt hos Ole Lundesgarden: Karen O. Hval, 18 år, med fødested Ådalen, og Henrikke Lassen, 12 år, fødested Modum. Gårdskar er Ole Hval, 44 år, og to tjenestekarere er Ole Sigvardsen, 26 år, født i Ål, og Anders Ellingsen, 37 år, fra Norderhov. Her var også tre tjenestejenter: Gjertrud Andersdatter, 23 år, og Marie Andersdatter, 21 år, begge født i Norderhov, og Mari Sigvardsdatter, 23 år og født i Ål. Videre er her fem legdslemmer: Andreas Vebjørnsen, 15 år, Ole Jakobsen, 15 år, Isak Larsen, 13 år, Sønnøve Ellingsdatter, 61 år, og Berte Andersdatter, 11 år. Sønnøve Ellingsdatter er født på Ål, mens de andre legdslemmene er født i Norderhov prestegjeld.

Ved vitneseddel tinglyst 16. august 1869 har Peder Hovland solgt gården Hovland til Ole Lundesgarden. Peder var fra Sesserud og sønn av Jon Simensen Sesserud (Bjørke om Hovland. side 5). Peder Jonsen hadde Hovland fra 1820 til 1833, da han solgte til Ole Eriksen Lundesgarden. Elling Roverud skriver i 1965:

Hovlandingen var en rik og mektig mann og som forstod å bruke pengene på den for seg riktig måte. Når

noen kom i pengevanskeligheter så var han frampå og hjalp til og fikk panter i eiendommen til vedkommende. Når så tiden at gjelden ble passe stor, ville han ha pengene igjen eller eiendommene. Han fikk slik blant annet Hovland, Pukerud, Øvre Lundesgarden, Enger, Kastskogen, Gardhammer og Enger. Han hadde flere eiendommer andre steder på Ringerike, Hadeland og Land. Ole Lundesgaard hadde fem døtre: Helene Olsdatter (1837-1893), Maren Olsdatter (1838-1914), Elise Olsdatter (1841-1877), Anne Olsdatter (1847-1917) og Bolette Olsdatter (1840-1940).

Ole Eriksen Lundesgarden (1793-1869) bodde på Hovland i Lunder i 1865 og ikke på Øvre Lundesgarden som han også eide. Ole var gift to ganger: først med Anne Toresdatter Bråten (1805-1842) fra Heradsbygda og deretter med Henrikke Paulsdatter (1811-1854), visstnok fra Modum. Ole etterlot seg en rekke eiendommer som ble kjøpt av svigersønnene. Han hadde kun døtre, og alle ble gift på Ringerike: Helene Oppen, gift med Michael Andreas Oppen (1823-1893) på Oppen i Heradsbygda. Maren Seielstad ble gift med Einar Seielstad (1838-1914) som overtok Hovland. Deres datter Antonette Dorothea Seielstad (1864-1941) ble gift med Martin H. Rognerud (1865-1925). De fikk ikke barn, og Hovland ble overtatt av Martins nevø Thorvald Rognerud. Elise Holmboe ble gift med overrettssakfører Jens Holmboe (1827-1875), og Anne med Håkon Færden (1844-1905). Færden tok over blant annet Nordre og Søndre Gardhammer ved siden av at han eide Ton og Løken i Haug. Yngstedattera var Bolette, og hun giftet seg med sorenskriver Georg Robert Schirmer (1845-1917). Schirmer overtok en rekke av eiendommene til svigerfaren: Tronrud, Øvre Olde, Eidsgard, Breili og Bergsrud. Sammen med Håkon Færden hadde han dessuten Øvre Tunga. Bolette og Georg giftet seg i 1873 og fikk døtrene Hildur (1875-1951) og Sigrid (1877-1886).

Jens Joackim Holmboe (1827-1875) og Elise Lundesgaard (1841-1877)

Elling E. Roverud skriver i sin slektsbok fra 1965:

Sakfører Holmboe, Hønefoss fikk av Ole Lundesgaard ved giftemålet med datteren Elise Pukerud gård og med den 6000 mål skog. Gården ble drevet med bestyrer mens Holmboe drev selv sakførervirk-

somhet på Hønefoss. Holmboe var en meget virksom mann som braut opp mye ny jord, grøftet og drenerte. Han begynte visstnok å slå om seg og kjøpte flere eiendommer, til slutt blir det for meget for han. Han fikk for mange jern i ilden og en vakker dag var han konkurs.

Ved folketellingen i 1875 var Pukerud bosted for husfar Ole Jørgensen, født 1835 på Jevnaker, gårdsfullmektig for enkefru Holmboe, kone Marthe Johannesdatter, født 1833 i Hønefoss, datter Mathilde Josefine Olsdatter, født 1865 i Hønefoss, datter Marthe Olava Olsdatter, født 1874 i Lunder, tjenestejente Torine Torstensdatter, født 1855 i Lunder, losjerende dagarbeider Nils Eriksen, født 1853 i Sillerud, Värmland, og tilreisende dagarbeider Martin Kristensen, født 1855 på Jevnaker.

Det var en delingsforretning datert 30. august og tinglyst 17. oktober 1887 mellom sakfører Schirmer, H. Færden og E. Seielstad angående Hovlands og Pukerud skogsameie. Vinteren 1885/86 brant låvebygningen ned med avling og besetning (Ringerike 1986:56).

Gudbrand C. Heen, født 1847

Gudbrand Christoffersen Heen, født 26. desember 1847 var ugift og barnløs. Hans foreldre var Christoffer Eriksen Heen (1815-1860) og Marie Helgesdatter Kløstad (1815-1848). Solberg (1986) opplyser at han eide Østre Somdalen (Haugen) og deretter Pukerud i Soknedalen, og han hadde også eiendommer i Telemarken. Elling E. Roverud skriver:

Pukerud ble solgt ved tvangsauksjon fra Jens Holmboe til G. C. Heen som fikk med seg all skogen inntil øvre Vælsvannet. Einar Seielstad fra Gausdal var gift med datteren Maren til Ole Lundesgaard og

de bodde på Hovland. Seielstad var en meget rik mann og kjøpte Aspeskarstykke (gnr. 140 bnr. 4).

I de årene som Gudbrand Heen eide Pukerud ble gården drevet med bestyrer og forpakter, så det var dårlig drevet da Elling H. Roverud kom hit. Gudbrand Heen var ungkar, og var her av og til for å se etter især med skogen. Han kjøpte Pukerud visstnok for å spekulere og tjene penger på det, og det gjorde han også sikkert. Etter noen år solgte han det meste og beste av skogen til Elling Helgesen Krogsrud (1848-1903), gift 1876 med Anne Kristine Halkinrud (1850-1920) og hans svoger Edvard Halkinrud (1852-1914). Det som ble frasolgt var fra Sørmoen og inn til Vælsvannet. I gårdsmatrikkelen for 1886 er Gudbrand Chr. Heen eier av gnr. 139, bnr. 1 Pukerud med Mælum med skyld 14 mark og 3 ort, eiere av gnr. 139 bnr. 2 Bjørnerud er Peder og Erik Pedersønner med skyld 1 mark 4 ort, og eiere av gnr. 139 bnr. 3 Tangen er Håkon Færden og Ellev Berg med skyld 1 mark og 2 ort.

I grunnbokbladet for gnr. 139 bnr. 1 for Pukerud med Mælum er det anført en skyldsetningsforretning, arkivert 30. januar 1885 hvorved den til E. Seielstad avhendete del er gitt en skyld av 0-3-16, lnr. 421d. Denne er gitt gnr. 140 (Hovland) bnr. 2 og senere sammenføyd med gnr. 1. En avhendet del er gitt til H. Færden og sakfører Schirmer med skyld av 0-2-20, lnr. 421e. Denne er senere gitt gnr. 139 bnr. 4.

Elling Halgrimsen Roverud (1842-1922) og Gunhild Ellingsdatter Sandvassbråten (1846-1915)

Elling Halgrimsen Roverud (1842-1922) var slektsledd 13 (SB 13) etter Sigurd Bonde på Gulsvik. Han kjøpte Pukerud gård gnr. 139, bnr. 1, 5 av Gudbrand C. Heen med skjøte tinglyst 15. september 1890 for kr. 22 000. Kjøpet omfattet gården innvendig med moene og Pukerudhagen. Han finansierte dette kjøpet med salg av Roverud gård gnr. 177, bnr. 5 i Strømsoddbygda, tinglyst 15. desember 1890, for kr 10 500 til sin svigersønn Johan Andersen Tuft (1861-1941).

Elling hadde med skjøte tinglyst 11. januar 1867 kjøpt Roverud gård for 400 spesidaler av sin halvbror Knut Halgrimsen Roverud (1821-1892), som emigrerte i 1867 til Springe Grove, Minnesota, USA (Lien 1996). Med skjøte tinglyst 8. juli 1880 kjøpte Elling H. Nordre Åmot gnr. 148 bnr. 4 i Strømsoddbygda for kr. 2000 som han 15. desember 1890 solgte til Knut Aslesen Berg (1857-1922) med tinglyst skjøte for kr. 4500.

Elling Halgrimsen ble født 10. juni 1842 på Tistilbråtan, Strømsoddbygda, og foreldrene

Elling Halgrimsen og Gunhild Ellingsdatter Roverud.
Foto i privat eie (A. Gulsvik).

hans var Halgrim Olsen Haldum Roverud, døpt 6. juni 1782, død 1. nov. 1852, og Beret Olsdatter Hølen, døpt 31. oktober 1813 og død 27. januar 1896.

Halgrim Olsen kunne føre sin slekt tilbake til 1400-tallet via Ola Halgrimsen (1751-1817) fra Buøen, Haldum, Bråten, Roverud:

Halgrim Torsen Buøen, Flå (1704-1770)

Tor Kittelsen Buøen (ca. 1671-1748)

Kittel Eilevsen Buøen (ca. 1650-1735)

Kari Torsdatter, død ca. 1681, fra Buøen, gift med Eilev Kittelsen, født ca. 1615, skal være død 1677, fra Nigarden Gulsvik, til Buøen

Tor Helgesen Buøen (ca. 1592-ca. 1675)

Helge Jonsen Buøen i Flå (ca. 1560-ca. 1634)

Jon Helgesen på Gulsvik Nordre, født tidlig på 1500-tallet, død ca. 1592

Helge Guttormsen på Gulsvik Nordre, født i siste halvdel av 1400-tallet, død mellom 1548 og 1555

Guttorm Sigurdsen Bonde på Gulsvik Nordre, nok død før 1510

Sigurd Bonde på Gulsvik (død ca. 1482)

Den nylig avdøde bygdebokforfatteren Terje Østro viser til at Sigurd Bonde kan ha vært iden-

tisk med en Sigurd Bjørnsen som er nevnt i

Bjørn Helgesen, levde i 1433

Helge Bårdsen, nok på Gulsvik, levde 1380

Bård Bonde fra Roppe/Gulsvik, levde 1346

Torgjer fra Roppe/Gulsvik, levde 1329 (Østro 2003 II:85-96, 269-277, 442-451)

1463, men tar alle mulige forbehold her. Nedenstående slektsrekke med utgangspunkt i denne Sigurd Bjørnsen må ansees som rent hypotetisk:

Elling Halgrimsen kjøpte i 1855 Tistilbråtan, gnr. 144, bnr. 19, med verge, men overlot ved morens død 1896 eiendommen til sin halvsøster Helene Pedersdatter Tistilbråtan, født 14. juli 1858, død 30. mars 1933. Hun giftet seg i 1879 med Herbrand Andersen Kastet (1857-1929).

Elling H. Roverud ble gift 30. mars 1866 med Gunhild Ellingsdatter Sandvassbråtan, født 19. mai 1846, død 20. februar 1915. De hadde fire barn: 1) Hans Ellingsen Roverud, født 1871 og død samme år, 2) Karen Bolette Ellingsdatter Roverud, født 1. januar 1873 og død 1921, ble gift med Johan Tuft (1861-1941) som senere bosatte seg på Hallkjennrud (gnr. 143, bnr. 1), 3) Helene Ellingsdatter Roverud, født 7. juni 1875 og død 1948, ble gift med Elling Olsen Aalde (1867-1936). De bosatte seg på Nedre Disen, Modum, senere på Søndre Havik på Havikskogen, forpaktet Øvre Hallkjennrud og senere Søndre Bårnås før de i 1918 ble eiere av farsgården Aalde, og 4) Elling Ellingsen Roverud, født 20. januar 1880.

Alt var større og romsligere på Pukerud enn på Roverud. Det var større hus og mer lettbrukt jord, og ikke stein i veien for driften. Låven var bygd opp etter brannen i 1887. Her var to eldre enetasjes bygninger, bygget av svært tømmer samt et gammelt antikt stabbur. Med kjøpet fulgte ca. 200 mål dyrket jord, ca. 1000 mål skog og to husmannsplasser, Solberg og Bakken. Den øvrige skogen var tidligere frasolgt av G. C. Heen. I det store fjøset var det plass til 20 voksne kuer. Elling Halgrimsen delte av fjøset til åtte til ti kuer, men han hadde bestandig tre-fire hester, og fortsatte å kjøre tømmer for andre.

Jordbruket kastet ikke mye av seg. Det var ikke meieri som kunne ta overflødig melk.

I 1896 kjøpte Elling Halgrimsen en halvpart av den tidligere frasolgte skogen - Nordre Pukerud skog - av Edvard Halkinrud for kr. 8000. Edvard Halkinrud leide hus av Elling og hadde et landhandleri på Pukerud. Ved tinglysning 24. januar 1898 ble det fra denne eiendommen og fra gnr. 140, bnr. 1, med en halvdel fra hver utskilt en parsell, Malerplassen, gnr. 140, bnr. 3. Denne ble gitt en skyld på 18 øre. Ifølge skjøte tinglyst 26. januar 1900 har gnr. 140, bnr. 3 vei-rett over denne eiendom samt havnerett i utmarka.

Med skjøte tinglyst 29. juli 1899 solgte han halvparten av den innvendige eiendommen av Pukerud for kr 1500 til sin svigersønn Johan Tuft. Denne delen av Pukerud ble kalt Pukerud vestre, gnr. 139, bnr. 7. Bnr. 1 og bnr. 7 skal ha felles uthus og en felles vannledning og fiskerett i Storelven (Sogna). De har videre gjensidig rett til tømmerveier over og tømmervelter på eiendommen, og er felles i bruken og vedlikeholdet av andre veier. Havneretten i utmarka er felles.

Johan Tuft og Elling Halgrimsens datter Karen bodde fire år på Pukerud. Ved skjøte tinglyst 29. juli 1899 solgte Elling den andre halvparten av Pukerud med Solbergstykket og sin halvpart i Roverud skog (Aspelistykket), gnr. 177, bnr. 9 i Strømsoddbygda, til sønnen Elling E. Roverud for kr. 14 000 pluss livøre.

Ved folketellingen i 1900 var sju personer registrert på Pukerud. De var livøresmann og skogeier Elling H. Roverud, født 1842 i Norderhov, livøreskone Gunhild Roverud, født 1846 i

Norderhov, ugift gårdbruker Elling E. Roverud, født 1880 i Norderhov, ugift tjenestejente Oline Isaksdatter, født 1882 i Norderhov, tjenestegutt

Johan Solberg, født 1883 i Norderhov, ugift fattigunderstøttet legdslem Anton Martinsen, født 1888, og ugifte Anne Hval, født 1837 i Ådal.

Elling Ellingsen Roverud (1880-1970) og Julie Gunnarsdatter Trommald (1881-1966)

Elling E. Roverud (1880-1970) (SB 14) overtok Pukerud med verge Ole Evensen Uggen (1853-1908) og skjøte tinglyst 29. juli 1899. Han var født 20. januar 1880, død 21. mars 1970, og ble gift med Julie Gunnarsdatter Trommald, Øvre Trommald, Flå, født 13. juni 1881 og død 22. januar 1966. De hadde tre barn: Gunvor Elida Roverud, født 5. juni 1909 og død 18. juni 2005, Gjertrud Georgine Roverud, født 16. oktober 1912 og død 6. juni 2007, og Erling Gunnar Roverud, født 15. september 1925, død 25. mars 1995.

Skolegangen til Elling E. Roverud var Åmot skole i Strømsoddbygda, Kirkemoen skole på Sokna, Vikersund Middelskole, rekruttskole på Helgelandsmoen og Otto Treiders Handelsskole, Oslo. I 1915 var han innkalt til nøytralitetsvakt ved Bergen. I 1900 kjøpte Elling igjen av svogeren Johan Tuft den andre halvparten av den innvendige eiendommen i Pukerud, men Tuft beholdt selv Lofthus, gnr. 139, bnr. 7 og 8. Elling overtok selve driften av Pukerud fra 1902. Grunnnavståelse til Bergensbanen ble tinglyst 15. februar 1905, og adkomstvei til jernbanen ble tinglyst 4. juli 1908.

I 1906 bygde han nytt våningshus og i 1914 nytt stabbur. I 1916 eide han kortvarig Berge, Nes i Hallingdal, og i 1918 Ottergård skog i Gol og Lien gård i Ål. I 1918 kjøpte han sammen med svogeren Gunnar G. Trommald Nordre Røsby hjemmeskog, gnr. 143, bnr. 10, for kr. 85 000. Parten til Gunnar Trommald ble senere kjøpt av Gunder Sønsteby.

I 1924 kjøpte han sammen med Elling Sjaheim og Aksel Halvorsen Øveren skog, gnr. 160, bnr. 2, for kr. 165 000. I 1929 kjøpte han sammen med Eilif Lundesgård fra Slette Nordre Pukerud skog for kr. 65 000 av Johan Tuft på Hallkjennrud. I 1939 kjøpte han Lundesgårds halvpart for kr. 28 000. Dermed hadde han samlet den skogen som Gudbrand Heen hadde frasolgt gården da hans far Elling Halgrimsen kjøpte gården i 1890.

Elling E. var en entreprenør og etablerte flere bedrifter med blant annet Pukerud Landhandleri, Sokna Cementstøperi AS (med Karl S. Flaskerud) og Sokna Dampsag AS, og kjøpte og solgte skogseiendommer på Ringerike og i Hallingdal. Pukerud Landhandleri drev han fra 1907 til 1912

Elling E. Roverud og Julie Gunnarsdatter med døtrene Gunvor og Gjertrud. Foto i privat eie (A. Gulsvik).

sammen med Otto Tandberg (1888-1954) i de årene Bergensbanen ble bygd. Cementstøperiet var fra 1921 på Pukerudmoen, men ble flyttet til Sokna jernbanestasjon. Ingeniør Alf E. Jensen i Hønefoss ble med. Senere solgte Elling en del til Paul Havik og senere også en part til Arnt Haukedalen.

Elling E. Roverud var også opptatt av kultur (medlem av hornmusikkforening, Lunder Menighetsråd, Lunder Idrettsforening), og sosialt bevisst som leder av Lunder Fattigvesen. Han fikk i 1939 bygd skogsbilveier fra Strømsoddbygdsveien med bru over Sogna elv og oppover Rådalen og frem til Vælsvannet. Året etter fortsatte en frivillig arbeidstjeneste oppetter Øvre Vælsvannet, og fikk veien ferdig så langt som Pukerudskogen går. Han bygde en hytte på Vælsvann med to rom og båtnaust. Andre skogshusvær var Dagali og Ruslebu. Han var fløyholder fra 1913 og tømmermåler fra 1920

Elling E. og Julie Roverud, Gunvor E. Eiklid, Gjertrud G. Gulsvik, Erling G. og Eli Roverud i 1957.
(Privat eie A. Gulsvik)

for Drammensdistriktets tømmermåling, og fra 1925 til 1950-årene hos AS Unionene. Han var tømmermåler i Ådal, Søndre Aurdal, Sylling, omkring Tyrifjorden, Nes i Hallingdal, Sigdal og Nordre Land inntil aldersgrensen på 60 år. Han likte dette arbeidet som ga han kjennskap til andre steder og folk i Buskerud (Roverud 2008).

Elling E. Roverud var i mange år leder og ansvarlig for distriktsfløtingen fra Sognevannet til Tyrifjorden. Hans far Elling Halgrimsen Roverud, brøtningssjef 1870-1880, og farens halvbror Knut H. Roverud (1865-66) var i mange år brøtningsbestyrere og forbygningskommissærer for Åmot-Austevann fellesfløting i Strømsoddbygda (Opsahl 1954). Ved folketellingen i 1910 var ti personer bosatt på Pukerud. De var gårdbruker (selveiende) og landhandler Elling Ellingsen Roverud, gårdbrukerkone Julie Gunnarsdatter Roverud fra Flå i Hallingdal, datter Gunvor Ellingsdatter Roverud, født 5. juni 1909, tjenestepike Lise Herbrandsdatter, født 5. juni 1890, livøremann Elling Halgrimsen Roverud og livørekone Gunhild Ellingsdatter, alle født i Norderhov, ugift landhandler Otto Tandberg, født 23. januar 1888 i Sigdal, ugift med huslig arbeid Anne Hval, født 13. desember 1832 i Ådalen, jernbanearbeider Ole S. Rusten, født 2. august 1874 i Vågå i Gudbrandsdalen, og hans hustru Marie Rusten, født 28. august 1862, fra Flå.

Ved skylddeling tinglyst 16. mai 1911 for Moen (gnr. 139, bnr. 10) og Nyheim (gnr. 139, bnr. 11) er disse eiendommene fradelt gnr. 1 og gitt en skyld på 1 øre. Nyheim II med bnr. 14 er

utskilt 16. august 1918 med en skyld på 1 øre. Ved tinglysning 19. november 1915 er eiendommen Tuft (gnr. 12) opprettet med en skyld av 2 øre (6 mål), og denne eiendommen er gitt vannrett ved tinglysning 15. august 1916. Her bodde Anton Tuft (1874-1964) og kona Ane (1885-1975). Anton var en ekte soknedøl med hogst og tømmerkjøring som yrke og med hopp- og langrennskonkurranser som fritidsaktiviteter. Det var alltid et godt forhold mellom beboerne på Pukerud og Tuft.

Elvestad ved Sogna ble i 1920 skilt ut som gnr. 139 bnr. 15 med skyld 7 øre og betalt med kr 250 av Per Aker. Her var det landhandleri og pensjonat. Gunnar Eiklid, senere svigersønn til Elling Roverud, og Østen Eiklid fra Gol drev her handelsvirksomhet fra 1930 til 1938. De hadde en filial i Strømsoddbygda og drev også Eiklid Kafe og Hotell på Elvestad. Senere eier var Alf G. Johnsen fram til 1962. Bygningen brant i 1964, og ble ikke bygd opp igjen (Lerfaldet 2008).

I 1925 bygde Elling Roverud og Herman Oppen Sokna Dampsag, som senere ble utvidet med høvleri. Hensikten var egen vinning, men også å skaffe folk arbeid. Etter en del gode år ble det mindre arbeid, og arbeidsløsheten begynte å melde seg. Herman Oppen var både disponert og regnskapsfører. Materialprisene sank da folk hadde dårlig kjøpeevne og dermed mindre byggevirksomhet, og saga ga betydelige tap. I 1933 ble saga solgt til Tingvoll Sag & Høvleri i Ål.

I 1945 ble det utferdiget en festekontrakt på et mål ved Øvre Vælsvannet fra Elling Roverud til Sverre Gundersen, Sokna (1907-1986) i 20 år med rett til forlengelse i 10 år med avgift kr 10 per år. I 1946 bygde Elling E. Roverud nytt fjøs til 20 kuer med kalvebinger samt rotfruktrum og melkerom til avkjøling. Fjøsset ble oppsatt av klinkstein og gulv og himling i støpt betong. Det ble atskillig bedre å være fjøsrøker. I 1946 og 1947 bortforpaktet han gården til Erik Rustad.

Livøre til Elling E. Roverud og hustru Julie på gnr. 139, bnr. 1 og gnr. 177, bnr. 9 med 5-årig verdi 25 650 kr ble ført i grunnboken 23. januar 1951.

Gunvor Elida Roverud var kontormedarbeider, gift med senere grosserer Gunnar Eiklid (1909-2001) fra Gol. De kjøpte Elling E. Roveruds halvpart av Røsby hjemmeskog i 1954. De har barna: 1) sykepleier, sykehjemsbestyrer Berte Johanne (1941-2017), bosatt i Farsund, gift med lektor Thales C. Torkildsen (1945-), og 2) siv.ing. og bedriftseier Gunnar

Sidebygningen på Pukerud gård 1980 er midt i bildet. Bildets eier er Gunnvor Roverud.

Erik (1944-1996), g. 1. m. Kristin Torgersen, født 1949, og g. 2. m. Aud Løken (1952-2018). Gunnar Erik har barna Erik Gunnar Eiklid, født 8. august 1974, landskapsingeniør og eiendomsutvikler, og Helene Løken Eiklid, født 27. november 1991, bachelor internasjonal politikk, bosatt i Oslo. Erik Gunnar bosatt i Sørkedalen, Bærum, overtok farmorens halvpart i Røsbyskog, gnr. 143, bnr. 10 i 2004. Han er gift med sykepleier Andrea Aaby, født 20. juni 1974. De har barna Mathilde, født 7. april 2000, Caroline, 6. mai 2003 og Fredrik, 29. mai 2005.

Ellings datter Gjertrud Georgine var sykepleier og ble gift 23. juni 1940 med overlege Anton A. Gulsvik (1909-1984) fra Flå, og de kjøpte hans 1/3 part i Øveren skog, gnr. 160, bnr. 2, med skjøte tinglyst 28. desember 1940. De hadde bosteder i Bodø, Hønefoss og Oslo. Gjertrud hadde barna: lege og professor Amund Gulsvik, født 19. november 1941, bosted i Bergen og Oslo, Bjørn Elling, født 7. juli 1945, tannlege, bosted i Ringerike, og Ingrid, født 6. august 1949, operasjonssykepleier, bosted i Oslo.

Erling Gunnar Ellingsen Roverud (1925-1995) og Halldis Sorteberg

Erling G. Roverud (SB 15) overtok Pukerud i 1951 med skjøte dagbokført 19. januar 1951. Etter folkeskolen var han ett år på fylkes(amt)-skolen og tre måneder på handelsskole, deretter på Buskerud Landbruksskole 1944-46, og 1946-47 i skogbrukslære ved samme skole. Militærtjeneste på Hvalsmoen og i Tysklandsbrigaden 1949-50. Han restaurerte den tidligere sidebygningen i 1952, og året etter bygde han stall og grisehus inntil fjøset. Han bygde om drengestuebygningen med to rom i 1. etasje og

Amund kjøpte Gjertruds part av Øveren skog i 1974. Han er gift med sjefsfysioterapeut Haldis Blix Johansen, Stamsund, født 6. august 1942. De har barna siv.ing. og overlege, Ph.d. Anne Kristine Gulsvik, født 14. juli 1972, bosatt i Oslo, og administrerende direktør, siv.ing., finansanalytiker Ole Anton Gulsvik, født 10. desember 1974, bosatt i Asker. Anne Kristine overtok Amunds part av Øveren skog med skjøte 27. november 2018. Hun er samboer med adm. direktør, siv.ing. Espen F. Engelstad, Oslo, født 12. februar 1969. De har barna Haldis Marie, født 20. mai 2005, og Aksel, født 23. november 2006. Bjørn Elling er spesialist i periodontologi og gift med adm. direktør Tove Kappfjelli, født 17. oktober 1947, Lille Majavatn, eier av Ringerike Tannlegesenter og Fjellberg, gnr. 78, bnr. 35. De har barna tannlege Bjørn Even Asvald Gulsvik, født 17. november 1975, bosatt i Hønefoss, og allmennlege Astrid Marie Gulsvik Eikeland, født 28. september 1977, bosatt på Ringerike.

to rom i 2. etasje, foruten snekkerrom og smie i kjelleren (Roverud 2008). I 1953 ble han gift med Halldis Sorteberg, født 30. juni 1932, fra Gardhammar nordre, Veme. Hennes foreldre var forstkandidat Fredrik Sorteberg (1895-1980) fra Sortebergmoen i Krødsherad og Gunnvor Kjos (1898-1977) fra Kjos i Soknedalen. Etter folkeskolen gikk Halldis ved Ringerike realskole og gymnas og deretter ved Marie Treschows Husmorskole, Larvik i seks måneder og på Sjøstad Husmorskole i Lier i 1952-53.

I 1972 solgte Erling industri- og sagbrukstomt på Pukerudmoen, gnr. 139, bnr. 13 og 14, til AS Skogeiernes Impregneringsverk og senere Soknabruket AS Moelven. Det er ett av landets største sagbruk og en verdifull arbeidsplass for Ringerike. Erling drev noen år jordene til svigerforeldrene på Nordre Gardhammar. Han var formann i Norderhov skogeierforening i to perioder (fire år), og for Ringerikes Kornsiloe 1977-86. Her etablerte han det første biofyrings-

anlegget for korn, var medlem av styret i Kornsiloenes Landsforbund i 1980-årene og i styret for Ringerikes Sparebank i 1970-årene.

De har to barn: Eli, født 6. april 1954, og Gunnvor, født 21. april 1957. Eli har hjelpepleierutdannelse fra Ullevål sykehus og jobber som legesekretær. Hun var g. 1. Torbjørn Fredriksen, født 30. mars 1950, Oslo, og g. 2. Øyvind Mortvedt, Oslo. Datter er interiørdesigner Marte Roverud Fredriksen, født 29. oktober 1983.

Gunnvor Erlingsdatter Roverud og Narve Narum

Gunnvor (SB 16) overtok i 1991 Pukerud gård, gnr. 139 og bnr. 1, 12, 20, og gnr. 177, bnr. 9. Hun er gift med baker- og konditormester Narve Narum, født 21. februar 1951, Jevnaker, med bosted Pukerud gård, Sokna.

Gunnvor er utdannet fysioterapeut og agronom (Buskerud landbruksskole, Åmot 1982-83). Hun har drevet privat praksis som fysioterapeut

på Sokna og jobber ved rehabiliteringsavdeling på Ringerike sykehus. Narve har vært eier og leder av Baker Narum fra 1980 til 2011.

I 1986 kjøpte Gunnvor Roverud gnr. 140, bnr. 9 Nordmoen av Helga Grønvold (1909-2001). I 2018 skilte hun ut en industritomt på Pukerudmoen (gnr. 139/115) som er overdratt til barna. Denne ligger i tilslutning til sagbruks- tomten. Gunnvor og Narve har tre barn:

1. Ane Julie Narum Hjort, født 4.11.1985.
2. Fredrik Roverud Narum, født 26. juli 1988. Ingeniør og offiserutdannet ved krigsskolen. Kontorsjef i Forsvaret. Bosted: Oslo.
3. Marie Roverud Narum, født 21. desember 1991. Fast advokat hos Advokatfirmaet Thommessen. Bosted: Oslo.

Ane Julie Narum Hjort og Johan Hjort

Ane Julie (SB 17) er lege ved Ringerike sykehus og er gift med Johan Hjort, født 18. mai 1983, også lege ved Ringerike sykehus. Bosted: Pukerud gård, Sokna. Fra 5.1.2021 er eiendommen

139/1 overdratt Ane Julie Narum Hjort. Det gjelder også 139/20 (Veslestykket = Taterbru), 140/9 (Nordmoen) og 177/9 (Aspelistykket ved Roverud). De har to barn:

1. Iben Marie Narum Hjort, født 24. mai 2016.
2. Johan Bernhard Narum Hjort, født 28. februar 2019.

Johan Hjorts farfars farfar, som også het Johan Hjort (1869-1948), var en kjent marinbiolog og havforsker som tok doktorgrad i München i 1892. Han ble gift i 1894 med Wanda Maria von der Marwitz (1868-1952). Ekteskapet ble oppløst i 1912. Deres sønn, Johan Hjorts farfars far, var Johan Bernhard Hjort (1895-1969), gift i 1920 med Anne Cathrine Holst (1895-1992), niese av Johan Throne Holst. Johan Bernhard var med på å stifte Nasjonal Samling i 1933, men gikk ut av partiet i 1937 og ble en motstander av Vidkun Quisling. Hjort ble en kjent forsvarsadvokat. Datteren Wanda Maria Hjort (1921-2017), gift med legen Bjørn Heger (1914-1985), gjorde sammen med faren en stor innsats i Tyskland under krigen med å registrere og hjelpe norske fanger.

Referanser

1. Harsson, Margit 2010: Leksikon over norske *rud*-namn fra mellomalderen. Novus Forlag, Oslo, side 532.
2. Halvorsen, Eyvind Fjeld 1955/56: Det offentlige godset på Ringerike før reformasjonen. Ringerike 1955/56: 20-27.
3. Halvorsen, Eyvind Fjeld, Skattebetalere på Ringerike i 1612 og 1624. Hringariki 1999:9(1): 20-29.
4. Halvorsens ekserpter/registre, se: <https://www.ringerike-slektshistorielag.com/images/Fjeld-Halvorsen/Lunder-01.pdf>
5. Halvorsen, Eyvind Fjeld, 2005: Manntallene 1664 og 1666 for Norderhov og Hole. Hringariki 15(1): 52-76.
6. Fladby, Rolf & Steinar Imsen (red.) 1971: Skattematrikkelen 1647. V Buskerud fylke. Universitetsforlaget, Oslo - Bergen - Tromsø, side 30.
7. Steinhamar, August 1914: Norderhov. En fremstilling av herredets utvikling til 1914. Utgitt av Norderhov kommune, side 314.
8. Ringerike Slektshistorielag 1988: Tingbok for Ringerike I 1652-1653. Utgitt av Slektshistoriegruppa i Ringerike Historielag.

Hovedbygningen på Pukerud gård 2012 i forgrunnen. Bildets eier er Gunnvor Roverud.

9. Ringerike Slekthistorielag 1993: Tingbok for Ringerike III 1660-1662. Utgitt av Slekthistoriegruppa i Ringerike Historielag.
10. Ringerike Slekthistorielag 2009: Tingreferater fra Ringerike 1656-1658. Utgitt av Ringerike Slekthistorielag.
11. Schutter, H.K. 1961: Lunder kirke gjennom tidene. Utgitt av Lunder menighetsråd.
12. Bjørke, Erling u.å.: Pukerud. Fire sider håndskrevet.
13. Ringerike og Hallingdal sorenskriveri, skifteprotokoll 4, fol. 30B. 1704 24/11.
14. Ringerike Slekthistorielag 2010: Tingbok for Ringerike 12 1673. Utgitt av Ringerike Slekthistorielag.
15. Ringerike Slekthistorielag 2010: Tingbok for Ringerike I-11 1675. Utgitt av Ringerike Slekthistorielag.
16. Østro, T. 2003 II: Gards og slekthistorie i Flå i Hallingdal. Gulsvikvaldet av Gulsvikfjeringen. B. II 2003:409; 85-96; 201; 269-277; 442-451.
17. Østro, T. 2003 I: Gards- og slekthistorie i Flå i Hallingdal. Sørbygda av Gulsvikfjeringen. B. I 2003: 482, 485.
18. Ringerike Slekthistorielag 2010: Tingbok for Ringerike Bok 25 1682. Utgitt av Ringerike Slekthistorielag.
19. Solberg, Thorleif 2004: Kjos i Soknedalen. Hringariki 14(2): 57-66.
20. <http://Kartverket.no/eiendom/3007/139/1/0/0>.
21. Solberg, Thorleif 1993: Den gamle Rishovdslekta. Hringariki 3(1): 2-9.
22. Mørch, A. 1974: Krødsherad Bind I Gard og slekt side 616-17.
23. Ringerike Grunnbokblad. Kontrakt om delet Pukerud/Hovland versus Røsby/Halkinrud/Sørsdal. datert 20.9.1745, tinglyst 5.3.1746. Pantebok 9, folio 390-3.
24. Ringerike Grunnbokblad. Skogdelekontrakt Pukerud og Hovland datert 29.6.1829, tinglyst 22.5.1830. Pantebok 21, folio 133 ½.
25. Lien, R. 2003: Folk og plasser under Bliksrud. Dalen vår 35: 28-43.
26. Lagesen, A. 1935: Ringerikske slekter. B. 3. Oslo, side 437.
27. Bjørke, E. u.å.: Hovland. Seks sider maskinskrevet.
28. Solberg, T. 1986: Heen-slekten på Ringerike. Ringerike 1986:58: 52-56.
29. Bjørke, E.: Roverudslekten på gnr 139 bnr 1 Pukkerud i Lunder Anneks, Norderhov prestegjeld, Buskerud fylke. 1957, side 1-13 i Roverud E. Roverud-slekten og Trommald-slekten, 1965, side 1-170.
30. Roverud, E. 1965: Roverud-slekten og Trommald-slekten 1965, side 1-170. Privat eie.
31. Roverud, E. 2008: Elling Roverud og Pukerud. Dalen vår 2008:50:26-43.
32. Lurfaldet, E. 2008: Handelsstedet Elvestad/Sokna gjestgiveri 1920-1964. Dalen vår 2008:49:10.
33. Lien, R. 1996: Roverud i Strømsåttbygda. Hringariki 1996 (2):39-45.
34. Opsahl, O.K. 1954: Aamot-Austevann fellesfløtning gjennom 150 år. Hallingprint Ål, 1954, 1-25.

Sagfogdslekten Kloth ved Hønefossen

Blar man i de eldste kirkebøkene for Norderhov fra 1704 og utover, ser man snart at flere sagfogder ved Hønefossen bærer familienavnet Kloth. Den første med et liknende navn var Christopher Cloed, sogneprest i Norderhov i 1540-årene, som ifølge usikre kilder skal stamme fra en Jakob Cloed, veier i Ribe.¹ Mye tyder på at denne Christopher Cloed er stamfar til slekten Kloth, men vi vet det ikke sikkert.

av Sten Høyendahl

Kloth, Klodt eller Kloed er ikke et slektsnavn som begrenser seg til Hønefossen - vi skal ikke lenger enn til Kongsberg før vi finner flere med samme navn, kanskje slektninger - og her har vi også bergverksarbeideren Jakob Jensen Kloth (ca 1709-1742) som oppgir å være født på Ringerike! Etter hvert ser vi at mange av Kloth-folkene flytter på seg, mange direkte til bergverkssamfunnet på Kongsberg.

Gunhild Jakobsdatter

Gunhild Jakobsdatter Kloth er den eldste som med sikkerhet tilhører denne Hønefoss-slekten. Hun var født rundt 1635 eller noen år senere, og døde i 1715. Hun overlevde to ektemenn, begge sagfogder ved Hønefossen: Christopher Henrik-

sen, som døde i eller like før 1678, og Nils Persen, som i 1690 ikke lenger var i live.

Christopher Henriksen var sagfogd for borgeren Anders Jacobssøn Karre på Bragernes, og var så tidlig som i 1665 innblandet i tømmer-tvister.² Han er ikke nevnt i manntallene 1664-66. Det ble skiftet etter ham 13. desember 1678, og Gunhild var allerede da gjengift med Nils Persen som var flyttet inn hos henne.

Gården ble med uthus og innredning med skap, bord, benker, vinduer og senger vurdert til 150 riksdaler, og den rike grunneieren, Jørgen Lauridssøn på Hønen i Ullerål, tok en daler årlig i leie. Rett ved gården hadde de også et stuehus med kove, dobbelt skorstein, kjeller, seng og slagbenk der Hans Olsen bodde, og som sammen med et fehus var verdsatt til 50 riksdaler. Ei sagstue med kjøkken og dobbelt skorstein som borgeren Jacob Sørenssøn på Bragernes brukte ble vurdert til 30 riksdaler. Blant løsøret var det to sølvstaup og åtte sølvskjeer til en verdi av nærmere 24 daler. Boet var gjeldfritt og svært rikt, og utgjorde hele 492 riksdaler.

Christopher etterlot seg tre sønner og en datter, og hans bror Ole Henriksen, som var til stede ved skiftet, ble oppnevnt som formynder. Datteren Dorte ble i strid med gjeldende lovregler tilkjent like så stor part som sine brødre.³ I Gunhilds ekteskap med Nils Persen fikk hun nok en datter.

Gunhild Jakobsdatter Kloth, født ca 1635, bgr 1715 31/1

g1 Christopher Henriksen, skifte 1678 13/12, sagfogd - barn: Henrik, Jakob, Iver, Dorte

g2 Nils Persen ved Hønefossen, død før 1690, sagfogd - barn: Maren

Som enke kjøpte Gunhild 2. mai 1690 en part på 2½ lispund i Nærstad i Haug, kalt Lønne, av lagmann og assistensråd Jørgen Philipssøn - salgssummen er ikke nevnt.⁴ Bakgrunnen for kjøpet kjenner vi ikke, men hennes datter Maren Nilsdatter giftet seg noen år senere med den velstående bonden Engebret Persen på Nærstad.

Gunhild bodde ved sin død i en gård ved Hønefossen med to stuer, kammers, kjøkken og noen uthus, men hadde ikke lenger eierskap til

gården som fortsatt sto på Jørgen Lauridssøns grunn. Skifte etter henne ble holdt 13. juni 1715, og blant løsøret ser vi tre sølvskjeer, ett sølvbeger og tre kobberkjeler. Ei ku gresset utenfor huset. Gården ble verdsatt til 130 riksdaler, og gikk til svigersønnen Engebret Nærstad etter et skiftebrev av 16. desember 1695.

Gunhilds gangklær utgjorde blant annet et *Caphes* snøreliv med 27 sølvringer og røde remmer verdt tre daler som datteren Maren fikk, et

¹ Christopher Cloed er inntatt i alle offisielle prestelister for Norderhov. Opplysningene om hans danske bakgrunn stammer fra et manuskript i Riksarkivet, jf Steinhamar, s. 312, men så vidt vites har ingen oppgitt korrekt kildehenvisning.

² Statsarkivet på Kongsberg (SAKO), Ringerike og Haltingdal sorenskriveri (RH sskr), tingbok I-6, fol. 17b-18a, 31. mars 1665, og fol. 50b-51a, 21. sept. 1665.

³ SAKO, RH sskr, skifteprotokoll 1, fol. 64b-66b.

⁴ RH sskr, pantebok 1, fol. 23a-b.

blått stemmetsskjørt til to og en halv daler som gikk til datteren Dorte, og en gammeldags svart klesskjole til halvannen daler. Selve boet sto netto i nærmere 65½ daler.⁵

Henrik Christophersen

Eldstesønnen Henrik vet vi så godt som ingenting om, men etter faren arvet han 61 riksdaler, deriblant halve gården der Hans Olsen bodde. Ved svogeren Villum Mikkelsens skifte i 1701 opplyses at han oppholdt seg utenlands, men han var død da moren skiftet i 1715, og noe skifte er ikke oppbevart etter ham. Han kan ha vært sjømann, eller vervet seg til den danske hæren.

Jakob Christophersen

Jakob, Gunhilds nest eldste sønn, ble i ung alder i 1688 sagfogd på Jørgen Philipssøns sager, da han overtok etter stefaren Nils Persen. I begynnelsen av 1690-årene ble han assistensrådets sagfogd ved Viul etter svogeren Anders Jørgensen på Østre Tanberg, som nå ble forfremmet til skoginspektørfullmektig.⁶ På denne tiden bodde han på Klette i Haug, der han brukte 5 lispund,⁷ men han flyttet kort etter til Hønefossen.

I 1697 ble Jakob stevnet for tinget av Erik Villadsen for slagsmål. Per Persen Busund og Rasmus Mikkelsen på Tanberg kunne fortelle at de sist sommer var på Tanberg da Erik kom dit til hest, og Jakob beskyldte ham da for å ha ridd omkring ham som rundt en ride Stolpe. Erik unnskyldte seg med at han hadde en galen hest, men Jakob svarte: *dersom du Rider paa mig da schall det bekomme dig ilde*. Så slo han til Erik med en staur i høyre side og støtte ham for brystet, og tumultene fortsatte inntil folk kom og beslagla stauren. Jakob møtte ikke på tinget for å forsvare seg, og saken ble utsatt.⁸ På vårtinget året etter opplyste Erik på tinget at de to nå *var derom i Venlighed forligt*.⁹

Høsten 1701 ble Jakob tilfeldig nevnt i en voldssak.¹⁰ Han døde kort tid etter, og det ble avholdt skifte 20. april 1702. Gården ble med innredning, blant annet et kjellerskap med fem låser, taksert til 200 daler. Jakob hadde overtatt

Hovsfossen på nordsida av Hønefoss. Malt interiør av Peder Aadnes (ca 1781), Glatved hotell, senere brent.
Foto: Norsk Folkemuseum.

morens gårdpart i Lønne, men denne var pantsatt til herr Jonas Ramus for 30½ riksdaler. Innboet var standsmessig: fem sølvskjeer til 7½ daler og ett krus med sølvlokk til 5 daler, samt mye tinn og messing.

Boet etter Jakob befant seg likevel i samme stilling som for sagfogder flest i denne tiden. Bruttobeløpet var betydelig, hele 1012 daler, men mange av fordringene viste seg umulige å få inn, slik at kreditorene ikke kunne få full dekning. Jakobs barn måtte derfor frasi seg all arv og gjeld etter faren.¹¹

Enken Malene Amundsdatter giftet seg med Erik Christophersen smed. Hun døde i 1723, og ifølge skiftet samme år hadde hennes økonomi endret seg til det langt bedre. Både de tre sønnene og datteren med Jakob fikk hver 19½ daler i arv, og Engebret Gulla ble anordnet som formynder for den umyndige yngstesønnen Villum og den ugifte datteren.¹²

⁵ RH sskr, skifteprotokoll 4, fol. 275b-280a.

⁶ Ropeid, s. 128. De to svogrene var gift med hver sin Amundsdatter.

⁷ Riksarkivet (NRA), Rentekammeret (RK), RH fogderi, kopp- og ildstedsskatt 1689. Senere bodde han kanskje på Klottegården, et hus overfor nordre bru ved Hønefossen, jf Tandberg (1938), s. 20.

⁸ RH sskr, tingbok I-23, fol. 115b-116a, 15. nov. 1697.

⁹ RH sskr, tingbok I-23, fol. 149b, 22. mars 1698.

¹⁰ RH sskr, tingbok I-24, fol. 50, 16. august 1701.

¹¹ RH sskr, skifteprotokoll 3, fol. 27a-33b.

¹² RH sskr, skifteprotokoll 8, fol. 131b-132b, 4. mars 1723.

Jakob Christophersens barn

Jakobs eldste sønn, Christopher Jakobsen, var i 1722 sagfogd for Lars Moss på Bragerne, og ser ut til å ha vært den siste sagfogden i Kloth-slekten. Han hadde et hus på nordsida av Hønefossen, men det måtte han flytte fra i 1729. Hva han senere foretok seg er uklart, selv om han i flere tilfelle opererer som prosessfullmektig.

Andreas Ropeid har i byhistorien gitt et lite flatterende bilde av Christopher Jakobsen. Som amtmannens fullmektig i tømmeraker gjorde han seg skyldig i korrupsjon og ble avsatt. Slagsmål i fylla med kondisjonerte personer var heller ikke ukjent for ham. Det gikk i 1745 rykter om at han var dømt æreløs og sendt på slaveriet. Dette var visstnok bare oppspinn, men sier likevel noe om hvordan han ble ansett av folk ved Hønefossen.

Sønnen Jakob Christophersen var en stund omgangsskolelærer og senere vinkelskriver, men også han var dårlig ansett i lokalsamfunnet.¹³ Om disse to bodde på Ringerike hele sin levetid, er uklart. Vi finner ikke Christopher og hans kone i de lokale begravelseslistene, og de står heller ikke oppført i det lokale ekstraskattemanntallet 1762.

Christopher Christophersen, en annen sønn av Christopher Jakobsen, vervet seg som soldat i Fredrikstad, og rundt 1760 som bergverksarbeider på Kongsberg, nærmere sagt pikker ved pukkverket. To av hans sønner var fra sin tidligste barndom ved pukkverket.¹⁴ I 1768 ble både Christopher og eldstesønnen Jakob dømt

til døden for sølvtyveri, men ble benådet til festningsarbeid på livstid. Christopher ble deretter kakstrøket av skarpretteren Lædel, og både far og sønn ble på nyåret 1769 inntatt i slaveriet på Akershus. Herfra klarte Christopher å rømme,¹⁵ og det er uklart hva som skjedde videre.

Den nest eldste sønnen, Nils Jakobsen, giftet seg med Maria Elisabet Wida og bodde i 1720-årene i Norderhov, trolig ved Hønefossen, men blir så borte fra kildene. Trolig hadde de flyttet fra Ringerike,¹⁶ men sønnen Jakob Nilsen fortsatte å bo på Kongsberg som mestersmed.

Yngstesønnen Villum Jakobsen kom i 1720-årene til Kongsberg, der han skal ha arbeidet ved sølvverket. I 1735 fikk han en utenomekteskapelig datter der, Malene. Han ser ikke ut til å ha giftet seg. Rundt 1739 ble han klokker i Lårdal i Telemark, og i 1740 fikk han også her en uekte datter, Asgjerd.

Slik livsførsel fikk faktisk ikke konsekvenser for hans stilling som klokker, i hvert fall ikke i første omgang, men han måtte betale bøter, og fikk med seg harde formaningsord fra biskopen. Syv år senere forbrøt han seg igjen, og ble denne gangen avsatt for godt.¹⁷ Våren 1754 kom han tilbake til Kongsberg, der hans utenomekteskapelige datter nå hadde giftet seg, og der tok han arbeid på *Stads-KulleBunden*. Han døde noen måneder senere - presten bemerket i kirkeboken at han var *gl: Karl*, gammel ungkar.

Jakobs fjerde barn, datteren Anne Elisabet, var ugift ved morens død i 1723, og vi hører senere ikke mer om henne.

Christopher Jakobsens segl.

¹³ Ropeid, s. 224, 298-300, 302.

¹⁴ Høyendahl (2019), s. 57.

¹⁵ Berg (2020), s. 246-49.

¹⁶ Berte Maria Wida ble viet 19. november 1753 i Christiania til Johan Jørgen Rathmøller, men det er heller usikkert om dette er samme person.

¹⁷ Bakken, s. 111-12.

Jakob Christophersen Kloth ved Hønefossen, sagfogd, skifte 1702 20/4

g. Malene Amundsdatter, født ca 1664, bgr 1723 20/1

Barn:

1. Christopher Jakobsen Kloth ved Hønefossen, sagfogd, født ca 1690, n. 1745

g. Ragnhild Nilsdatter

Barn:

1.1 Jakob Christophersen Kloth ved Hønefossen, døpt 1713 26/11 i N:hov, n. 1768

g1 (1742 25/5 Aker/Gm) Ingeborg Elisabet Halvorsdatter Strange, født ca 1716, bgr 1748 4/6 i N:hov

Barn:

1.1.1 Malene Maria Jakobsdatter Kloth, døpt 1743 9/1 i N:hov

1.1.2 Christopher Jakobsen Kloth, døpt 1744 18/10 i N:hov, bgr 1748 18/6 i N:hov

1.1.3 Iver Jakobsen Kloth, døpt 1747 14/5 i N:hov, bgr 1751 9/4 i N:hov

g2 (1751 24/8 N:hov) med Mari Andersdatter, n. 1762

1.1.4 Ingeborg Elisabet Jakobsdatter Kloth, døpt 1751 11/7 i N:hov, bgr 1769 15/4 på Kongsberg, en måned tidligere kommet fra N:hov hvor foreldrene skulle bo, døde hos Jacob Halvorsen Ramstrøm

1.2 Christopher Christophersen Kloth, døpt 1715 13/2 i N:hov, gestorben soldat, bergverksarbeider fra ca 1760 på Kongsberg

g. (1743 17/4 i N:hov) med Anna Rebekka Larsdatter

Barn:

1.2.1 Berte Maria Christophersdatter Kloth, født ca 1745, bgr 1764 25/2 på Kongsberg, sk. 1764 22/2

g. (1764 4/2 Kbg) Christopher Christophersen Dokka

Barn:

1.2.1.1 Bertel Christophersen, døpt 1764 18/2 på Kongsberg

1.2.2 Jakob Christophersen Kloth, født ca 1746, vel i Fredrikstad, 1765: bergmann på Kongsberg

1.2.3 Christopher Christophersen (Kloth), født ca 1753, vel i Fredrikstad, 1765: bergmann på Kongsberg, n. 1801, bergmann på Mynsterplassen

g1 ukjent

g2 Ingeborg Eriksdatter, født ca 1753, n. 1801

Barn i annet ekteskap:

1.2.3.1 Berte Maria Christophersdatter, født ca 1786, n. 1801

1.2.3.2 Erik Christophersen, født ca 1788, n. 1801

1.2.3.3 Anne Christophersdatter, født ca 1794, n. 1801

1.2.3.4 Christopher Christophersen, født ca 1796, n. 1801

1.2.4 Maren Agnete Christophersdatter Kloth, døpt 1754 26/4, bgr 1755 6/10 i Fredrikstad

1.2.5 Nils Christophersen Kloth, døpt 1757 18/8 i Tune, bgr 1759 9/6 i Fredrikstad

1.3 Berte Maria Christophersdatter Kloth, døpt 1716 20/10 i N:hov, død som barn

1.4 Berte Maria Christophersdatter Kloth, døpt 1718 11/1 i N:hov, bgr 28/8

1.5 Gunhild Maria Christophersdatter Kloth, døpt 1718 11/1 i N:hov, bgr 31/5

1.6 Anne Maria Christophersdatter Kloth, døpt 1719 14/9 i N:hov

1.7 Gunhild (Maria) Christophersdatter Kloth, døpt 1719 14/9 i N:hov, bgr 1720 1/4

1.8 Berte Maria Christophersdatter Kloth, døpt 1721 4/4 i N:hov, trolig Maria Kloth, bgr 1742 3/11, 22 år

1.9 Ingeborg Christophersdatter Kloth, døpt 1722 26/12 i N:hov

1.10 Christine Christophersdatter Kloth, døpt 1724 26/1 i N:hov

2. Nils Jakobsen Kloth, født ca 1695

Barn utenfor ekteskap med Mari Ellingsdatter:

2.1 Hans Nilsen Kloth, døpt 1718 30/1, bgr 15/5 i N:hov

g. (1724 20/7 N:hov) Maria Elisabet Wida

Barn i ekteskap:

2.2 Jakob Nilsen Kloth, døpt 1724 15/10 i N:hov, bgr 1786 23/12 på Kongsberg, mestersmed

g. (1750 11/4 Kbg) Maren Johannesdatter, født ca 1712, bgr 1782 18/5 på Kongsberg

Barn:

2.2.1 Fransonette Jakobsdatter Kloth, født ca 1752, bgr 1783 22/7 på Kongsberg, sk. 1786 24/8

g. (1769 1/7 Kbg) Johan Christian Sticken, født ca 1745, bgr 1793 4/10 på Kongsberg

2.3 Malene Nilsdatter Kloth, døpt 1726 5/5 i N:hov

2.4 Berte Malene Nilsdatter Kloth, døpt 1728 17/10 i N:hov

3. Villum Jakobsen Kloth, født ca 1699, bgr 1754 17/8 på Kongsberg, ugift

Barn utenfor ekteskap med Mette Hansdatter:

3.1 (Anne) Malene Villumsdatter Kloth, døpt 1725 21/9 på Kongsberg, bgr 1779 27/11 på Kongsberg

g. (1752 22/1 Kbg) Christen Pedersen Huus, født ca 1705, bgr 1773 22/4, skifte 1773 2/6 på Kongsberg

Iver Christophersen Kloths signatur.
Numedal og Sandsvær fogderi, fogderegnskap 1711, vedlegg.

Barn:

- 3.1.1 Mette Georgine Christensdatter Huus, døpt 1752 18/3 på Kongsberg, n. 1791
g. (1776 22/6 Kbg) Jakob Anundsen Laugerud, født ca 1727, bgr 1791 9/6 på Kongsberg
- 3.1.2 Anne Sebine Christensdatter Huus, døpt 1754 8/6 på Kongsberg, bgr 1790 5/6 på Kongsberg
g. (1780 26/2 Kbg) Niels Pedersen Kjær, født ca 1734, bgr 1791 7/5 på Kongsberg
- 3.1.3 Peder Wilhelm Christensen Huus, døpt 1762 2/7 på Kongsberg, død før 1793
g. (1785 29/4 Kbg) Anne Dorte Johansdatter Heckelmann, født ca 1751, n. 1793
- 3.1.4 Nils Christensen Huus, døpt 1766 22/3 på Kongsberg, n. 1801, bergmann

Barn utenfor ekteskap med Gyri Knutsdatter Midtbø:

- 3.2 Asgjerd Villumsdatter, døpt 1740 1/5 i Lårdal, Telemark

4. Anna Elisabet Jakobsdatter Kloth, ugift i 1723

Iver Christophersen Kloth

Iver flyttet i sine yngre dager til Bragernes, der han giftet seg i 1702. I noen år var han fullmektig for lagmann Hannibal Stockfleth, og førte saker i retten på dennes vegne.¹⁸

Fogden Johannes Barth i Numedal og Sandsvær kom under mistanke i 1711, og Iver bestyrte fogderiet allerede i mars samme år. Han nevnes senere i 1718 og 1722 som konstituert fogd. Han holdt til på den ene av de to Øvre Sâtvet-gårdene i Sandsvær som han eide.¹⁹

Iver giftet seg ikke igjen, men fikk i 1714 datteren Gunhild Maria på Kongsberg med Mar-

grete Nilsdatter, som sto åpent skrifte 11. mai året etter.²⁰ Han skriftet selv 28. mars 1720 i Komnes kirke for leiermål uten at kvinnens navn er nevnt,²¹ og bygdebokforfatteren T. O. Gran antyder at stedet er valgt av diskresjonsgrunner, idet Iver selv da bodde i Hedenstad. Året etter, 6. april 1721 ved Komnes kirke, skriftet også hans husholderske Anne Eriksdatter for leiermål med Gudbrand Sørensen smed fra Kongsberg²² - kan det ligge noe under her?

Iver døde i 1735 på Kongsberg - skifter er ikke oppbevart for dette året.

Iver Christophersen Kloth, bgr 28/6 1735 på Kongsberg, fogd i Numedal og Sandsvær fogderi
g. (1702 1/12 Bragernes) Karen Jochumsdatter Groth, bgr 1706 15/8, Bragernes

Barn:

- 1. Helle Huus Kloth, døpt 1704 29/1, Bragernes, bgr 1741 13/5 på Kongsberg
g1 (1728 21/8 Kbg) Marcus Barnholdt, født ca 1696 i Skien, bgr 1738 5/4 i Sandsvær, capitaine des armes
Barn:
 - 1.1 Karen Groth Barnholdt, døpt 1729 24/4 i Sandsvær
 - 1.2 Marcus Marcussen Barnholdt, døpt 1731 14/1, bgr 1731 2/9 i Sandsvær
 - 1.3 Iver Marcussen Barnholdt, døpt 1731 14/1, bgr 1731 2/9 i Sandsvær

¹⁸ RH sskr, aktsprotokoll 8, fol. 149b:ff, 11. des. 1708.

¹⁹ Gran, s. 277-78.

²⁰ SAKO, Kongsberg prestegjeld, minist.bok I-1, fol. 505.

²¹ SAKO, Sandsvær prestegjeld, minist.bok I-1, fol. (169).

²² Sandsvær prestegjeld, minist.bok I-1, fol. (170).

- 1.4 Marcus Marcussen Barnholdt, døpt 1732 7/9, bgr 1736 11/6 i Sandsvør
 - 1.5 Augusta Juliana Marcusdatter Barnholdt, døpt 1734 19/10 i Sandsvør
 - 1.6 Peter Henrik Marcussen Barnholdt, døpt 1737 20/2 i Sandsvør
 - g2 (1741 18/2 Kbg) Jørgen Otto Ader, født ca 1705, bgr 1761 21/11 på Kongsberg, stadsmusikant
 - Barn:
 - 1.7 Anna Dorthea Jørgensdatter Ader, døpt 1741 2/5 på Kongsberg
 2. Anne Gunhild Kloth, døpt 1705 16/4 Bragernes, død 1775 28/12, bgr 1776 5/1 på Kongsberg, skifte 1776 26/1
 - g1 Christian Christopher Galschiøt, døpt 1709 7/6 på Kongsberg, bgr 1735 28/9 på Kongsberg, klokker
 - Barn:
 - 2.1 Johannes Ivarus Galschiøt, døpt 1730 19/1 på Kongsberg, død før 1766
 - 2.2 Peter Hersleb Galschiøt, døpt 1731 8/11 på Kongsberg, død mai 1800 Bergen, stadskirurg
 - g1 (1766 30/10 Os) Anna Margrethe Tønder, født ca 1728, bgr 1769 13/7, Nykirke i Bergen
 - g2 Karen Frantzdatter Fuhrmann, døpt 1752 12/6 i Kinn, død 1830 5/2 i Bergen
 - 2.3 Karen Galschiøt, døpt 1733 1/9 på Kongsberg, bgr 1799 30/9 på Kongsberg
 - g1 (1760 10/4 Kbg) Anders Green, f. ca 1700 i Sigdal, bgr før 1776, obereinfahrer/bergmester
 - g2 (1776 30/5 Kbg) Andreas Scheen, døpt 1726 15/12 i Høyland, bgr 1804 27/1 på Kongsberg, klokker og konrektor ved Kongsberg lærde skole
 - 2.4 Maria Christine Galschiøt døpt 1735 4/1, bgr 1737 15/7 på Kongsberg
 - g2 (1736 14/6 Kbg) Christian Schive, klokker, død ca 1750
 - Barn:
 - 2.5 Niels Christian Schive, døpt 1737 26/2 på Kongsberg, bgr 1793 14/9, studiosus, fhv hører ved skolen
 - g. (1777 13/11 Kbg) Else Malene Due, døpt 1755 24/2 Sandsvør, sies være død 1784
 - g3 (1752 30/5 Kbg) Joachim Frederik Scholmann, født 1715 23/12 i Tandern, Holstein, bgr 1784 12/7 på Kongsberg, holzførster, bergsekretær
- Barn utenfor ekteskap med Margrete Nilsdatter:
3. Gunhild Maria Iversdatter, døpt 1714 1/8 på Kongsberg

Dorte Christophersdatter Kloth

Dorte, Gunhilds datter med Christopher Henriksen, giftet seg åpenbart i 1680-årene med Villum Mikkelsen, og var trolig født så tidlig som rundt 1665. Villum var i 1689 i tjeneste hos dydig matrone Marie Stockfleth salig Anders Pederssøns i Christiania, og førte en gjeldssak for henne på tinget i Norderhov.²³ I 1697 ble han innstevnet for ulovlig tømmerkjøp på vegne av sin daværende matmor, ærverdige matrone Elisabet Sophie Mortensdatter salig Anders Jacobssøns på Bragernes, men ble frifunnet året etter.²⁴

Villum døde tidlig, og under skiftebehandlingen i 1701 ble det opplyst at boet skyldte madame Elisabet hele 377 riksdaler, men boet hadde også utestående fordringer fra tømmerhandel med drøye 312 daler. De hadde kjøpt seg gård ved Hønefossen med hus, dører, vinduer og låser, og denne ble nå taksert til 120 daler og overdratt til den ærverdige matrone på Bragernes. Det ble ikke noe igjen til barna.

Familien ser ut til å ha vært aktive lesere av religiøse skrifter, noe som ikke var altfor vanlig ved Hønefossen på denne tiden. De hadde flere bøker: en huspostill med Paal Andersen Melbys navn verdt halvannen daler, en gammel bønne-

bok til 16 skilling, en bok om pønitenspredikener av Thomas Kingo til 20 skilling, *Siælens Lysthauge* til en ort og seks skilling, og *Dj 13 Aandelige Poletier* til åtte skilling.²⁵

Dorte giftet seg igjen med sagfogden Amund Engebretsen Ton, sønn på Ton i Haug, men heller ikke han ble gammel, og han døde allerede høsten 1713. Skiftet ble avholdt vinteren etter. Gården besto av stuehus med kjøkken, kammer, stall og bryggerhus, taksert til fattigslige 70 riksdaler - hadde de flyttet inn i et annet hus? Gjelden utgjorde nærmere 312 daler, og heller ikke her ble det noe igjen til arvingene.²⁶ Sagfogdene hadde åpenbart dårlige vilkår den gang, særlig når de døde i arbeidsdyktig alder og hadde et stort antall utestående fordringer som ikke alltid var like lette å få inn.

Dorte levde fortsatt da det i 1739 ble skiftet etter sønnen Mikkelt på Kongsberg, men må ha vært oppe i syttiårene. Hennes dødsfall er ikke funnet, og trolig har hun flyttet fra Hønefossen - ingen av hennes barn bodde i 1739 lenger på Ringerike. De ringerikske begravelseslistene på 1700-tallet er imidlertid et sorgens kapittel med utallige utelatelser.

²³ RH sskr, tingbok I-20, fol. 125b, 15. nov. 1689.

²⁴ RH sskr, tingbok I-23, fol. 150a-151a, 4. april 1698.

²⁵ RH sskr, skifteprotokoll 3, fol. 1a-4b, 6. juli 1701.

²⁶ RH sskr, skifteprot. 5, fol. 295b-302a, 12. febr. 1714.

Dorte Christophersdatter Kloth, født ca 1665, n. 1739
g1 Villum Mikkelsen ved Hønefossen, skifte 1701 6/6

Barn:

1. Mikkel Villumsen Bing, født ca 1691, bgr 1739 28/5 på Kongsberg, Bussedalen, skifte 1739 22/5 ²⁷
g. (1718 27/1 Kbg) Maren Nielsdatter, bgr 1734 6/2 på Kongsberg

Barn:

- 1.1 Jens Mikkelsen Bing, døpt 1718 23/8 på Kongsberg, bgr 1747 1/4 på Kbg, sersjant, skifte 1747 27/11
g. Malene Danielsdatter, født ca 1718, gjengift 1749, bgr 1795 21/6 i Eiker
 - 1.2 Villum Mikkelsen Bing, døpt 1720 3/9 på Kongsberg, bgr 1812 30/11 i Hole, klokker
g. (1743 23/7 Kbg) Anna Carina Halmsted, døpt 1727 10/7 i Hurum, bgr 1800 4/11 i Hole
 - 1.3 Nils Mikkelsen Bing, født ca 1723, bgr 1799 28/9 på Kongsberg, understiger
g. (1746 20/9 Kbg) Mari Hansdatter Hvidt, vel døpt 1725 31/10 på Kongsberg, bgr 1800 24/5 på Kbg
 - 1.4 Klaus Mikkelsen Bing, døpt 1725 3/10 på Kbg, bgr 1794 21/6 på Kbg, grabenstiger, skifte 1794 11/6
g1 (1749 6/12 Kbg) Ingeborg Marie Paalsdatter, født ca 1731, bgr 1771 29/8 på Kongsberg, skifte 1771 8/11
g2 (1772 3/11 Kbg) Anne Maria Olsdatter Frisch, født ca 1727, bgr 1791 14/5 på Kbg, skifte 1792 17/3
g3 (1792 18/5 Kbg) Ingeborg Andersdatter Linnun, født ca 1730, n. 1801
 - 1.5 Anne Cathrine Mikkelsdatter Bing, døpt 1727 8/10 på Kongsberg, n. 1739, trolig død ung
 - 1.6 Anne Dorotea Mikkelsdatter Bing, døpt 1729 16/9 på Kongsberg, død som barn
 - 1.7 Maren Mikkelsdatter Bing, døpt 1731 16/8 på Kongsberg, n. 1739, trolig død ung
2. Christopher Villumsen, trolig død før 1739 ²⁸
 3. Nils Villumsen Klodt, sersjant, død før 1739
Barn utenfor ekteskap med Live Gundersdatter:
 - 3.1 Gunder Nilsen, døpt 1724 26/3 på Bragernes
g. (1725 24/11 Nord-Aurdal) Anne Nilsdatter Weiboe, n. 1739
Barn i ekteskap:
 - 3.2 Villum Nilsen Bing, døpt 1727 25/6, Nord-Aurdal
 - 3.3 Kari Nilsdatter, døpt 1731 2/9, Nord-Aurdal, død som barn
 - 3.4 Marte Nilsdatter Bing, døpt 1733 29/11, Nord-Aurdal, bgr 1766 8/3 på Kongsberg, skifte 1766 20/3
g1 (1751 27/4 Kbg) Jochum Ellingsen Røraas, født ca 1721, bgr 1757 13/12 på Kongsberg, skifte 1758 1/8
g2 (1758 3/11 Kbg) Christen Eriksen Rolvsen, døpt 1739 30/5 på Kongsberg, smedmester
 4. Gunhild Villumsdatter, født ca 1694, bgr 1729 27/5 i N:hov
Barn før ekteskap med Villads maler fra Christiania, som hun skal ha vært trolovet med:
 - 4.1 Christen Villadsen Hølen, døpt 1722 22/11 i N:hov, bgr 1763 4/6 på Kongsberg, Nymoen, skifte 1763 2/6
g1 (1751 28/5 Kbg) Sidsel Sørensdatter Møller, født ca 1724, bgr 1752 6/12 på Kongsberg, skifte 1753 24/3
g2 (1756 23/7 Kbg) Margrete Elisabet Christiansdatter Willemann, født ca 1736, bgr 1763 4/6 på Kbg
g. (1724 31/10 N:hov) Mikkel Børresen Ton i Haug
Barn:
 - 4.2 Anne Olea Mikkelsdatter, døpt 1725 1/7, Ton i Haug, bgr 1790 19/6 på Kongsberg
g1 (1745 26/9 Vinger) Ole Eriksen Billingsø el. Winger, født ca 1719, fra Vinger til Kongsberg rundt 1767, død 1769 22/4 på Kongsberg, falt til døde i Segen Gottes-gruven, skifte 1769 5/6
g2 (1769 25/11 Kbg) Helge Simensen Voll, født ca 1729, bgr 1790 12/6 på Kongsberg
 - 4.3 Villum Mikkelsen, døpt 1727 24/6, Ton i Haug, død som barn
 - 4.4 Amund Mikkelsen, døpt 1729 1/5, Ton i Haug, død som barn
- g2 Amund Engebretsen Ton ved Hønefossen, født ca 1670, bgr 1713 25/9, skifte 1714 12/2
Barn:
 - 5.1 Engebret Amundsen, f. ca 1703, får 1732 24/2 den uekte datteren Kari på Bragernes med Helle Olsdatter
 - 5.2 Villum Amundsen Bing, døpt 1705 18/3 i N:hov, bgr 1743 4/4 på Kongsberg, *som fik dødel: skade paa berget*, skifte 1749 13/11
g. (1730 1/12 Kbg) Anne Larsdatter Bjørke, født ca 1681, død 1765 5/2 på Kongsberg
 - 5.3 Sara Amundsdatter, døpt 1707 30/10 i N:hov, n. 1714
 - 5.4 Kari Amundsdatter, døpt 1709 15/12 i N:hov, n. 1714

²⁷ Om Villum Mikkelsens slekt, se Berg, s. 10-15. Her er inntatt en utredning om Villums og Dortes arvinger.

²⁸ Det var 8. januar 1739 skifte på Rakkestad i Eiker etter den ugifte Mari Jespersdatter, jf SAKO, Eiker, Modum og Sigdal sskr, fol. 160b:ff. Avdødes morbror, monsieur Mikkel Villumsen Bing på Kongsberg, møtte og redegjorde for barna til sine avdøde søsken Nils og Gunhild. Christopher Villumsen ble ikke nevnt, og var åpenbart død som barn, eventuelt i voksen alder uten å ha etterlatt seg arvinger.

Nærstad i dag. Foto: Sten Høyendahl.

Maren Nilsdatter Kloth

Maren, Gunhilds datter med Nils Persen, giftet seg rundt 1700 med selveierbonden Engebret Persen Nærstad i Ullerål, som foruten sin farsgård også eide en betydelig del av Auren.

Skifte etter Maren ble påbegynt 24. januar 1738, og varte til 10. april 1741 - det strekker seg over 140 sider i skifteprotokollen, og omhandler i stor grad stridigheter mellom svigersønnene Povel Andreas Tandberg og Jacob Jonssen Wist. Det vises også til et skifte av 9. januar 1733 etter ektemannen Engebret, men dette er ikke inntatt i skifteprotokollen.

Brutto viste skiftet rundt 1561 riksdaler, herav jord i Nærstad med Ring til 1100 daler, og netto 1066 daler. Det var flere bøker i skiftet: en hus- og reisepostill av Mads Pedersen Rostock, *Taare-Perse* (1684) av Jesper Rachløw, sangboken *Kaars frugt* (1713) av Ingeborg Grytten, salmeboken *Davids Psalter, Den bedendes Kiede*, Caspar Neumanns *Bönnens Kierne* og en gammel salmebok. Bortsett fra huspostillen ble de ikke verdsatt til mer enn noen få skilling hver, og var kanskje svært så velbrukte.

Maren Nilsdatter Kloth, født ca 1679, bgr 1737 9/12 i N:hov, skifte påbegynt 1738 23/8

g. Engebret Persen Nærstad i Ullerål, født ca 1672, bgr 1732 3/3 i N:hov, skifte 1733 9/1

Barn:

1. Maren Engebretsdatter Nærstad, født ca 1700, skifte 1757 14/4

g. (1722 26/3 N:hov) Povel Andersen Tandberg, født ca 1690, bgr 1754 14/5, Nærstad, major

Barn:

1.1 Andreas Povelsen Tandberg på Nærstad, døpt 1723 7/1, død 1796 august, Nærstad, ugift, kaptein
g. (1755 16/1 N:hov) Anne Sophie Paludan, døpt 1735 17/9 i N:hov, død ca 1810, ingen barn

1.2 Engebret Povelsen Tandberg, døpt 1724 29/6, bgr 1780 11/6 i Vardal på Toten, kaptein

1.3 Cathrine Povelsdatter Tandberg, døpt 1725 29/11, død som barn

1.4 Hans Jørgen Povelsen Tandberg, døpt 1727 9/3, død som barn

1.5 Hans Jørgen Povelsen Tandberg, døpt 1728 13/4, død ca 1810, ugift, løytnant

1.6 Ellen Cathrine Povelsdatter Tandberg, døpt 1729 26/12, n. 1757

1.7 Else Marie Povelsdatter Tandberg, døpt 1732 8/10, bgr 1800 6/1 i Berg

g. Johan Rosing, døpt 1726 26/1 i Fåberg, bgr 1801 30/9 i Berg ved Fredrikshald, sokneprest i Berg

1.8 Nils Povelsen Tandberg, døpt 1734 18/8, død som barn

1.9 Peder Povelsen Tandberg, døpt 1735 28/12, bgr 1810 24/6 i Land, Stensrud, kaptein, i 1797 fradømt sin stilling som følge av *Egenraadighed, Overhørigheid, Skjødesløshed og Ligegyldighed*

g1 Sophie Cathrine Matheson, født ca 1752, bgr 1784 26/11 i Land

Barn:

1.9.1 Andreas Lund Tandberg, født 1784 17/11 i Land, død 1848 24/12 i Hurdal, verkseier og løytnant
g. Birgitte Cecilie Severine Sørensdatter Pind, døpt 1777 13/6 i Larvik, død 1858 4/2 Hurdal, Verket

g2 (1799 24/9 Land) Gunhild Margrete Wive, døpt 1753 30/9 i Hole, Rytteraker, død 1827 24/8 i Land

1.10 Erik Povelsen Tandberg, døpt 1737 22/2, død som barn

1.11 Anne Cathrine Povelsdatter Tandberg, døpt 1738 13/9, død 1825 17/1, Hole

g. (1777 17/3 N:hov) Torsten Johannessen Bye på Helgeland i Hole, døpt 1739 7/5 i Hole, død 1829 13/4 i Hole, lensmann, prokurator

Barn:

1.11.1 Maren (Pauline) Torstensdatter Bye, døpt 1778 27/9 i Hole, død 1841 10/12, Nærstad

g1 (1799 28/7 Hole) Johannes Johannessen Bye på Nærstad, døpt 1771 27/10 i Hole, død 1801 april i N:hov, skifte 1805 6/9, lensmann, en datter

Barn:

1.11.1.1 Anne Cathrine Bye, døpt 1799 27/12 i N:hov, død 1847 13/7, Nærstad

g. (1821 8/7 N:hov) Jesper Gottlieb Seip, født 1793 3/3 på Frederikshald, død 1865 4/10 i N:hov, Helgerud, oberstløytnant, ordfører i Hole 1837-1840

Barn:

1.11.1.1.1 Maren Pauline Seip, født 1822 17/8 i Hole, bgr 1852 18/5, Nærstad

1.11.1.1.2 Karen Seip, født 1823 13/9 i Hole, død 1902 31/3 i N:hov, Frok

g. (1848 16/11 N:hov) Andreas Melchior Glückstad Seip, født 1814, død 1859 6/8 i N:hov, Frok, distriktslege

1.11.1.1.3 Leonard Christian Casper Seip, født 1824 26/11 i Hole, død 1891 24/6, Nærstad, oberst g. Carin Jönsson, født 1830 i Sverige, død 1891 14/1, Nærstad - fem barn født på Nærstad

1.11.1.1.4 Johannes Glückstad Seip, født 1830 15/1, Nærstad, død 1919 29/10, Hønefoss, agronom og fløtningsinspektør, ugift

g2 (1805 8/9 N:hov) Leonhard Christian Borchgrevink, døpt 1778 4/8 på Røros, død 1846 2/10, Nærstad, exam. jur., forlikelseskommisær, ingen barn

1.11.2 Johannes Torstensen Bye, proprietær på Helgeland, døpt 1780 12/11 i Hole, død 1842 31/7 i Hole

g. (1826 22/3 Hole) Karen Cathrine Fougner, født 1794 26/1 i Eiker, død 1873 20/5 på Ståvi i Bærum, bgr i Hole

Barn:

1.11.2.1 Carl Thorvald Bye, født 1827 17/7 i Hole, til Ståvi i Bærum, død 1890 15/1 i Kristiania, Thv Meyers gt 39

g. (1856 11/2 Asker) Maren Lovise Iversdatter Wiig, født 1834 10/1 i Hole, død 1914 12/1 i Asker

1.11.2.2 Johanne Marie Sofie Bye, født 1830 2/4 i Hole, pensjonatvertinne i Kristiania, ugift, død 1906 16/9 i Kristiania

1.11.2.3 Christopher Munthe Bye, født 1831 13/10 i Hole, vaisenhusforstander i Trondhjem, død 1900 8/12 i Kristiania, ugift

1.11.2.4 Maren Gabrielle Bye, født 1832 6/12 i Hole, død 1910 4/11 på Biri, Nøysomhet gård g. (1859 9/8 i Kra, Trefoldighet) Johan Pedersen Lie, født ca 1835 i Vardal, død 1901 26/11 på Biri, bakermester

1.12 Dorthea Magdalene Povelsdatter Tandberg, født ca 1740, n. 1757

2. Else Engebretsdatter Nærstad, døpt 1708 8/7, skifte 1733 21/12

g. (1730 28/3 N:hov) Jacob Jonsen Wist ved Hønefossen, født ca 1707, bgr 1740 5/5 i N:hov, skifte 1740 29/8, prokurator

Barn:

2.1 Peter Nicolai Jacobsen Wist, født 1731 febr., n. 1742

2.2 Gunhild Dorthea Jacobsdatter Wist, døpt 1732 14/12, død som barn

Og hvem var Jakob Jensen Kloth?

Vi finner Jakob Jensen Kloth i sølvverksmann-tallene både for 1724, 1729 og 1732, ved én anledning som sprenger, og alle ganger hevdes han født på Ringerike. Han skal være født rundt 1709, og den eneste dette passer med i Norderhov er Jakob, døpt 1708 22/1 av foreldre Jens

snekker og Dorte Hansdatter, vel ved Hønefossen - disse to lar senere aldri høre mer fra seg. Kirkebøkene for Hole begynner ellers ikke før i 1716.

Har Jakob Jensen rett og slett tatt seg et slektsnavn som lød bra i hans hjemtrakter?

Jakob Jensen Kloth, født ca 1709 på Ringerike, bgr 1742 20/1 på Kongsberg, bergverksarbeider

g1 (1732 6/3 Kbg) Maren Konstantsdatter, født ca 1705, bgr 1738 15/4 på Kongsberg

Barn:

1. Johan Jakobsen Kloth, døpt 1732 30/3, bgr 1732 5/4 på Kongsberg

2. Dorte Marie Jakobsdatter Kloth, døpt 1733 12/4 på Kongsberg, død som barn

3. Jens Jakobsen Kloth, døpt 1734 26/5 på Kongsberg, n. 1742
g2 (1740 2/1 Kbg) Berte Larsdatter
Barn:
4. Einer Jakobsen Kloth, døpt 1740 2/10, bgr 1742 13/10 på Kongsberg

Kloth-navnet forsvinner

Slektsnavnet Kloth ble utover 1700-tallet borte fra Ringerike, og vi ser at flere av navnebærerne dro til Kongsberg. Maren Kloth ble 27. september 1789 begravet ved Norderhov kirke, 74 år og fattig, og hun er ikke lett å plasere. I 1801 er det ikke en eneste person på Ringerike som med navnet Kloth, faktisk heller ikke på Kongsberg! Christopher Christophersen (født 1753), sønnesønns sønn av Jakob Christophersen, sees ved visse anledninger å bruke Kloth-navnet, men ikke ved manntallet i 1801 - om det da ikke er listeføreren som har sløffet slektsnavnet.

I hele østlandsområdet er det bare to personer med dette navnet: styrmann Niels Bothig Kloed (19) og tjenestejenta Else Maria Klod (24), begge i Christiania, men ingen av disse ser ut til å ha tilknytning til slekten ved Hønefossen.

Det var sønnene som i eldre tider fikk æren av å bære slektsnavnet videre. Stammoren Gun-

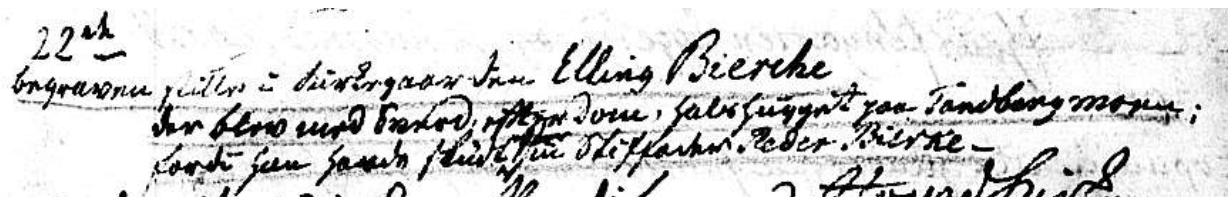
hild Jakobsdatter Kloth hadde tre sønner, men Henrik forsvant, og fogden Iver, som flyttet til Kongsberg-traktene, hadde bare døtre. Det var Jakob Christophersens barn som skulle føre familienavnet videre på Ringerike, men disse har tapt seg i historiens mørke.

Det var derimot Gunhilds datter av annet ekteskap, Maren Nilsdatter på Nærstad, som trådte til slik at slekten ikke døde ut på Ringerike. Likevel var det bare ett av hennes fjorten barnebarn som slo seg ned her, og ut på 1900-tallet var Seip-folket på Nærstad de eneste ringerikinger som kunne påvise at de stammet fra Kloth-slekten. Denne slektsgrenen er godt og detaljert beskrevet i Elise Tandbergs bok *En slekt Tanberg - Tandberg* fra 1938, men angitte fødesteder, dåps- og begravelsesdatoer er her ofte misvisende eller unøyaktige.

Litteratur

- Bakken, Olav T.: *Lårdalsoga*. Skien (1978).
Berg, Bjørn Ivar: *Sølvtyverier på Kongsberg 1623-1861*. Museumsforlaget, Trondheim (2020).
Berg, Rune Arenfeldt: Mer om stiger Michel Clausens slekt fra Gjesval i Hole. *Hringariki* nr 2/2011, s. 11-18.
Gran, T. O.: *Sandsværs saga. En bygdebok*. Andet bind. Kristiania (1913).
Høyendahl, Sten: Ringerikinger ved Kongsberg sølvverk før 1732. *Hringariki* nr 2/2018, s. 47-57.
Høyendahl, Sten: Ringerikinger ved Kongsberg sølvverk i 1765. *Hringariki* nr 1/2019, s. 53-66.
Lagesen, A.: *Ringeriske slekter II. Slekter fra Haug*. Oslo (1930).
Ropeid, Andreas: *Hønefoss. Sagbruk og sagarbeidere 1600-1800*. Første bind (1952). Utgitt av Hønefoss kommune.
Steinhamar, August: *Norderhov. En fremstilling av herredets utvikling til 1914*. Kristiania (1914).
Tandberg, Elise: *En slekt Tanberg - Tandberg*. 2. utgave. Oslo (1938).

Fra kirkebøkene

1777 22de Decemb:

begraven stille i Kirkegaarden Elling Bierche, der blev med Sverd efter Dom, halshugget paa Tandbergmoen; fordi han havde skudt efter sin Stiffader Peder Bierke -

Norderhov ministerialbok 5, fol. 53a.

Strid om Hunsdalen i Ytre Ådalen på 1600-tallet

Hunsdalen i Ytre Ådalen nevnes i 1652 som et engstykke under Hen, tilhørende Jevnaker prestebol, med landskyld 1 bpd fisk, som i 1577 er nevnt som landskyld av Semmen.¹ Allerede i 1630-årene var det oppstått uenighet om hvem som egentlig var eier av Hunsdalen. Flere hadde henvendt seg til herr Thorkild Pederssøn, sogneprest på Jevnaker, for å få bruke området, men presten hadde svart at han ikke hadde papir på dette - derimot hadde han fiskerett der.

av Sten Høyendahl

Rettergang i Hunsdalen ble påbegynt 19. august 1673 med tolv lagrettesmenn og bygdelensmannen Villads Trøgstad tilstede, ettersom Truls Aslesen på Søre Semmen tre uker tidligere hadde tatt ut stevning mot sin nabo Rolv Gudbrandsen Hen. Truls anførte at engestykket Hunsdalen, også kalt Hunstad, fra gammel tid skulle ha ligget til Søre Semmen, og hevdet at Rolv, som urettmessig brukte dette området, måtte fravike dette og betale erstatning. Også herr Anders Paus, salig herr Thorkilds svigersønn og etterfølger i Jevnaker fra 1663, som var Rolvs landherre og hjemmelsmann til Hunsdalen, var innstevnet. Herr Anders oppholdt seg imidlertid på embetets vegne i Christiania, og Rolv ville ha saken utsatt. Truls ba om å få føre tre vitner, og fikk rettens medhold i dette.²

Vitnemål om skogbruk og fiske

Nå var nok Hunsdalen noe mer enn bare et stykke eng, og dette framgikk klart av vitnemålene. Den blinde, gamle Engebret Engebretsen Rognerud opplyste at han 26 år tidligere, altså rundt 1647, hadde hatt tilhold i Stavlund sør for elva like ved Hen. Han hadde da oppsøkt herr Thorkild og spurt om han kunne leie en liten plass i Hunsdalen vest for elva, da han hadde hørt si at presten hadde to plasser der. Dette benektet herr Thorkild, som sa at han hadde to fiskevarp der i Fluettjernet som hans hustru hadde fått i arv på Gran. Han skulle gjerne ha

imøtekommet Engebret, men kunne ikke bygsle bort noe han ikke hadde i sin bok, og også Gudbrand Hen, Rolvs far, hadde tidligere vært hos ham i samme ærend. Hadde Engebret ellers sett at Gudbrand hadde drevet tømmerhogst i skogen der? Det hadde ikke Engebret, men han ga da heller ikke akt på slikt.

Ragnhild Haakensdatter Grønvoll kunne fortelle at omtrent førti år tidligere, altså rundt 1633, hadde hennes far leid Fluettjernet i tre års tid av herr Thorkild. Haaken Grønvoll hadde da lagt merke til at Klaus Fjelstad i Hole hogg tømmer i et område som han hadde leid av Asle Skollerud, men presten hadde ikke vist interesse for dette, da han bare eide fiskevannet: *di maa hugge der for mig huem der uill*. Haaken hadde sagt at Asle Skollerud og broren Karl på Søre Semmen i denne tiden hadde brukt og holdt seg til Hunsdalen.

Også Ragnhilds bror, Erik Haakensen, hadde i noen år med samtykke av Asle og Karl bodd i Hunsdalen, men da husene brant der, hadde han flyttet med sine barn til Hen, og dermed kom folket på Hen til å bruke både røstøet og fiskerettighetene i tjernet. Allerede da var Karl Semmen avgått ved døden, og var blitt etterfulgt av leilendingene Svend og Finn før Truls Aslesen, Asle Skolleruds sønn, kom dit.

Ragnhilds tidsangivelse om det som skjedde førti år tidligere har åpenbart vært ganske nøyaktig. Faren Haaken Grønvoll døde rundt 1640, mens Karl Søre Semmen står som bruker mellom 1622 og 1631, da han forsvant fra skattemellistene. En Erik er nevnt i skattemellistene mellom 1632 og 1635 på Søre Semmen, og kan neppe være noen annen enn Erik Haakensen.

Even Persen Vågård hadde 46 år tidligere, så tidlig som rundt 1627, hørt at herr Thorkild hadde et røstø ved Fluettjernet, og ønsket derfor å ta *denne for^{ne} omtuistige pladz Hundzdallen af han: i böxsell*. Og herr Thorkild svarte som han alltid senere gjorde, han kjente seg bare til vannet, men ga likevel Even et håp: *jeg schall forfare i min boeg, Saa kand du komme igien en anden gang*. Dette hadde da også Even gjort noe

¹ Halvorsen (1958), s. 11.

² Statsarkivet på Kongsberg (SAKO), Ringerike og Hallingdal sorenskriveri (RH sskr), tingbok II-2, fol. 106a-

107b (feil i pagineringen), 19. aug. 1673 - se også Ringerike Slekthistorielags trykte utgave, s. 27-28, jf lagets nettsider.

senere, dessverre for ham uten resultat. Presten hadde slått ut med hendene og sagt at han *kien-dis Sig der indted, huerchen i Schouf eller March*.

Even kunne også fortelle at Trond Klausen Fjellstad hadde hogd tømmer i området med tillatelse av Engebret på Søre Semmen, en annen bror av Asle Christoffersen som hadde avløst en eldre Asle som oppsitter på Skollerud, trolig rundt 1630.³

Truls Semmen framla nå to gamle pergamentbrev som skulle handle om Hunsdalen og Semmen, men ingen klarte å tyde skrift i gammel stil der og da. Saken ble dermed utsatt.

Saken fortsetter

To måneder senere, 22. oktober, fortsatte rettergangen på Hen, og fogdens fullmektig Hans Nielsson var tilstede. Herr Anders Paus var nå representert av sin svoger Mads Thorkildsson, som innla en bygselseddel av 31. mai 1652 der herr Thorkild hadde *Sted och fest Rolf Heen Hunsdahl och Fluekiend*. Den tidligere statholderen Iver Krabbe hadde 29. januar 1663 gitt herr Anders brev av på at han skulle nyte og beholde alle rettigheter som fra arilds tid hadde tilligget prestegjeldet. Jacob Sørensson, Truls Semmens fullmektig, protesterte mot bygselseddelen, som sto i strid med herr Thorkilds ord om at han ikke eide noe i Hunsdalen. Seddelen var også utstedt lenge etter dette.

Rolv førte nå sine vitner. Enken Helle Follum bekjente at da hennes ektemann Torbjørn Follum levde, lå Hunsdalen øde, og dette kunne være vel førti år siden, altså rundt 1633. Da gikk Torbjørn til herr Thorkild og tok Hunsdalen i bygsel, og året etter kom presten til Hen, sendte bud etter Torbjørn og ba ham avstå røstøet til Gudbrand Hen. Torbjørn svarte at Gudbrand var hans gode venn, og gikk med på dette. Jon Follum, Helles sønn, bekreftet morens ord.

Mattis Paalsen finne hadde vært her i prestegjeldet siden siste feide, vel Bjelkefeiden som ble avsluttet i 1660. Da han kom hit fra *Houdahlen*, hvor nå dét monne være (Odal?), kom han med Rolv Hens tillatelse i hus i Hunsdalen, og var der i tolv år før han flyttet til Hadeland. Det første han gjorde i Hunsdalen var på finsk vis å rydde bråte og bygge badstu, men så kom Asle Skollerud og ville rive ned badstua, da han mente den sto på hans eiendeler. Etter å ha sett seg om endret Asle mening, og viste dem ei bru der han sa at grenseskillet gikk i en dokk.

Per Mattisen finne fortalte at han med Rolv Hens samtykke hadde kommet til Hunsdalen etter at Mattis Paalsen flyttet ut, og dette var ved halvorsok (15. mai) fem år tidligere. Dette stemmer ikke helt med tidsangivelsene til Mattis, som kanskje hadde tatt utgangspunkt i Krabbe-krigen (avsluttet 1658) som «den siste feide». Før Per kom dit, hadde Mattis sammen med Paal Henriksen, sønn av det beryktede paret Henrik finne og Kari Nilsdatter på Sørums Heradsbygda, ryddet en rugbråte mellom Hunsdalen og Semmen, dels på Hunsdalens og dels på Semmens eiendeler. Asle Skollerud reagerte på dette, og sa han kunne ha tatt all rug nord for dokken fra Rolv Hen, men ikke ville gjøre dette for gammelt vennskaps skyld - *Vorherre födde han: vell dend lille slich foruden*.

Per vitnet videre om at Mattis Paalsen hadde sagt at det lå et røstø mellom Semmen og Hunsdalen, som han ville ta i bygsel av kongens fogd. Da hadde Asle Skollerud svart at det var han alene som eide dette stykket, det hadde han brever på i sin kiste - *och om Mattis kom der, da skulle hand slaae hans Lemmer i sönder*.

Jon Vågård hadde mer enn 48 år tidligere, altså midt på 1620-tallet, bodd hjemme hos sin

³ Solberg (1991), s. 13.

far på Vågård. Faren hadde da leid skog av en som de kalte Svarte-Lars, den første som hadde ryddet i Hunsdalen, og Jon hadde vært med og hogd tømmer rundt tjernet, men hvem som var landherre visste han ikke. Herr Peder Mortenssøn hadde vært sogneprest på Jevnaker fram til 1620, da herr Thorkild avløste ham.

Rolv Hen framla nå herr Thorkild Pederssøns kvittering av 12. april 1662 for landskyld. Mads Thorkildssøn opplyste at kirkestolen for Jevnaker prestebol fortsatt ikke var skaffet til veie, men at den kunne ventes hver dag. Kirkestolen var en protokoll over kirkens eiendommer og faste inntekter.

Saken ble nå oppsatt til 3. desember.⁴

Dom avsies

Rettsmøtet i desember 1673 ble aldri fullført. Rolv Hen og herr Anders' fullmektig møtte riktignok, men uten kirkestolen, og været var så dårlig at bare fire av lagrettemennene nådde fram. Rettergangen ble først gjenopptatt 8. juli 1674 i Hunsdalen med bygdelensmann og fogdens fullmektig tilstede. Rolv Hen møtte ikke etter å ha forsøkt seg med alle mulige utflukter, men to av lagrettemennene dro ut og hentet ham. Kirkestolen var fortsatt ikke framlagt, og sorenskriveren klarte ikke å skjule sin irritasjon: *Och Muelig Slige udfluchter Alleene udj den Mee-ning henseet baade at giöre Citanten och Ret-tens betiente Treet och Keed af Sagen.*

Dommen ble avsagt i klare ord, og støttet seg på Truls Semmens tre vitner som alle hadde gjengitt herr Thorkilds ord om at han aldri hadde hatt eiendom her. Det ble fastslått at Asle Skollerud og hans bror hadde brukt Hunsdalen under Søre Semmen, og vist til Ragnhild Grønvolls ord om hvordan de på Hen var kommet til plassen. Rolv Hens vitner ble ikke nevnt i domsavsigelsen.

Retten vektla også ett av de gamle pergamentbrevene som viste at det var solgt 2½ öris-boll Jord i Syndre gaarden i Semen som ligger i V-tui huusdallen i Studiche fiedengen. Dette brevet er trykt i Diplomatarum Norvegicum III (nr 994); det er utstedt 15. september 1494 på Vang i Jevnaker, og viser at 1600-tallets mennesker hadde sine problemer med den gamle skriften. Riktig tyding skal være: *i sudre gardh-enom Simmene som ligger iytte Hurodalenom i*

Strendighe fyordongenom. Dette transkriberes slik: i søre gården i Semmen som ligger i ytre Ådalen i Strandingsfjerdengen.

Granskingen av området viste at plassen Hunsdalen lå ikke lenger enn tre-fire muskett-skudd sør for Søre Semmen, inn mot Mikkel Oppens eier i Rognerud, og elva rant like ved gården og plassen på østsiden. Utrasten vest for elva ble beskrevet som lite verdifull, men med unntak for selve plassen og røstøet.

Truls Semmen fikk full støtte i retten, også fordi herr Thorkilds bygselseddel til Rolv Hen var utstedt mange år etter prestens utsagn om at han ikke eide noe i området. Truls hadde bedt om å bli tilstått kost og tæring til 32 riksdaler, mens retten fant at 18 riksdaler var et passende beløp for Rolv Hen å betale.⁵ Truls pantsatte 30. juli samme år Hunsdalen til Ingeborg salig Hans Hanssøns på Bragernes.⁶

Var det flere plasser i Hunsdalen?

Ragnhild Grønvoll hadde vitnet om at broren Erik Haakensen noen år hadde bodd her med samtykke av Karl på Søre Semmen, som etter alt å dømme døde i 1631. Erik hadde flyttet til Hen da husene brant, og hadde åpenbart bodd i Hunsdalen fra midten av 1620-årene. Oppholdet på Hen var trolig bare for kort tid, ettersom han etter all sannsynlighet er identisk med Erik som mellom 1632 og 1635 er oppført som bruker av Søre Semmen. Men ble Eriks nedbrente hus i Hunsdalen bygd opp igjen?

Jon Vågård hadde vitnet om at hans far en gang på 1620-tallet hadde leid skog av en Svarte-Lars, den første som hadde ryddet i Hunsdalen. Jon nevnte ikke noen bosetning der og visste heller ikke om noen landherre, men det kan vel være at flere hadde rettigheter i dette området - Engebret Rognerud hadde rundt 1647 hørt at det var to plasser i Hunsdalen.

Enken Helle Follum hadde fortalt at Hunsdalen rundt 1633 hadde ligget øde da Torbjørn Follum hadde tatt plassen i bygsel av herr Thorkild, og året etter hadde Torbjørn etter prestens oppfordring avstått røstøet til Gudbrand Hen. Sønnen Jon bekreftet også dette, men det stemmer dårlig med at herr Thorkild overfor flere andre hadde nektet for å ha hatt eiendomsrett til området, og retten avsto da også fra å vurdere Follum-folkets vitneprov i domsavsigelsen.

⁴ RH sskr, tingbok II-2, fol. 127a-128b, 22. okt. 1673 - se også Ringerike Slektshistorielags trykte utgave, s. 47-48, jf lagets nettsider. Thorleif Solberg har i *Hringariki* nr 1/1995 tatt inn rettsreferatene fra 1673 (med noen feil-tydinger), flere år før utskrift av tingboken ble lagt ut på

nettet, men han var da ikke oppmerksom på at saken ble videreført i 1674.

⁵ RH sskr, tingbok II-3, fol. 18a-19a, 8. juli 1674 - se også Ringerike Slektshistorielags trykte utgave, s. 18-20.

⁶ RH sskr, tingbok I-21, fol. 134b-135a, 8. juli 1691.

Engebret Hunsdalen skomaker nevnes i en gjeldssak i 1657⁷ - kan dette være Asle Skolleruds bror? Thorleif Solberg har antatt at broren Engebret er identisk med Engebret Christoffersen *Kalsiöe* (Kalvsjø i Lunner?) som 13. juli 1663 utstedte et skjøte på 12 settinger i Søre Semmen.⁸

Hunsdalen blir finneplass

Finnen Mattis Paalsen, som etter eget utsagn hadde bodd her i tolv år før han flyttet til Hadeland, var trolig kommet til Hunsdalen i slutten av 1650-årene. Han står oppført i sogneprestenes manntall 1664 under Hen, 35 år gammel, mens han i 1666 er plassert i Hunsdalen, nå i en alder av 41 år.

Mattis Paalsen Hunsdalen og Kari Henriksdatter, hans festekvinne, ble 19. juli 1663 bøtelagt for å ha fått barn før inngått ekteskap.⁹ Kari må ha vært hans annen kone, ettersom sønnen Mattis Mattisen, som i 1674 ble hengt i Asker for innbruddstyverier, hadde sagt seg rundt 25 år gammel og barnefødt, altså oppvokst, i Hunsdalen.¹⁰ Mattis Mattisen må ha vært født rundt 1650, men er ikke oppført i Hunsdalen i 1666-manntallet.

Per Mattisen finne kan bare ha vært på plassen i kort tid, ettersom neste bruker, Mons, var her fra slutten av 1660-årene. I en sak 17. august 1708 på Bergsund vitnet Mons om at Asle

Skollerud førte år tidligere hadde vist ham ei myr med et lite tjern, som han kalte *Flejermyr kiendet*¹¹ - og Asle Skollerud ble det skiftet etter allerede i 1669.¹² Mons Hunsdalen er i likhet med altfor mange andre ikke oppført i begravelseslistene for Norderhov, men han var altså i live så sent som i 1708. Sønnene Lars (i live 1715) og Knut (gift 1712, død 1772) brukte plassen utover 1700-tallet.

Vi vet ikke noe sikkert om Mons, men også han kan ha vært av finsk avstamning, da navnene på ham og hans sønner var gangbare både for nordmenn og finner. Finnene i Norge brukte på denne tiden bare bibelske navn og helgennavn, og den aktuelle helgenen her var Magnus Erlandsson den hellige, jarl av Orknøyene, som i 1115 led martyrdøden. Navnet Knut var sjeldent brukt blant finner, men gikk tilbake på kong Knud den hellige av Danmark. Det ble helst uttalt *nut*.

Et hjertesukk

Få plasser har vært gjenstand for så mye strid på 1600-tallet som Hunsdalen, og det er i det hele tatt sjelden man ser så mange motstridende vitnesbyrd som i denne saken. Selv om Truls Semmen gikk seirende ut i hjemtingsdommen av 1674, er det fortsatt uklarheter om de tidligere eiendomsforholdene.

Litteratur

Halvorsen, Eyvind Fjeld: Odelsbønder og leilendinger på Ringerike i 1624. *Ringerike* 1958, s. 9-15.

Høyendahl, Sten: Herr Otte Jacobssøns leiermålslistene i Norderhov. *Hringariki* nr 1/2010, s. 24-29.

Høyendahl, Sten: Ringerikinger i de eldste tingbøkene for Aker sorenskriveri. *Hringariki* nr 1/2014, s. 54-65.

Solberg, Thorleif: Asle Skollerud. *Hringariki* nr 1/1991, s. 2-14.

Alle årstall fra skattelister før 1660 bygger på professor Eyvind Fjeld Halvorsens register, som er lagt ut på Ringerike Slektshistorielags nettsider. Lang erfaring med registrene tilsier at de er fullt ut pålitelige.

⁷ SAKO, Eiker, Modum og Sigdal sorenskriveri, tingbok I-26, fol. 48b, 27. april 1657.

⁸ RH sskr, tingbok I-22, fol. 9a-b, 5. juli 1690. Solberg har tydet stedsnavnet som Kolsjø, men bokstavene *a* og *o* er ofte umulig å skille fra hverandre i gotisk skrift.

⁹ Riksarkivet, Eldre avdeling, pakkeserie med uplasserte saker (av arkivpersonale kalt «Kaos») - se også Høyendahl (2010), s. 26.

¹⁰ Høyendahl (2014), s. 55.

¹¹ RH sskr, aktsprotokoll 7, fol. 127a, 17. aug. 1708 - se også Ringerike Slektshistorielags trykte utgave, s. 92.

¹² Skiftet etter Asle Christoffersen Skollerud ble påbegynt 13. september 1669, jf en opplysning i skifte 12. august 1749 etter avdøde Petter Jonsen Hallsteinrud, jf RH sskr, skifteprotokoll 15, fol. 81. Se også Solberg (1991), s. 8.

Begravelser i Norderhov prestegjeld - og litt om kildematerialets utilstrekkelighet

Man skal ikke holde på lenge med kirkebøkene fra 1700-tallet før man innser at dødsfall ikke alltid er lett å oppspore. Sogneprestene hadde ingen klar instruks å rette seg etter, men begravelser synes ofte tilfeldig registrert, og særlig i Norderhov ser man at antall begravede i kirkebøkene for enkelte år er usannsynlig lavt.

av Sten Høyendahl

Dødeligheten i Norderhov var neppe lavere enn andre steder. Ved sjekk mot skifteprotokollene ser man lett at sogneprestene Daniel Ramus (tjenestetid 1717-1727), Hans Rosing (1727-1742) og Peter Jespersen Nyrop (1743-1763) har forsumt å føre disse listene tilfredsstillende.

Dødelighet og kirkebokførsel

De tidlige 1740-årene var en prøvelse for landet, og 1742 er ett av de verste årene i historien med et stort antall døde. Men Hole, som hadde langt mindre folketall enn Norderhov, opererer i årene 1741, 1742 og 1743 med vesentlig større dødelighet i kirkebøkene. I løpet av de tre første månedene i 1743 finner man bare to personer begravet i Norderhov, mens 23 ble innført i kirkeboken for Hole!

Noe kan nok forklares med at Hans Rosing døde i oktober 1742, og at etterfølgeren Peter Nyrop ikke ble innsatt i embetet før sommeren 1743. Hans Rosing har muligens vært syk og ikke klart å utføre sine oppgaver, men man hadde tross alt helt fra 1734 en personalkapellan her i hans svigersønn Henrik Christian Wurring, som i 1743 ble utnevnt til residerende kapellan. Denne Wurring må mildt sagt sies å ha utvist en påfallende passivitet i sin daglige gjerning. I 1749 ble han utnevnt til sogneprest på Jevnaker.

Nå var det vanlig at begravelser ble foretatt uten prest til stede, mens denne senere kunne foreta symbolsk jordfesting. Presten fikk trolig dødslistene av sine hjelpere, særlig i annekse. Vi ser ellers at enkelte er oppført to ganger i begravelseslistene på ulike datoer. Det kan tyde på at begravelser ofte ble notert på løse lapper og senere ført inn i kirkeboken, og slik arbeidsstil kunne nok over lengre tid forårsake misforståelser og rot i papirene.

Uregistrerte begravelser

Jeg har tidligere skrevet av kirkebok 1 (1704-1716), 2A (1717-1725) og 2B (1726-1739) for Norderhov i sin helhet, og disse avskriftene er lagt ut på slektshistorielagets nettsider. Til hver kirkebok har jeg også laget alfabetiske registre for ektefeller, dåp og begravelser. Dette har vært en langvarig prosess, og det er høyst usikkert om dette arbeidet vil bli fortsatt.

Alle kirkelige handlinger i protokollene for Norderhov er fram til 1793 ført i kronologisk rekkefølge, slik at det må letes etter hver enkelt begravelse. Familysearch er for denne perioden et brukbart oppsporingsmiddel for dåp og vielser på Ringerike, mens begravelser dessverre ikke er lagt inn.

Hvordan oppsporer man uregistrerte begravelser? Den enkleste metoden er å sjekke oppførte begravelser mot avdøde arvelatere i skifte-

I årene 1741-43 var det ifølge kirkeboken for Hole hhv 68, 134 og 68 begravelser. For Norderhov var tilsvarende tall 39, 83 og 25. Folketallet var i 1801 for Hole 2499 og for Norderhov 6365 personer (SSB 1980).

protokollene, og det er uventet mange her som ikke er innført i kirkeboken. Går man videre, er man avhengig av et alfabetisk register som jeg har utarbeidet over ektefeller og deres barn for 1740-1757 (dette er foreløpig ikke offentliggjort). Begravelseslistene må her sjekkes mot registeret og avdødes oppførte barn i skifteprotokollene.

Det er ellers bare et mindretall som det skiftes etter, og dødsfall må noteres der man av registeret ser at det forekommer to barn med samme navn i samme familie (til det siste må tas et ørlite forbehold - det hender jo, om enn nok-

så sjelden på Ringerike, at det i en familie finnes to søsken i live med samme navn).

Jeg har da avdekket uregistrerte begravelser i Norderhov for 54 voksne menn og 57 kvinner i disse årene, samt 153 barn under 20 år. Dette er absolutte minimumstall, og betyr at begravelser er helt tilfeldig innført i kirkeboken. I tillegg må vi regne med at heller ikke dødsfallene til et stort antall gamle og fattige mennesker ble registrert. Listene over uregistrerte begravelser viser at dette ikke bare er et fenomen fra begynnelsen av 1740-årene, men jevnt over hele perioden fram til 1757.

Uregistrerte dødsfall, menn, 20 år og eldre

Anders Engebretsen Flaskerud (Lu), skifte 1752 9/6
Anders Jensen Skaugstad (Hg), skifte 1756 13/11
Anders Jørgensen Knestang (Hg), jf skifte 1746 12/8
Arne Bertelsen Strømsoddeie (Lu), skifte 1756 30/7
Asle Olsen Løkke u. Skollerud, jf skifte 1741 15/6
Botolv Olsen Flaskerud (Lu), skifte 1744 5/2
Carsten Rødlind, fogd, skifte 1747 4/2
Christen Andersen Hval el. Lille Røste (Nh), skifte 1742 2/5
Engebret Persen Strømsodd (Lu), skifte 1741 1/6
Erik Nilsen Hæl (Vi), skifte 1755 20/8
Even Jakobsen Tranby (Lu), skifte 1755 5/6
Fredrik Olsen Ringerud (Vi), skifte 1749 18/8
Gjest Knutsen Åsen u. Oppegården (Lu), skifte 1755 5/6
Gudbrand Haraldsen Rustan (Vi), skifte 1742 10/2
Gudbrand Jonsen Gravliodden (Vi), skifte 1752 24/1
Gudbrand Larsen Hallingby (Nh), skifte 1749 11/8
Gudbrand Olsen Blakstvet (Vi), skifte 1743 10/6
Gunder Paalsen Klekken (Hg), skifte 1743 29/8
Halvor Mikkelsen Sessrudeie (Lu), skifte 1741 6/5
Hans Albrecht Frich på Vegstein (Nh), regimentsfeltskjær, skifte 1741 8/5
Hans Eriksen Setnes, Hønefossen, skifte 1749 11/3
Hans Haraldsen Kyta (Hg), skifte 1742 25/3
Hans Johansen Hælstøa u. Hæl (Vi), skifte 1742 20/7
Helge Torbjørnsen Krogsrud (Lu), skifte 1743 8/5
Henrik Olsen Veholt (Nh), skifte 1743 7/2
Johannes Jensen Oldeie (Lu), skifte 1755 5/6
Johannes Johansen Gravli (Vi), skifte 1756 3/8
Johannes Larsen Hunsdalen u. Semmen (Nh), skifte 1743 20/8

Uregistrerte dødsfall, gutter opp til 19 år

Amund Knutsen Modalseie (Lu), døpt 1742 4/11, død før 1750 okt.
Amund Knutsen Garhammereie (Nh), døpt 1750 4/10, død før 1756
Amund Torstensen Karlsrud (Nh), døpt 1740 10/1, død før 1751

Nh - Norderhov, Hg - Haug, Vi - Vikar, Lu - Lunder

Johannes Svendsen, sagfogd, Hønefossen, skifte 1747 5/8
Jon Gudbrandsen Hengsle u. Nes (Vi), skifte 1742 13/11
Jon Helgesen Krogsrud (Lu), skifte 1741 13/5
Jørgen Anundsen Semmeneie, skifte 1744 23/11
Klemet Ellingsen Uggen (Lu), skifte 1741 17/5
Knut Johansen Gravli (Vi), skifte 1747 6/3
Lars Lagesen Bjørkeeie (Nh), skifte 1748 30/7
Morten Knutsen Myre (Hg), skifte 1754 2/5
Nils Jensen Gundersløkka, død mellom 1741 aug. og 1742 10/6, da datteren Ingeborg er døpt
Nils Larsen Kileieie (Nh), død mellom 1743 mars og 1744 19/1, da sønnen Nils er døpt
Ole Alvsen Gjermundbu (Hg), skifte 1744 7/1
Ole Christoffersen Tveiten (Nh), skifte 1752 21/7
Ole Gudbrandsen Klintodden u. Busterud (Vi), skifte 1742 10/9
Ole Gudbrandsen Vardhugu (Vi), skifte 1742 22/6
Ole Johansen ved Sørgefoss, skifte 1743 6/4
Ole Jonsen Nøklebyeie (Nh), skifte 1742 26/1
Ole Olsen Kjos (Lu), skifte 1741 10/6
Ole Sefrisen Stubdal (Nh), skifte 1742 11/9
Ole Torgersen Veksal (Nh), skifte 1747 23/8
Per Halvorsen Hengsle u. Frok (Nh), skifte 1742 17/9
Per Persen Sessrudeie (Lu), skifte 1741 6/5
Paal Paalsen Søndereng (Nh), skifte 1743 11/9
Sindre Persen Engerodden (Vi), skifte 1742 23/6
Søren Halvorsen Bråten, Hønefoss, skifte 1740 7/11
Torbjørn Nilsen Hovseie (Hg), skifte 1743 5/1
Torbjørn Olsen Land (Lu), skifte 1741 9/4

– betyr død relativt kort tid etter dåpen

Anders Olsen Holter (Vi), døpt 1746 16/10 –
Anders Olsen Skagneseie (Vi), døpt 1748 20/1, død før 1754 mars
Asle Helgesen Øst-Veme (Nh), døpt 1742 12/8, død før skifte 1743 14/12

Asle Olsen Oppegården (Lu), døpt 1731 6/10,
død før skifte 1746 15/2
Asle Trulsen Bergsund (Vi), døpt 1744 5/7 –
Bersvend Olsen Strømsodd (Lu), døpt 1742 1/9,
død før skifte 1744 23/5
Bjørn Nilsen Skarrud (Vi), døpt 1741 28/5 –
Bjørn Nilsen Skarrud (Vi), døpt 1743 27/1,
død før skifte 1756 2/8 på Åset
Christen Henriksen Tangen (Nh), døpt 1753 21/10 –
Christen Palmesen Semmen (Nh), døpt 1733 29/3,
skifte 1743 26/8
Christian Nilsen Heieren (Nh), døpt 1755 9/11 –
Christoffer Olsen Hønefoss, døpt 1756 1/1 –
Christoffer Olsen Olsvika (Vi), døpt 1741 21/1 –
Ellend Olsen Follum (Nh), døpt 1740 16/10,
død før skifte 1754 17/4
Ellev Bjørnsen Strømsodd (Lu), døpt 1752 3/6,
død før skifte 1754 12/9
Ellev Steffensen Knestang (Hg), døpt 1752 2/7,
død før skifte 1756 17/12
Elling Andersen Lundesgården (Lu), døpt 1742 1/9 –
Elling Gudbrandsen Blakstvet (Vi), døpt 1742 27/5 –
Elling Iversen Andinrud (Lu), døpt 1740 29/5 –
Engebret Iversen Smedsbøle (Hg), døpt 1741 5/2 –
Engebret Nilsen Krakstadeie (Hg), døpt 1747 12/11 –
Engebret Olsen Gile (Nh), døpt 1740 21/8,
død før skifte 1744 24/11
Engebret Olsen Sundet (Nh), døpt 1741 3/12,
død før 1753 sept.
Erik Hansen Setnes ved Hønefossen,
døpt 1740 25/3, død før skifte 1749 11/3
Erik Hansen Setnes ved Hønefossen, døpt 1744 9/8,
død før skifte 1749 11/3
Erik Knutsen Somdalseie (Nh), døpt 1742 28/1 –
Even Jonsen Strømstøa (Vi), døpt 1750 24/1,
død før 1757 mai
Frederik Christian Hygen, døpt 1751 19/12 –
Fredrik Andersen Buttingsrud (Vi), døpt 1751 29/8 –
Fredrik Larsen Buttingsrud (Vi), døpt 1745 16/1 –
Gregers Bjørnsen Strømsodd (Lu), døpt 1744 11/4 –
Gudbrand Endresen Lunde (Vi), døpt 1744 1/2,
død før 1751 mai
Gudbrand Engebretsen (Lu), døpt 1754 17/3 –
Halvor Gudbrandsen Nipa (Lu), døpt 1754 9/2 –
Hans Andersen Brandalen (Nh), døpt 1750 22/3 –
Hans Hansen Hønefoss, døpt 1741 29/10 –
Hans Tordsen Heieren (Nh), døpt 1744 12/7,
død før 1751 sept.
Harald Iversen Veieneie (Nh), døpt 1747 12/2 –
Henrik Davidsen Hønefoss, døpt 1741 26/11 –
Henrik Davidsen Hønefoss, døpt 1744 2/2 –
Henrik Esaiassen Vesterneie (Hg), døpt 1740 31/1,
død før 1745 okt.
Haaken Ellingsen Storjordet, døpt 1744 25/10 –
Isak Olsen Jonsrud i Soknedalen, døpt 1747 10/9 –
Iver Halvorsen Skaugstad (Hg), døpt 1753 8/7,
død før skifte 1754 2/5
Jens Helgesen Røsby (Lu), døpt 1749 6/1,
død før skifte 1755 5/6
Jens Henningsen Hønefoss, døpt 1745 15/8 –

Norderhov kirke. Tegning av L. D. Klüwer (1823).

Jørgen Jørgensen Gullerud (Nh), døpt 1757 7/8,
død før skifte 1757 5/12
Karl Jakobsen Øst-Vemeeie (Nh), døpt 1742 30/9 –
Klemet Eriksen Oppegården (Lu), døpt 1740 28/5 –
Knut Evensen Tranby (Lu), døpt 1741 1/7,
død før skifte 1755 5/6
Knut Olsen Uggen (Lu), døpt 1754 28/4 –
Lars Alvsen Moen u. Sørums (Nh), døpt 1741 18/6,
død før 1753 okt.
Lars Jensen Vaker (Nh), døpt 1744 6/1,
død før skifte 1754 2/4
Lars Jørgensen Follum (Nh), døpt 1742 2/12 –
Mikkel Olsen Sørsdalseie (Lu), døpt 1740 29/5 –
Nils Haraldsen Setrangeie (Hg), døpt 1751 19/9 –
Nils Jensen Hønefoss, døpt 1742 15/5, død før 1745
Nils Jensen Sandsetra (Nh), døpt 1751 7/2,
død før skifte 1753 4/12
Nils Knutsen Berg (Hg), døpt 1743 15/4,
død før 1749 mars
Ole Eriksen Hesselberg på Vegstein (Nh),
døpt 1745 16/10, død før 1753 mars
Ole Haakensens Viul (Hg), døpt 1740 3/4 –
Ole Jensen (Lu), døpt 1750 8/11, død før 1753
Ole Jensen Sandsetra u. N:hov prestegård,
døpt 1742 30/9, død før skifte 1753 4/12
Ole Knutsen Gravli (Vi), døpt 1745 13/6,
død før 1750
Ole Larsen Skarrud (Vi), døpt 1749 3/8, død før
1756
Ole Madsen Klekkeneie (Hg), døpt 1746 14/8,
død før skifte 1756 20/9
Ole Nubsen Blakstvet (Vi), døpt 1747 9/7,
død før 1757 juli
Ole Olsen Semmeneie (Nh), født 1741 3/9,
død før skifte 1754 14/4

Ole Olsen Skagnesodden (Vi), døpt 1753 3/6 –
 Ole Olsen Tangen u. Sørsdal (Lu), døpt 1743 11/8,
 død før 1751 juni
 Ole Tordsen Støvern (Nh), døpt 1739 2/5,
 skifte 1742 7/10
 Ole Torkelsen Veksal (Nh), døpt 1751 24/10 –
 Per Andersen Flattum ved Hønefossen,
 døpt 1740 17/1, død før 1749 okt.
 Per Bendiksen Sessrudeie (Lu), døpt 1745 20/11,
 død før skifte 1752 9/6
 Per Christensen Slora (Nh), døpt 1743 2/2,
 død før 1750 mai
 Per Isaksen Henseie (Nh), døpt 1745 31/1,
 død før skifte 1751 30/11
 Per Olsen Moen (Lu), døpt 1752 23/4 –
 Per Tordsen Hengsle (Nh), døpt 1745 30/5 –
 Per Tordsen Hengsle (Nh), døpt 1749 20/4 –
 Petter Johansen Lindrup på Hallsteinrud (Nh),
 døpt 1742 7/3 –

Petter Johansen Lindrup på Hallsteinrud (Nh),
 døpt 1744 9/8 –
 Paal Gautesen Haukedalen (Lu), døpt 1751 11/7,
 død før skifte 1756 26/10
 Paal Hansen bilthuggers ved Heieren (Nh),
 døpt 1740 7/8, død før skifte 1746 7/2
 Paal Olsen Kittelsby (Lu), døpt 1753 7/1 –
 Tollev Eriksen Gjermundstrømmen (Vi),
 døpt 1746 5/6, død mellom 1748 nov. og 1753 juli
 Tomas Svendsen Viul (Hg), døpt 1742 23/9 –
 Torger Larsen Kullerud (Nh), døpt 1741 8/1 –
 Torger Mikkelsen Oppen (Nh), døpt 1742 15/5 –
 Truls Svendsen Hval (Hg), døpt 1747 22/5,
 død før 1753
 Vegar Olsen Alme (Hg), døpt 1751 1/1 –

Uregistrerte dødsfall, kvinner, 20 år og eldre

Anne Engebretsdatter ved Hønefossen, død 1740,
 gift med Ole Ottersen
 Anne Halvorsd. Nipa u. Øvern (Vi), skifte 1756 30/7
 Anne Marie Jørgensd. Knestang (Hg), skifte 1750 25/8
 Anne Olsdatter Heslebergeie (Nh), død ca 1744,
 gift med Nils Andersen
 Anne Olsdatter Hælstøa u. Hæl (Vi), skifte 1742 20/7
 Anne Trulsdatter Egge (Nh), skifte 1741 14/11
 Barbro Alvsdatter Veltikoll (Lu), død ca 1750,
 gift med Gjest Knutsen
 Berit Gudbrandsd. Midtmoen (Vi), skifte 1742 24/4
 Berit Torgrimsdatter Blakstvet (Vi), skifte 1741 8/5
 Berte Iversdatter ved Hønefossen, skifte 1749 11/3
 Catharina Elisabet Edler, fogdehustru, skifte 1747 4/2
 Christense Bendiksdatter Kile (Nh), død 1743,
 gift med Ole Jensen
 Eli Andersdatter Vesetrud (Hg), skifte 1754 2/5
 Eli Narvesdatter Myre (Hg), skifte 1754 2/5
 Else Aslesdatter Øst-Veme, skifte 1743 14/2
 Else Persd. Løkke u. Skollerud (Nh), skifte 1741 15/6
 Gjertrud Nilsdatter Vikar (Vi), trolig død 1755,
 gift med Gudbrand Gudbrandsen Rustan
 Gunhild Nilsdatter Bjørkeeie (Nh), skifte 1748 30/7
 Gunhild Torbjørnsdatter Kjos (Lu), skifte 1741 10/6
 Gunnor Andersdatter Knestang (Hg), død primo
 1743, gift med Erik Jakobsen
 Guri Torstensdatter Helgerud (Nh), skifte 1743 17/6
 Ingeborg Larsdatter, skifte 1744 12/12, Halvor Iver-
 sen Skaugstads festepike
 Ingeborg Olsdatter Amundstua u. Bergsund (Vi),
 skifte 1742 25/4
 Ingeborg Persdatter Klekken (Hg), skifte 1743 29/8
 Ingrid Sindresdatter Steffensrud u. Lindelia,
 jf skifte 1748 27/2
 Kari Christensdatter Hønefoss, trolig død 1740,
 gift med David Knutsen
 Kari Eriksdatter Bråten u. Nes (Vi), skifte 1748 13/9
 Kari Eriksdatter Rud (Lu), skifte 1743 1/7, hengt seg

Kari Olsdatter Henseie (Nh), skifte 1743 20/8
 Kari Olsdatter Hønefoss, skifte 1744 8/11
 Kari Olsd. Strømstøa u. Bergsund, skifte 1747 13/7
 Kari Vebjørnsdatter Land (Lu), skifte 1741 9/4
 Kirsti Gundersdatter Støvern (Nh), skifte 1742 20/5
 Kirsti Mikkelsdatter Langvassbråten u. Bergsrud
 (Lu), skifte 1753 6/2
 Kirsti Olsdatter Gryte u. Ringerud, skifte 1742 20/9
 Magnhild Knutsdatter Gravli (Vi), død ca 1743,
 gift med Johannes Johansen
 Magnhild Olsdatter Viul (Hg), skifte 1744 8/1
 Maren Engebretsdatter Nærstad, skifte 1757 14/4
 Mari Gudbrandsd. Oppeneie (Nh), skifte 1744 27/4
 Mari Helgesdatter Rognerud (Vi), skifte 1746 12/11
 Marit Ellevsd. Storvika u. Nes (Vi), skifte 1747 15/7
 Marte Gudbrandsdatter Askeie (Nh), skifte 1748 22/1
 Marte Haraldsdatter (Kytterud) ved Hønefossen,
 skifte 1742 16/4
 Marte Jespersdatter Bølgen (Hg), død før 1744,
 gift med Anders Evensen
 Marte Knutsdatter Kyta (Hg), skifte 1742 25/3
 Marte Olsdatter Oppen (Nh), skifte 1741 6/3
 Marte Olsd. Rinna u. Haugerud (Vi), skifte 1745 17/7
 Mette Jensd. Ågårdslia på Krokskogen, skifte 1747 3/8
 Olaug Persdatter Lindelia (Vi), skifte 1744 29/4
 Ragnhild Ellevsdatter av Soknedalen,
 henrettet 1748 5/7, skifte 1749 25/1
 Ragnhild Knutsdatter Hovseie (Hg), skifte 1743 5/1
 Ragnhild Olsd. Gjermundbu (Hg), skifte 1746 12/8
 Ragnhild Olsdatter Hunsdalen u. Semmen (Nh),
 skifte 1743 20/8
 Ragnhild Torstensdatter Jonsrud i Ytre Soknedalen,
 skifte 1740 28/1
 Sara Andersd. Brekke u. Sørsdal (Lu), skifte 1740 1/10
 Aase Halvorsdatter Flaskerud (Lu), skifte 1744 5/2
 Aase Helgesdatter Hønekilen (Nh), død mellom
 1748 og 1756, gift med Ole Bersvendsen bgr 1756 5/12 Nhv

Viker kirke, ukjent fotograf. Buskerud fylkesfotoarkiv.

Uregistrerte dødsfall, jenter opp til 19 år

Anne Danielsdatter Frankrik (Hg), døpt 1750 9/8 –
 Anne Gundersdatter Berg (Lu), døpt 1741 5/1 –
 Anne Haraldsdatter Kyta (Hg), døpt 1747 1/10 –
 Anne Maria Hansdatter Enger (Hg),
 døpt 1741 19/11, død før 1744 20/9
 Anne Mattiasdatter Ek (Nh), døpt 1740 18/9,
 død før skifte 1749 11/3
 Anne Persdatter Hagen (Nh), døpt 1740 9/10,
 død før 1746 aug.
 Anne Paalsdatter Hønefoss, døpt 1746 24/4,
 død før skifte 1753 1/9
 Astrid Helgesd. Hallkjennrud (Lu), døpt 1740 28/5 –
 Barbro Evensdatter Narverud (Lu), døpt 1740 28/5 –
 Barbro Olsdatter Hella (Vi), døpt 1750 20/9,
 død før 1757 aug.
 Berit Gudbrandsdatter Enger (Vi), døpt 1741 21/10 –
 Berit Olsdatter Evjua (Lu), født 1741 1/11 –
 Berte Nilsdatter Heieren (Nh), døpt 1745 7/3 –
 Dorte Knutsd. Haldumseie (Nh), døpt 1745 28/3 –
 Eli Hansdatter Støverneie, døpt 1752 12/11,
 død før skifte 1754 23/8
 Eli Larsd. Drolshammereie (Nh), døpt 1743 16/6 –
 Gjertrud Bjørnsd. Strømsodd (Lu), døpt 1746 18/6 –
 Gudbjørg Olsdatter Juve u. Rud (Lu),
 døpt 1753 2/9, død før skifte 1755 5/6
 Gunhild Ellingsd. Tuftin (Lu), døpt 1745 29/5 –
 Guri Olsdatter Engerodden (Vi), døpt 1745 17/1 –
 Ingeborg Eriksdatter Nes (Vi), døpt 1747 26/2,
 død før skifte 1755 20/8
 Ingeborg Evensd. Tranbyeie (Lu), døpt 1754 5/1 –
 Ingeborg Evensdatter Åmot (Lu), døpt 1750 5/1,
 død før 1756 juli

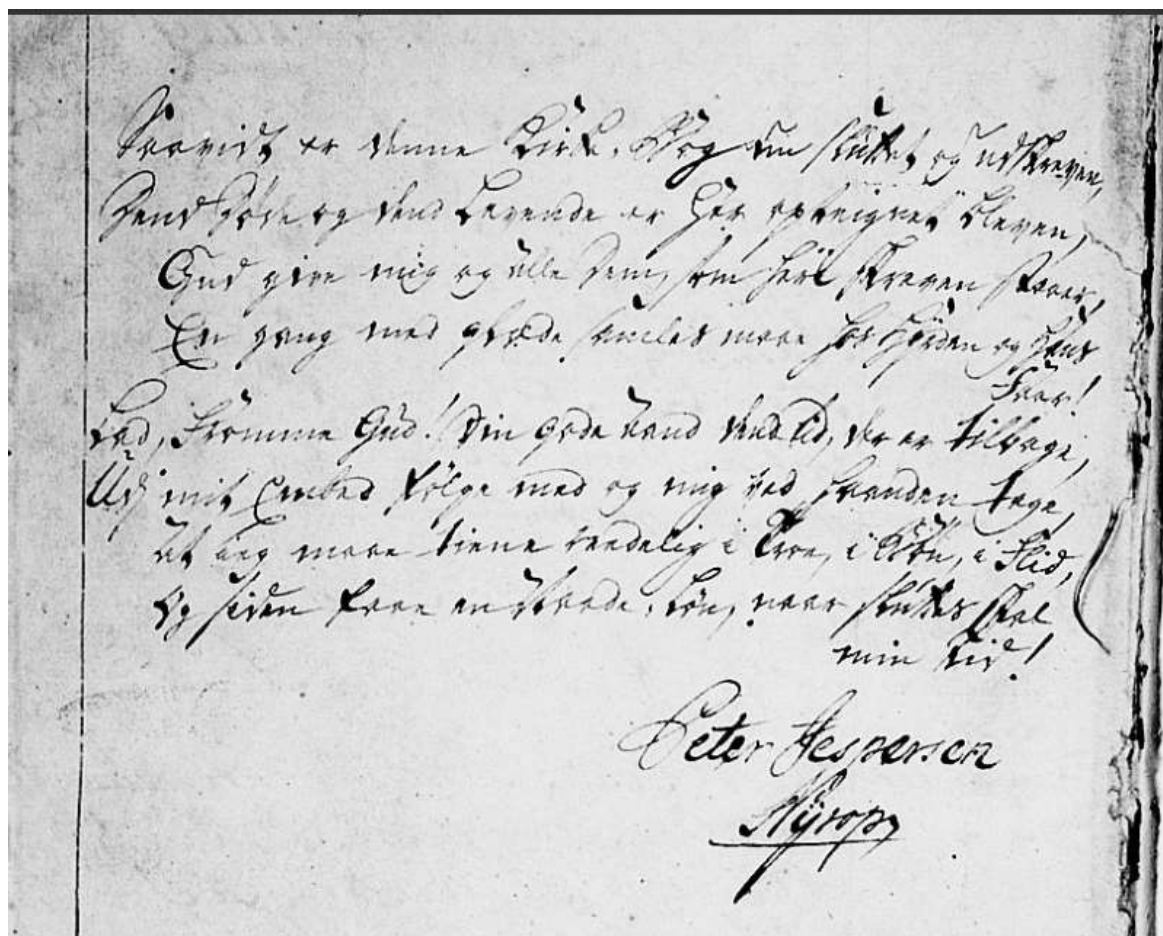
– betyr død relativt kort tid etter dåpen

Ingeborg Hansdatter Heieren (Nh), døpt 1747 1/11,
 død før 1752 sept.
 Ingeborg Olsdatter Oppegården (Lu),
 døpt 1739 13/9, skifte 1741 9/2
 Inger Mattiasdatter Ek (Nh), døpt 1740 18/9,
 død før skifte 1749 11/3
 Ingrid Olsdatter Dammen (Vi), døpt 1744 1/2 –
 Kari Andersdatter Hønefoss, døpt 1740 26/12,
 død før 1749 27/4
 Kari Andersdatter Neseie (Vi), døpt 1747 26/2,
 død før 1753 sept.
 Kari Andersdatter Semmen (Nh), døpt 1741 13/1,
 død før skifte 1742 13/8
 Kari Hansdatter Borger (Hg), døpt 1746 29/9 –
 Kari Hansdatter Setnes ved Hønefoss,
 døpt 1740 25/3, død før skifte 1749 11/3
 Kari Helgesdatter Hval (Hg), døpt 1750 20/12,
 død før 1757 des.
 Kari Johannesdatter (Lu), døpt 1754 6/1,
 død før skifte 1755 5/6
 Kari Klemetsdatter Uggen (Lu), døpt 1740 29/5 –
 Kari Larsdatter Hvalseie (Hg), døpt 1740 8/5,
 død før skifte 1748 27/5
 Kari Larsdatter Lundstad (Hg), døpt 1741 10/12 –
 Kari Persdatter Lindelieie (Vi), døpt 1751 23/5 –
 Kari Sindresdatter Bakke (Vi), døpt 1752 26/2,
 død før skifte 1754 4/2
 Kari Trulsdatter Lerberg ved Ask (Nh),
 døpt 1741 2/2, død før 1752 mai
 Kirsti Halvorsdatter Usådd (Lu), døpt 1754 9/6 –
 Kirsti Larsdatter Lundeeie (Vi), døpt 1747 15/10 –
 Kirsti Trulsdatter Væren (Vi), døpt 1743 16/3 –

Kirsti Trulsdatter Væren (Vi), døpt 1744 31/5,
død før 1751
Magnhild Johannesdatter Gravløie (Vi),
døpt 1748 30/3, død før skifte 1756 3/8
Malene Andersdatter Skaugstad, døpt 1756 29/2,
død før skifte 1756 13/11
Mari Andersdatter Flattum (Hg), døpt 1742 29/7,
død før 1754 sept.
Mari Engebretsdatter Skøyen (Hg), døpt 1740 17/1,
død før skifte 1742 20/9
Maria Persdatter Aurenbakken, døpt 1744 16/8 –
Marit Olsdatter Midtmoen (Vi), døpt 1756 17/1 –
Marit Torstensdatter Engereie (Vi), døpt 1748 24/2 –
Marte Alvsd. Skaugstadeie (Hg), døpt 1742 18/2 –

Ragne Evensdatter Tranby (Lu), døpt 1749 8/6,
død før skifte 1755 5/6
Ragnhild Hansdatter Krakstadstøa (Hg),
døpt 1742 13/1, død før 1746 mars
Ragnhild Olsdatter Dammen (Hg), døpt 1741 6/8,
død før 1747 okt.
Sara Mikkelsdatter Modalen (Lu), døpt 1744 10/5 –
Siri Iversdatter Andinrud (Lu), døpt 1743 2/3 –
Siri Iversdatter Andinrud (Lu), døpt 1747 5/1 –
Trondine Torstensdatter Helgerud (Nh),
født 1743?, død 1743
Aase Gautesd. Haukedalen (Lu), døpt 1750 22/2 –

Eventuelle feil bes rapportert til redaksjonen.

Sogneprest Nyrop avsluttet kirkeboken med et dikt tilegnet sin menighet, som selvsagt må gjengis her:

Saavidt er denne Kirke-Bog nu sluttet og udskreven,
Dend Døde og dend Levende er her optegnet bleven,
Gud give mig og Alle Dem, som heri skreven staaer,
En gang med glæde samles maae hos Hyrden og hans Faar!
Lad, Fromme Gud! Din gode Aand dend tid, der er tilbage,
Ud mit Embed følge med og mig ved haanden tage,
At ieg maae tiene reedelig i Troe, i Bön, i Flid,
Og siden faae en Naade-Lön, naar sluttet skal min Tid!

Peter Jespersen Nyrop

Ringerike

I gamle Dage - i den Tid da Frøkner for det meste var Jomfruer - var Ringerike Indbegrebet av Naturskjønnhet. Det toneangivende Kristiania hadde bestemt det, og da var det saa.

av Sfinx (Edle Hartmann Schjødt)

Det var før Skisportens Dage, og før Maalet og Fædrelandskjærligheden kom i Vælten. Naturen paa Ringerike er likesom ikke saa pralende norsk og ikke fuldt saa egnet for Skryt som Jotunheimen. Derfor passer denne bedst for Fædrelandskjærlighetsspecialisterne. Ja Nordmarka vet De. Men det egentlige Ringerike er for tamt for Maalberserkerne. Før i Tiden hadde ikke Folk Ben og laa paa Landet i Inkognitogaten og Grønnegate. Og da kunde man peke paa de saa "gale" Personer, som gik i Jotunheimen. Slikt var at friste Vorherre. Nu er det andre Tider, og man falder av Stolen av Forbauselse over et Menneske, som *ikke* har været i Jotunheimen. Jeg har ikke moralsk Mot til at bekjende, at jeg aldrig har sat mine Ben der. Man blir *for* generende original paa det. Jeg vil for resten snart ditop. Man skal ikke stikke sig ut.

Til Ringerike kom jeg aldrig, mens det var paa Moten, men først, efterat det var ganske gammeldags. Og jeg blev likefrem utledd, fordi jeg "vilde se" Ringerike. Hønefos er den By, som ligger længst fra Kristiania, og ingen har nogensinde været der.

Nordmarken kjender Ungdommen ut og ind. Ditop gaar næsten jeg og Liv og Leif og Alf altsaa hver evige Søndag og det er forfærdelig Leven. Vi gaar op om Laardan da. Mama tar naturligvis Livet av mig med al sin "Passendehet", men pyt, jeg gjør hvad jeg vil altsaa. Man kan da ikke bøie sig for Idiotien. Nei Tak. Har De nogensinde været oppe ved Øiangen, det idylliske mystiske Øiangen? Like under Ringkollen, hvorfra man ser langt ind i Telemarken? Fra hvilket Sted i Verden kan man ikke se Gaustafjeld forresten? Jorden er nemlig ikke rund mere, det er den sidste Opfindelse. Naa, men slik Granskog som rundt Øiangen har jeg aldrig set. Saa ranke og slanke Trær aldeles som Cypresser. Og alle de lyse Smaaøerne ute i det mørke Vandet. Og saa flust som det er med Vandliljer. Og fins der Nøk og Hulder noget

Edle Hartmann Schjødt ("Sfinx").
Karikatur av Fredrik Christian Bødtker.

Sted, saa maa det være der. Det er aldeles Asbjørnsensk. Men se, nu vilde jeg snakke om Ringerike, *selve* Ringerike, og saa gaar jeg straks vilse i Nordmarken.

Altsaa Ringerike, det frugtbare, fete, lyse, smilende, tætbebyggede Ringerike. Vist er det vakkert. Der er liksom saa akkurat passelig av alt. Passelig med Skog og Mark og Vand. Og Elvene slynger sig koket - "gaar i sære Bugtninger", som det heter i moderne Digterjargon - gjennom de mørke Eventyrskoge og de lyse Marker. Og Tyriffjorden, hvor "Kong Ring med sin Dronning til Gjestebud for", - ja nu skulde det bare mangle, at det var Randsfjorden! - ligger der saa blank og venlig. "Aj" den. Vorherre hadde en god Opskrift, da han laget Ringerike. Der er ikke tat paa Slump; nei alting er overveiet likelig og rettelig. Det er likesom gjort efter Diktat. Det er en god Natur at hvile i, der er ikke Skygge av Sindsbevægelse ved den. Den tar ikke Pusten fra en som Jotunheimen. Den er ikke paatrængende. Man slipper at skrike op om, hvor deilig alt dette deilige er. Jeg maa tænke paa noget, som Jappe Nielsen sa engang. Vi stod og snakket om en udisputerlig vakker

Dame. Saa sier han paa sin lavmælte Maate: "Jeg liker ikke *saa* vakre Damer". Nei-nei.

Et fattes det Ringerike, og det er dette lille Point de diable. Det er som en av disse pene glatte unge Piker, som alle liker, og som ældre Damer anbefaler unge Mænd at ta til Koner, men som allikevel ikke blir gift. Ringerike er ikke det Fnug "je-ne-sais-quoi" * - voila. Men friskt er det at sitte oppe ved *Hønefossen* - uf det latterlige Navnet! - og la den dure i Hodet sit. Og vi smaa Mennesker glemmer vore uhyre store smaa Sorger. Det er likesaa velsignet som at drikke et Glas for meget av god Vin. Og vi faar ikke Tømmermænd.

Jeg indbilder mig, at Menneskene er rolige og jevnt tilfredse og dette med Mand og Kone

* "Sfinx" faar undskylde, men her i Trangvik er man saa gruelig litet europæiske, at vi er ræd for det velklingende franske Citat maa oversættes. Je ne sais quoi (sjø nø sæ koa) betyr nok noget i Retning av "Jeg-vet-ikke-hvad", og voila (voalá) "se der". Saa faar man faa det til at passe som det høver best. Voila!

"Ring. Bl. "s Red.

Til orientering

Edle Hartmann Schjødt (1862-1946) var en norsk journalist og forfatter, best kjent under psevdonymet "Sfinx". Hun hadde en fortid i Kristiania-bohemen, og ble i 1889 ansatt i Verdens Gang, der hun skrev humoristiske petitartikler. Artikkelen "Ringerike" er trykt 2. juli 1908 i Ringerikes Blad, som hadde lånt den fra Verdens Gang.

Arbeider-Foreningernes Blad.

Løverdag den 19de Mai 1849.

Arbeiderne bør ikke, om de end havde det nok-saa godt, længere være tilfredse med "det Bestaaende". Om f. Ex. en Arbeider tjener godt ved at slæbe fra tidlig om Morgen til seent paa Aftenen, skal han derfor være tilfreds med, at han som en mindre velstaaende Mand, maa betale sit Korn 3, 4 a 5 Mark dyrere end en meget velstaaende Mand kan have det for? Ja opover Landet hender det nok ikke sjelden, at en fattig Stakkar maa betale sit Korn 6 a 7 Mark dyrere end den Velstaaende; og alligevel vil "Ringeriges Ugeblad", at en saadan Arbeider skal være

tilfreds! Skal man da finde sig i alting? Sæt at Storbønderne fandt paa at forhøie Korntolden til 1 Spd. pr Tønde, for at fylde sine pengegriske Lommer, skulde da ogsaa Fattigfolk være tilfredse? Man vil vel sige som saa, "at Storbønderne aldrig vilde blive saa slemme"; men hvem kan vide, hvor slemme de med Tiden kan blive, naar man ikke i tide stopper dem i deres Overmagt? Jeg synes at de allerede nu ere slemme nok; det er altfor bekjendt, hvor ukristeligt Storbønderne, paa mange Steder, behandle sine Huusmænd.

Marcus Thrane i polemikk mot Ringeriges *Ugeblad*, utdrag.

Sikt- og sakefallslist fra Ringerike i 1660-årene

Sikt- og sakefallsregnskapene med innkrevde bøter er fra 1612 innført i fogderegnskapene for Ringerike. Disse inngikk i lensregnskapene, der Ringerike fram til 1660 hørte til Akershus len. Slekthistorielaget utga i 2011 de lokale sikt- og sakefallsregnskapene fram til 1660 som eget hefte. Disse ble videreført i landkommissariatet i 1661, 1664 og 1665, men ble så utelatt en del år.

av Sten Høyendahl

Vi bringer her en utskrift av landkommissariatets noteringer, og tar også med utgiftsregnskapene for årene 1664-66, som gir opplysninger om henrettelser på Ringerike.

Alle sakene fra 1661 finnes pådømt i den lokale tingboken, men merkelig nok ingen av sakene fra 1664 og 1665. Lokale fogderegnskap er ikke oppbevart for 1662 og 1663, heller ikke tingboken for 1663.

Sikt- og sakefallsregnskapene

Sakene fra 1661 er nokså udramatiske og gjelder stort sett folk som ikke har møtt på tinget for å betale tiende, skyssferdnektelse o.l. Ellers er det to saker mot sageieren Kari Torkelsdatter for ulovlig hogst.

Henrik finne på Sørums i Heradsbygda står i 1664 oppført med flere bøter, blant annet et saftig beløp for brudd på hus- og hjemfreden, men disse dommene var avsagt flere år tidligere. Dette gjaldt også boten til kona Kari, som hadde jagd to stevnevitner ut av døra på Sørums med en ildraker. Henrik finne ble høsten 1661 slått i hjel av to karer fra Modum, og når han ble ført opp i listene så sent som i 1664, må dette bety at Kari hadde unnlatt å betale bøkene. Om Henrik og Kari på Sørums har jeg en lengre artikkel i *Hringariki* nr 1/2015.

De andre sakene for 1664 - samt den ene saken i 1665 - kan jeg ikke finne pådømt. Mulig er dommene avsagt i 1663, da tingboken ikke er oppbevart.

Fra utgiftsregnskapene

Helge Svendsen fra Fron i Gudbrandsdalen hadde oppe på Veien knivdrept Anders svenske, sagdrengen til hadelandsfogden Niels Bentssøn,

og ble derfor 5. november 1664 stilt for retten på Tanberg tingstue. Helge forsvarte seg med at det egentlig ikke hadde vært noe klammeri, men at det dreide seg om ei jente som satt der i høysetet, og som de begge hadde sovet sammen med.

Helge hadde i sin ungdom ti år tidligere tatt livet av en dreng i Valdres med to knivstikk og ett øksehammerslag, men hadde avsonet med fogden ved å betale 14 riksdaler. Den gang må det åpenbart ha vært formildende omstendigheter ved drapet, kanskje selvforsvar. Helge hadde ellers latt seg leie av Ole Tomassen i Valdres til å gå som soldat, men hadde rømt fra tjenesten.

Dommen falt 14. november. Siden Helge hadde slått i hjel Anders uten lovlig grunn, ble han dømt til å *Miste sitt liff*. Mestermannen Anders Persen i Christiania kom 16. desember til Norderhov kirke og henrettet Helge med sverd, og forlangte i salær hele 12 riksdaler til den lokale øvrighetens bestyrrelse. Han ville heller ikke gi noen kvittering for beløpet, og skyldte på at han ikke kunne skrive.

Gudbrand Tomassen i Skjærdalen hadde i 1664 slått i hjel en omstreifer med god hjelp av sin elleveårige sønn Arne Gudbrandsen. Gudbrand klarte å rømme, men ble fanget igjen og henrettet tidlig i 1666. Denne saken har jeg beskrevet i en artikkel i *Hringariki* nr 1/2016.

Fangen Marit Torstensdatter fra Ådalen ble 4. juli 1666 ført fram på Tanberg tingstue, da hun hadde fått et dødfødt guttebarn i dølgsmål, og senere latt hunden til Ole Hval ete barneliket. Hun hevdet at barnefaren Jon skredder hadde tatt henne med vold, og at hun ellers ikke hadde hatt noe med ham å bestille. Tidligere hadde hun fått et barn med Nils, sønn til Nils Nes. Dommen lød på henrettelse med sverd og hodet på stake, og hennes døde legeme skulle graves ned på retterstedet.

Det ser ut som om saken mot Marit gikk til lagtinget, der ingen protokoller er oppbevart for denne tiden. Dommen her ble imidlertid den samme. Marit satt fengslet hos lensmann Ole Torkelsen på Hønen i drøye 22 uker før mestermannen dukket opp med sitt sverd og utøvde sitt blodige håndverk ved Sundet, etter alt å dømme Kvernbergsundet.

Indtegt sigt och sagefald

1661

Annammidt aff Tosten Ören, Anders Toenne, Rasmus Löchen, Gunder Klechen, Anders Klechen, Peder Burud, Pouel Sörumb, Amund Huaall, Tommis Asch, Oelle Giörud, Oelle Aschelsrud, Mads Loe Tore Houg, och Torgier lille Löchen, formedelst vdeblifuelse fra tinget, huer at böde - 1 mark sölf er Penge - 7 Rdr:

Aff Olle Nees, och Gunder Horumb, som och Ilige maade for vdeblifuelse fra tinget er Tildömbt at böde - 1 mark sölf er Penge - 1 Rdr.

Karri Torchildsdaater for hun hafr tagidt ifra Guldbrand Hoeff, en Andeel Saugtömmmer imod en loughlig domb, tildömbt at böde 40 marks wolds böder er penge - 6½ dr 1 ort 8 s.

Noch aff Karri Torchildsdaater for hun hafde Nederfeldt en deel Cronnede Master tildömbt at böde otte örtuger och 12 mark sölf er Penge - 6½ dr 16 s.

Oelle Berig och Giurd Ruud for schydsferds offuersiddelse huor till dömbt at böde - 2 mark sölf er Penge - 2 Rdr.

Pouel Sörumb, och Torbiörn Opsal, for di iche hafr möt paa tinget, och angifuert dieris tinde tildömbt en huer i breffuebrud, fire March Sölf er Penge - 4 Rdr:

Peder Ibsen for Vdeblifuelse fra Tinget, tildömbt at böde 1 mark Sölf er Penng - ½ Rdr:

Christen Tordsen och Torbiörn Myrestue for vdeblifuelse fra tinget huer tildömbt at böde 1 mark sölf er Penge - 1 Rdr.

1664

Tosten Ørenn, Engebret Kittelsbye Anders Westernen, Jacob Wagger Torbiön Deellen, och Halduor Bierche for Vdebliffuelse fra Retten imod Loughlig tilneffn i en opsat sag, Huer tildömbt 1 mark Sölf, er tingsvidne for Halduor Bierche, som er prostiegodtz, Huilchen Sigt følger Candzsleren penge - 2½ Rd^r

Torgier Breen tildömbt for en Rigens steffnings vdebliffuelse p: - 6½ dlr 1 ort 8 s.

Hendrich Sörumb tildömbt for en Lehnsmands steffnings vdebliffuelse 1 mark Sölf, er penge - ½ Rdr

Michel Grönvold for Leiermaall Med Rangdj Rognerud, tildömbt p: - 12 Rdlr

Hendrich Sörumb for Rombtallenh: tillige med Hans quinde, imod Frandz Nielsen, tildömbt 4 mark Sölf er penge - 2 Rdr:

for Trussel 4 mk Sölf er penge - 2 Rdr: och for hand drog Knif - 6 öre Sölf a 4 s er penge - 1 ort for Huus och Hiembfred, fembten March penge dobbelt er penge - 7½ Rdr

Och Karrj Sörumb for Hun Haffuer offuerfaldet Steffningsvidnene, tildömbt - 4 mark Sölf er Penge - 2 Rd^r

Tostenn Ørenn och Halsteen Loe, for vdebliffuelse fra Retten i en opsat sag, tildömbt at böde Huer 1 mark Sölf er penge - 1 Rdr:

Engbret Breien for hans quinde komb for Tiden och föde barn Penge - 2 Rdr 1 ort

Rolff Sehmen, Find ibm: Lauridz och Oelle Huaall, Sambt Peder Hallingbye, huer tildömbt 1 mark Sölf er penge - 2½ Rdr:

Oelle Effuindsen, for Rettens vnduigelse tildömbt penge - 6½ Rdr 1 ort 8 s.

Peder Nerstad for Hand iche ville bere vidne tildömbt penge - 1½ Rdr:

Suend Settrang for vdebliffuelse fra Retten i en opsat sag, imellomb Hamb och Gunder Klechen tildömbt penge - ½ Rdr:

Sören Biörnstad, Niels Moe, Rolf Bierche, Hendrich Börgen, Siffuer Giesuold, Olle Field, Rolf Øen, Tolleff Suarstad och Juel Rud, for V:louglig beseigling vnder idt Tingswidne, tildömbt huer 1 mark Sölf er penge - 4½ Rdr

1665

Noch Stilles till Indtegt, Jacob Hougs böder, for Leiermaals forseelse Med Gunild Eschildzdaater huis boed Allenne effter derom Serlig udgangene Kongl: forordning huemb hin Anden Echtevide wordet, Penge - 9 ort

Til Indtegt udj Commissariernis Reg^b fol: 5 +

Vdgifft och Affkortning

1664

Noch föris til udgifft for en fangis Kost med Naffn, Helge Suendsen, som Sad Hos Lehnsmenden i otte Vger. Huer Vgge som Seduaahnligt ½ Rdr er Penge - 4 Rd^r

Giffuet Mestermenden for Same forrige at Henrette Wed Suerdet Penge - 12 Rd^r

Nº 2

1665

Noch föhres til Wdgifft for en Fanges Koest wed Naffn Guldbrand Tommesen, som sad hos Lehnsmenden i 7 vgger, huer vgge - ½ Rdlr er Penge - 3½ Rdlr Nº 1

Giffuet for Laugmandens domb offuer samme fange, Penge - 3 Rdlr

Giffuet Mestermenden for same fange, at HenRette wed Suerdet, Penge - 12½ Rdlr

Item till wdgifft for en Anden fanges Kost ved Naffn Arne Guldbrandsen som sad hos Lehnsmenden i 8te vgger, och siden effter Laugmandens domb fremschichet til Slottet, huer vgge - ½ dr Penge - 4 Rdlr

Giffuet Mestermenden i Reisepenge optill Ringerige, och siden derfra til Hallingdallen, at Reffse di tuende fanger Nemblig Guldbrand Tomesen, och Halduor Tolleffsen tilsammans Penge - 6 Rdlr

1666

Noch föris til wdgifft for en fanges Kost ved Naffn Peder Stolpe, som sad hos Lehnsmenden Trond Stadum i 4 Vgger wgggen ½ dr er penge - 2 Rdr

Item for en Anden fange ved Naffn Bent Gundersen som sad hos same Lehnsmend i 4 vgger vgen ½ dr er p: - 2 Rdr

Noch föhris till wdgifft for en fangis Kost ved Naffn Marit Tostens daater som sad hos lehnsmenden Olle Torchildsen i 22 vgger och 1 dag vgen - ½ dr er penge - 11 Rd: 6 s.

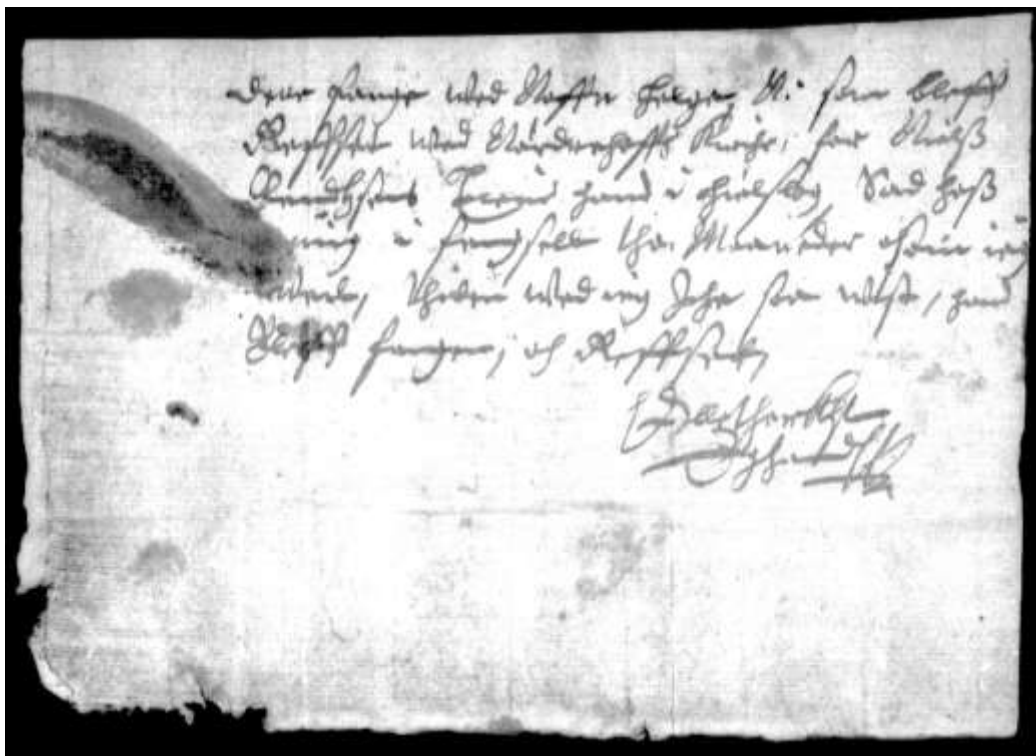
Giffuet for Laugmandens domb offr same fange Penge - 2 Rdr

Giffuet Mestermenden for same fange at henRette ved Sundet Penge - 12½ dr

Giffuet Mestermenden i Reisepenge, herop til Ringerige och tilbage igien Penge - 1 dr 1 ort

Item till wdgifft for 2 bortrömbte Soldaters Kost wed Naffn Biörn Knudsen Agger och Jacob Johansen schomager som effter Capt: Macodis bef: sad hos Lehnsmenden Trond Stadum huer i 3 ugger, Vgen ½ dr er penge 3 Rd.

1 6 6 4

Dene fange wed Naffn Helge N: som bleff Reffset wed Nördrehoffs Kierche, for Niels Bendtzsens tiener hand i hielslog, Sad hos mig i fengsell thoe Maaneder och som ieg ----ede, thiden wed ieg Iche saa wist, hand Bleff fangen, och Reffset,

Olle Thorkelsen
Eghanndh

Nº 1

Nº 12. En Skilling.

Kiendis Jeg Mester Anders Pedersen at Jacob Lut Kongl: Ma. Fogidt offuer Ringerige och Hallingdal- lens foegderie haffuer betalt mig for en fange wed Naffn Helge Suendsen ieg henrettet med Suerdet, Nemblig, Tolff Rixdaller, Huorfore quiteris. Actum Helgeland dend 16 decembr Anno 1664.

Efftersom ofvenbemelte Skarprætter ey denne Beviis ville underschriffve, och sagde Sig ey heller at Kunde schriffve, til med jngen lunde ville lade sig nöye med mindre end Tolff daler, dette vidner vi underschreffne med Egne henders bekreftelse Actum Helgeland den 16 Decemb. Anno 1664.

Jörgen Christensen
Biörn Ehaand

Rassmus Erichsen
Egenhand

1 6 6 5

Nº 12. En Skilling.

Kiendis Jeg Wndersch^{ne} Trond Joensen Stadum Bundelehnsmand i Holle Prestegield paa Ringerige och Gör hermed Witterlig, at Kongl: Ma: foget her ibm Welfornehme Mand Jacob Lut, haffuer betalt mig for en fanges Kost ved Naffn Guldbrand Tomes: som sad hos mig i Siuff vgger, Item for en Anden fanges Kost ved Naffn Arne Guldbrandsen som sad hos mig i otte vgger, om Vggen for huer som Sed- uaanligt ½ Rdr: er til samens halffottende Rdlr. for huilche - 7½ Rdr hand hermed quiteris, Dis til Witterligh: vnder mit Zignet Actum Stadum dend 16 Junj Aº 1665:

Nº 1

Nº 85

Norderhov kirke, der Helge Svendsen ble henrettet i 1664. Buskerud Fylkesfotoarkiv.

Kilder i Riksarkivet

Landkommissariatet, Ringerike og Hallingdal fogderi, fogderegnskap 1661-65.

Akershus stiftsamt, Ringerike og Hallingdal fogderi, fogderegnskap 1666.

Trykte kilder

Sikt- og sakefallsregnskap fra Ringerike 1612-1660. Utgitt av Ringerike Slektshistorielag (2011).

Litteratur

Høyendahl, Sten: Et drap i Skjærdalen i det Herrens år 1664. *Hringariki* nr 1/2016, s. 58-59.

Høyendahl, Sten: «Findeqvinden» Kari Sørums i Heradsbygda - finsk eller norsk? *Hringariki* nr 1/2015, s. 4-15.

Personregister

Anders Klekken (Hg) 61	Henrik Børgen (Ho) 64	Peder Stolpe 66U
Amund Hval (Hg) 61, 64	Henrik Sørums (Nh) 64 (2)	Per Bure (Nh) 61
Anders Persen mestermann 64V	Jacob Luth (Ho) 64V, 65V	Per Hallingby (Nh) 64
Anders Ton (Hg) 61	Jakob Haug (Ty) 64	Per Nærstad (Hg) 64
Anders Vestern (Hg) 64	Jakob Johansen skomaker 66U	Paal Sørums (Nh) 61 (2)
Arne Gudbrandsen (Ty)	Jakob Vaker (Nh) 64	Randi Rognerud 64
65U, 65V	Jul, se Gjurd	Rasmus Eriksen 64V
Bent Gundersen 66U	Jørgen Christensen Bjørn 64V	Rasmus Løken (Hg) 61
Bjørn Knutsen Åker (Lu?) 66U	Kari Sørums (Nh) 64	Rolv Bjørke (Ho) 64
Christen Tordsen (Ho) 61	Kari Torkelsdatter 61 (2)	Rolv Semmen (Nh) 64
Engbret Breien (Nh) 64	Lars Hval (Nh) 64	Rolv (Stor)øya (Ho) 64
Engbret Kittelsby (Hg) 64	Mads Lo (Hg) 61	Sjur Gjesval (Ho) 64
Finn Semmen (Nh) 64	Marit Torstensdatter 66U	Svend Setrang (Hg) 64
Frans Nielssøn 64	Mikkel Grønvoll (Nh) 64	Søren Bjørnstad (Ho) 64
Gjurd Rud (Ho) 61, 64	Niels Bentssøn 64V	Tolleiv Svarstad (Ho) 64
Gudbrand Hov (Hg) 61	Nils Mo (Ho) 64	Tomas Ask (Nh) S1
Gudbrand Tomassen (Ty)	Ole Askilrud (Hg) 61	Torbjørn Dæli (Nh) 64
65U, 65V	Ole Berg (Ho) 61	Torbjørn Myrstua (Ho) 61
Gunder Hårum (Ho) 61	Ole Evensen 64	Torbjørn Oppsal (Nh) 61
Gunder Klekken (Hg) 61, 64	Ole Fjell (Ho) 64	Tore Haug (Hg) 61
Gunhild Eskildsdatter (Ty) 64	Ole Gjerd (Hg) 61	Torger Breien (Nh) 64
Halsten Lo (Hg) 64	Ole Hval (Nh) 64	Torger Løken lille (Hg) 61
Halvor Bjørke (Nh) 64	Ole Nes (Ho) 61	Torsten Auren (Hg) 61, 64 (2)
Halvor Tollevsen fra Halling-	Ole Torkelsen, lensmann (Nh)	Trond Jonsen Stadum, lens-
dal 65U	64V, 66U (2)	mann (Ho) 65V, 66U (2)
Helge Svendsen 64U, 64V (2)	Peder Ibsen (Nh) 61	

Motstående side: Hole kirke avbildet til ulike tider. Øverst: Fotografi fra 1856. I midten: Postkort fra 1906. Nederst: Den nyoppbygde kirken fra 1943. Fotografi: Sten Høyendahl (2021).

Avs.
Ringerike Slektshistorielag
v/ Nils Elsrud
Paasche Aasensvei, 26
3514 Hønefoss.